

ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ
Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020г.

**Территориално изследване на възможностите за
развитие на биологично земеделие, производство на
биологични продукти и прилагане на агроекологични
действия от земеделските производители на
територията на “МИГ Долна Митрополия – Долни
Дъбник” и добри европейски практики**

Този документ е създаден по подмярка 19.4 „Текущи разходи и популяризиране на Стратегията за Водено от общностите местно развитие“ на мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“ в изпълнение на Споразумение № РД50-26/05.04.2018 г. подписано с Министерство на земеделието, храните и горите за прилагане на подмярка 19.2 „Прилагане на операции в рамките на стратегии за водено от общностите местно развитие“ на мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 година, подкрепена от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони.

Обединени
Български
Консултанти

United
Bulgarian
Consultants

Ноември 2018 г.

Съдържание:	
I. Цели и методология	4
II. Същност на биологичното земеделие	6
1. Определение за биологично производство	6
2. Какво е биологичен продукт	7
3. Синоними и терминология.....	8
4. Обозначаване и етикетиране на биопродуктите	9
III. Развитие на биологичното земеделие	10
По света	10
В България.....	12
IV. Разрастване на биологичното земеделие в ЕС и България в последните години....	13
1.Данни на Европейската комисия за 2018 година	13
2.Данни на отдел „Агростатистика“ в МЗХГ за биологичното земеделие в България...	14
3.Пазар на биопродукти	18
V. Принципи на биологичното земеделие	20
VI. Европейско и българско законодателство за биологичното земеделие	23
1. Стратегически документи	23
2. Европейски правила и регламенти.....	24
3. Национално законодателство	26
VII. Финансиране на биологичното производство	28
VIII. Сертифициране и контрол.....	29
IX. Анализ на настоящото състояние на територията на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“ с оглед перспективите за развитие на биологично земеделие.....	33
1. Обща характеристика	33
2. Природни дадености	34
3. Защитени зони и територии	39
4. Баланс на поземлените ресурси	42
5. Екологично състояние.....	43
X. Състояние на селското стопанство на територията на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“ с оглед перспективите за развитие на биологично земеделие.....	45
1. Обща характеристика	45
2. Поземлени ресурси	46
3. Растениевъдство	47
4. Животновъдство	49
5. Хранително-вкусова промишленост	51
6. Биологично земеделие	52

XI.	Анкетно проучване на нагласите сред местната общност относно развитието на биологично земеделие на територията.....	55
XII.	SWOT анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите.....	73
XIII.	Перспективи за преминаване от конвенционално и развитие на биологично земеделие на територията на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“.....	75
1.	Причини за преминаване от конвенционално към биологично земеделие	75
2.	Предпоставки за развитието на биоземеделие или преминаване от конвенционално към биологично на територията на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“	80
3.	Проблеми и недостатъци на биологичното земеделие	83
XIV.	Добри европейски практики в биологичното земеделие.....	84
1.	Опазване на околната среда, подобряване на ландшафта, запазване на естественото биоразнообразие.....	84
2.	Запазване на естествените системи.....	86
3.	Хуманно отношение към животните.....	88
4.	Комплексност на биологичното производство.....	89
5.	Черпене на опит от традициите.....	90
6.	Въвеждане на иновации.....	92
7.	Нови търсения и възможности за науката.....	95
8.	Пряк контакт с потребителя.....	97
9.	Верига на производството и доставките.....	98
10.	Повече контрол върху безопасността на храните.....	100
11.	Биологичното производство е свързано с алтернативните форми на туризъм.	102
XV.	Препоръки към екипа на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“	103

I. Цели и методология

Целта на настоящия секторен анализ е да се направи оценка на състоянието на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост, включително и на биологичното производство и да се предвидят възможностите и потенциала за по-нататъшното му развитие на територията на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“. Разгледани са европейските, националните и регионални стратегически документи, свързани с биологичното земеделие, начините за финансирането му, правилата и регламентите, изискванията за качество, основните му принципи и добрите практики, както и за ролята му като алтернативна икономическа дейност в устойчивото развитие на местната икономика и селските райони. На базата на събраната информация в анализа са изработени препоръки в помощ на МИГ.

Анализът има за цел и да спомогне за успешното реализиране на **Стратегията на ВОМР на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“** и записаните в нея приоритети и специфични цели и по специално: **Приоритет 1: Повишаване на производителността и конкурентоспособността на малките и средни селски стопанства и преработвателни предприятия чрез технологична модернизация и повишаване на квалификацията** с неговите три специфични цели: **Специфична цел 1** - Повишаване конкурентоспособността и технологична модернизация на селското стопанство чрез преструктуриране и развитие на наличните мощности и настърчаване въвеждането на иновации в стопанствата; **Специфична цел 2** - Развитие и модернизация на преработвателните предприятия и маркетинга на техните селскостопански продукти; **Специфична цел 3:** Повишаване на квалификацията на селските стопани и усвояване на добри практики; И също така на **Приоритет 2: Повишаване на жизнения стандарт и увеличаване на заетостта чрез развитие на неземеделски дейности и опазване на културно-историческото и природно наследство** с неговата **Специфична цел 1:** Развитие на неземеделски дейности, услуги и туризъм.

Анализът може да съдейства на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“ за прецизиране на критериите по избор на проекти по мерки от ПРСР, свързани и с биологичното производство – по мярка 1.3. Краткосрочен обмен в управлението на земеделски и горски стопанства и посещения на земеделски и горски стопанства, в която се предвиждат „Обмяна на опит в областта на: биологичното земеделие“; по мярка 4.1 Инвестиции в земеделски стопанства, в която са предвидени „инвестиции, изцяло свързани с изпълнявани от кандидата ангажименти по мярка 11 "Биологично земеделие" от ПРСР 2014 – 2020 г. или сходни ангажименти по мярка 214 "Агроекологични плащания", направление "Биологично земеделие" от ПРСР 2007 – 2013 г.“, а в критериите за подбор приоритет се дава на секторите „Животновъдство“, „Плодове и зеленчуци“ или „Етеричномаслени и медицински култури“ и на свързаните с биологично земеделие проекти; по мярка 4.2 Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти, в която при избор на проекти предимства се дават на инвестиции за преработка на суровини от чувствителни сектори и на преработка и

производство на биологични продукти; както и на мярка 6.4 **Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности за диверсификация**, особено в областта на туризма.

Анализът има за цел и да повиши **информираността на членовете на МИГ**, а оттам и на цялата местна общност за перспективите, възможностите и потенциала за развитие на биологично земеделие на територията, както и за неговите проблеми и недостатъци. Също така, да повиши информираността за действия извън конкретните мерки на ПРСР за биологично земеделие (мярка 11), които са в правомощията на МИГ като: създаване на обща местна марка на биологичните производители, организиране на семинари и обучителни мероприятия за биологично производство, създаване на мрежи с други МИГ от страната и чужбина за обмяна на опит и добри практики (вътрешно-территориално и транснационално сътрудничество по мярка 19.3)

Методологията на „Территориално изследване на възможностите за развитие на биологично земеделие, производство на биологични продукти и прилагане на агроекологични дейности от земеделските производители на територията на “МИГ Долна Митрополия – Долни Дъбник” и добри европейски практики“ се базира на няколко подхода:

По метода на **кабинетния анализ** са проучени всички документи на европейско, национално, регионално ниво и местно ниво, свързани с развитие на биологичното земеделие: Стратегията „Европа 2020“ и основните принципи на Общата селскостопанска политика за устойчиво развитие на земеделието и селските райони, както и Регламентите на ЕК за биологично производство и по-специално новия Регламент 2018/848 от 30 май 2018 година; стратегическите насоки за развитие на биологичното земеделие от „Националната стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България в периода 2014 – 2020 г.“ и в доклада „Развитие на биологичното земеделие в България“ на МЗХГ(2014), използвани са данните на „Аграрен доклад“ 2017 на МЗХГ, официалните данни на НСИ за 2017/2018. По метода на **сituационния и сравнителния анализ** са изследвани регионалните и общински документи за развитие на територията (Областен план за развитие на Плевен, общински планове за развитие на общините Долна Митрополия и Долен Дъбник, общите устройствени планове на двете общини, Доклад на ОДЗ Плевен за 2017 г.), направени са проучвания на място, проучени са потенциала и възможностите на територията за биологично земеделие, както и мястото му в цялостното развитието на икономиката и като сектор на селското стопанство на територията на МИГ, направен е **синтез** на проблемите и перспективите. По метода на **екстраполацията** са изведени общи преимущества и недостатъци на биологичното производство, отразени конкретно на местно ниво, на законодателни и бизнес решения и добри практики от България и ЕС, приложими на територията. Проведено е **анкетно допитване** сред членовете на МИГ и местното население за нагласите и информираността в областта на биологичното селско стопанство и производството и преработката на биологични продукти. Направен е **SWOT анализ**, който обобщава силните и слаби страни на територията, както и възможностите и заплахите пред развитието на биологичното земеделие. В изводите и препоръките са приложени методът на екстраполацията, методът на моделирането и

методът на прогнозирането. Определящ е системният подход, дефиниране едновременно на предимства и недостатъци, екстраполиране на възможности и добри практики, намиране на работещи модели за решение и експертно прогнозиране.

II. Същност на биологичното земеделие

1. Определение за биологично производство

Биологичното производство е цялостна система за управление на селското стопанство и преработката на храни, в която се съчетават опазване на околната среда и природните ресурси и опазване на здравето на хората. Биологичното земеделие се грижи за съхраняването на естественото биоразнообразие – растения и животни, води и почви, ландшафт, климат, като едновременно осигурява на хората чиста и полезна храна, без химически добавки. Основната цел е да се създаде селско стопанство, основано на принципите на устойчивото развитие и отговарящо на нуждите на новото потребителско мислене. Този вид земеделие съчетава иновациите, науката и традиционните умения и се стреми да осигури добро качество на живот на всички и да подпомогне развитието на селските райони. То е един от стълбовете на Общата селскостопанска политика на ЕС за периода 2014 – 2020 г., както и важен приоритет в политиката за развитие на земеделието у нас. Според документите на МЗХГ, насърчаването на селскостопанските производители за преминаване към или поддържане на биологично земеделие е част от политиката за опазване на околната среда. Тази форма на земеделие отговаря и на нуждите на нарастващ брой потребители, тъй като използва безопасни и прозрачни методи на производство.

Определенията за същността на биологичното земеделие са няколко, като във връзка с промяната на политиките, мисленето и навиците на потребителите, както и на стандартите и изискванията, те се актуализират непрекъснато с всеки нов регламент на Европейската комисия.

В българския „Национален план за развитие на биологичното земеделие в България в периода 2007–2013 г.“, разработен в съответствие с Европейския план за биологични храни и земеделие от 2004 г. е прието цитираното в него определение на „Кодекс Алиментариус“ на Организацията за прехрана и земеделие (**ФАО**) и Световната здравна организация (СЗО), според което: „Биологичното земеделие е холистична система на управление на производството, която подпомага и увеличава агроекосистемното здраве, включително биоразнообразието, биологичните кръговрати и биологичната активност на почвата. Тя поставя акцент върху използването на практики за управление вместо входящи вложения извън стопанството, като взема под внимание факта, че регионалните условия изискват местно адаптирани системи. Това се изпълнява чрез използване, където е възможно, на агрономични, биологични и физикомеханични методи, като противовес на използването на синтетични материали, за изпълнение на определена функция в рамките на системата“.

В Регламент (**ЕО**) № 834/2007 относно биологично производство се казва: „Биологичното производство е съвкупна система за управление на земеделието и

производство на хrани, в която се съчетават най-добрите практики по отношение опазването на околната среда, подържа се висока степен на биологично разнообразие, опазват се природните ресурси, прилагат се високи стандарти за хуманно отношение към животните и методи на производство, съобразени с предпочтенията на част от потребителите към продукти, произведени чрез използване на естествени вещества и процеси“.

Според утвърденото вече в ЕС определение на IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) от юни, 2008 г. „Биологичното земеделие е цялостен системен подход, основан на система от процеси, които водят до устойчивост на екосистемите, запазват храните, добрите хранителни стойности, хуманно отношение към животните и социална справедливост“. Според организацията, „биологичното земеделие съчетава традиции, иновации и наука за ползване на околната среда и насърчава справедливите отношения и доброто качество на живот за всички живи същества.“

Определението на най-новия Регламент 2018/848 от 30 май 2018 година относно биологичното производство и етикетирането на биологични продукти и за отмяна на Регламент (ЕО) № 834/2007 на Съвета е: „Биологичното производство е цялостна система за управление на селското стопанство и производството на хrани, в която се съчетават най-добри практики по отношение опазването на околната среда и действията в областта на климата, висока степен на биологично разнообразие, опазване на природните ресурси и прилагане на високи стандарти за хуманно отношение към животните и високи стандарти за производство, съобразени с търсенето от все по-голям брой потребители на продукти, произведени чрез използване на естествени вещества и процеси. По този начин биологичното производство изпълнява двойна обществена роля, като, от една страна, обезпечава един специфичен пазар, отговарящ на търсенето на потребителите на биологични продукти, а от друга страна, предоставя обществено достъпни блага, които допринасят за опазване на околната среда и хуманно отношение към животните, както и за развитие на селските райони“.

Биологичното производство е икономически сектор, допринасящ едновременно за постигане на целите и на трите конвенции на ООН – по изменение на климата (Рамкова конвенция на Обединените нации по изменение на климата), биологичното разнообразие (Конвенция за биологичното разнообразие) и борбата с опустиняването (Конвенция на Организацията на обединените нации за борба с опустиняването – Европейска конвенция за ландшафта), и благоприятстващ устойчивото управление на 5 от общо 7-те екосистеми (обработвани земи, горски екосистеми, планински и полупланински екосистеми, сухи и засушливи екосистеми, ливади и пасища).

2. Какво е биологичен продукт

Биологичен продукт е земеделски продукт, предназначен за потребление и произведен по биологичен начин. Това са продукти, при чието отглеждане, производство или преработка не са използвани какъвто и да е вид синтетични химикали. Те могат да бъдат непреработени продукти от земеделски произход (зърнени, плодове, зеленчуци,

месо), включително аквакултури и пчеларство, както и преработени селскостопански продукти (храни и фуражи). Новият регламент на ЕК предвижда да бъдат изгответи правила и при събирането на диворастящи растения и водорасли, а също и при производството на вино и дрожди, за да се гарантира хармонизация и спазване на целите и принципите на биологичното производство. Продуктите, които са с произход от риболов или лов на диви животни, макар и от екологично чисти райони, не се считат за биологични, тъй като техният производствен процес не може да бъде изцяло контролиран.

Биопродуктите задължително имат сертификати, удостоверяващи техния органичен произход и начин на производство, т. е. отговарят на строго определени изисквания и стандарти, регламентирани от държавата и законодателството на ЕС. Според определението в новия Регламент 2018/848 на ЕК, продуктът е биологичен ако са изпълнени всички следващи условия: „минимум 95% от съставките на продукта със земеделски произход са произведени по метода на биологичното производство; продуктът съответства на изискванията от официалната схема за контрол; продуктът идва директно от производителя или преработвателя в запечатана опаковка; продуктът носи името на производителя, преработвателя или доставчика и името или кода на контролния орган“.

Биологичните продукти са разделени на две основни групи – храни и не храни. **Биологичната храна** е продукт на биологичното земеделие, който е отгледан без използването на синтетични вещества - като синтетични торове, пестициди, антибиотици, хормони, регулатори на растежа, както и преработен без хранителни добавки от типа на консерванти, оцветители, изкуствени подсладители и помощни вещества. При биологичната храна е забранено използването на генетично модифицирани организми и техни производни. Производството на този вид продукти се извършва съгласно изискванията на специфични стандарти и е обект на контрол от сертифициращи органи, които могат да бъдат публични и/или частни (независими). Според новия Регламент: „Преработените храни следва да се етикетират като биологични само когато всички или почти всички съставки от земеделски произход са биологични“.

Изискванията към производството на биологичните продукти, които **не са храни**, са същите, каквито и към храните. Такива продукти могат да са произведени чрез преработка на биологично отгледани продукти, като при тази преработка също трябва да бъде избегнато ползване на изкуствени вещества. Широко употребявани са етеричните масла, биологичните козметични продукти, дрехите от биологично произведени материи и др.

3. Синоними и терминология

Синоними на биологично земеделие и биологични продукти са:

Органично земеделие/продукт (organic) – използва се предимно в англоезичните страни. Въпреки че в българската нормативна уредба, правилното название е

„биологичен“, в различни публикации, търговски реклами, магазини и етикети и др. някои продукти се представят като органични, а не като биологични. Най-често по този начин се позиционират текстилните и козметични биопродукти.

Екологично или еко- земеделие/ продукт – название, което се използва в някои страни от ЕС като еквивалент на биологично. В България законодателството признава само термина „биологичен“, макар че еко- е широко употребявано, но само неофициално. Използването на термините „екологичен“, „органичен“, „еко“, включително и ако са изписани на латиница върху етикетите, е нарушение на Закона за прилагане на Общите организации на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз и подлежи на санкция.

Не е позволено използването на понятието „натурален“ продукт. Няма точна и ясна дефиниция за т. нар. натурални продукти и различните търговци могат да вложат различен смисъл в етикетирана по този начин стока. Това са продукти, които също са отгледани или преработени по естествен начин, идват от екологично чист район и не съдържат вредни химически вещества. Основната разлика обаче е, че няма гаранция нито за чистотата, нито за произхода им, тъй като те не са обект на контрол и сертифициране, няма гаранция и относно безопасността, а в редица случаи и за качеството. Биологичното производство е надеждно единствено ако е съпроводено от ефективна проверка и контрол на всички етапи на производството, преработката и разпространението.

За да се избегнат злоупотребите и нелоялната конкуренция, в новия регламент е предвидено да бъдат определени специални разпоредби, които защитават както интересите на операторите продуктите им да бъдат правилно идентифицирани на пазара, така и интересите на потребителите - да могат да правят информиран избор. Поради това в новия Регламент е изрично упоменато, че „следва да се предотврати употребата на термините, с които се обозначават биологичните продукти за етикетирането на небиологични продукти в рамките на Съюза, независимо от използвания език. Тази защита следва да се прилага и за обичайните производни или съкратени форми на тези термини, както при самостоятелната, така и при комбинираната им употреба“.

4. Обозначаване и етикетиране на биопродуктите

Сертифицираната биологична продукция се маркира със специални знаци, които ги отличават от продуктите, произведени по традиционен начин. **Единният европейски знак**, който е задължителен за маркиране на всички биологични храни и продукти, предлагани на европейския пазар е:

Производителите могат да добавят и свои допълнителни обозначения на тяхната търговска марка, съобразени със стандартите в съответната държава. Храните от растителен и животински произход, произведени по биологичен начин, могат да се означават с международни, регионални, национални и частни знаци за биологично производство. Предимство на общото лого на ЕС е, че потребителите във всички държави-членки могат по-лесно да разпознават биологичните продукти, независимо от техния произход от определена държава-членка. Поставянето на логото гарантира, че са спазени всички нормативни изисквания, а контролът е осъществен във всички етапи на цикъла производство-доставки, за да са уверени потребителите, че купуват биологична храна, произведена според европейските стандарти, преминала през съответните инспекционни процедури.

Използването на логото за обозначаване на биологични храни, **внесени в Общия пазар от трети страни** обаче не е задължително. Поставянето му се разрешава само в случаите, когато те са произведени и контролирани при същите или еквивалентни условия, с което се облекчава режима за вноса. За да се отговори на очакванията на потребителите внесените биологични продукти да съответстват на стандарти, които са не по-ниски от тези на Съюза, както и за да се гарантира по-добре достъпът на биологичните продукти на Съюза до международния пазар, Европейската комисия предвижда промяна на режима и затягане на контрола при внос и износ, при етикетирането и издаването на сертификати за търговия с биологични продукти. Според новия Регламент, за да се избегне евентуално объркване сред потребителите по отношение на това дали даден продукт е с произход от Съюза или извън Съюза, при всяко използване на логото на ЕС, производителите задължително трябва да включат и информация къде са произведени земеделските сировини, от които е съставен продуктът.

III. Развитие на биологичното земеделие

По света

От началото на 20-ти век земеделието се развива интензивно, а модерното селско стопанство става механизирано и химизирано, като главната цел е да реши проблема с нарастващите нужди от храна за също нарастващото с бързи темпове население. Модерното селско стопанство се стреми да постигне възможно най-високи добиви от

обработваните площи. Производителността на труда е висока поради действието на различни фактори - най-вече механизацията, автоматизацията, използването на множество разнородни химически препарати за растителна защита, ускоряване на растежа и увеличаване на добивите. Това разбира се, прави земеделското производство по-рентабилно, а хранителните стоки по-евтини. Същевременно с това обаче, се нанасят трайни вреди не само върху почвите, водите, и въздуха, а и върху цялата окръжаваща среда - горите, флората и фауната, а също и върху здравето на хората заради ежедневната консумация на продукти със съдържание на пестициди, нитрати, изкуствени хормони и др. Следват редица негативи: висока степен на замърсяване и изтощаване на почвата, замърсена продукция, икономическа нерентабилност, нужда от субсидиране и трудно обратими вредни за околната среда въздействия, тъй като не може да се разчита само на естествените процеси за възстановяване на природата.

Необходимостта от преосмисляне на прилаганите земеделски практики и промяна в отношението към компонентите на цялата система - почва, вода, ландшафт, запазване на биоразнообразието е причина за възникването на различни теории в тази посока. Рудолф Щайнер, австрийски философ и родоначалник на антропософията създава нова концепция за земеделие, в което фермата се възприема като самодостатъчен жив организъм. Неговият ученик Пфайфер нарича тази теория "биодинамично земеделие". За първи път терминът „биологично земеделие“ се използва от сър Уолтър Джеймс през 1939 г. в книгата му „Поглед към Земята“, в която е противопоставено биологичното срещу химическото земеделие. В Англия научната школа "биологично земеделие" се създава след Втората Световна война от Алберт Хауърд, който подчертава важността на плодородието и биологичния баланс на почвата. Използването на органични торове се счита за изключително важно, а на базата на своите открития Хауърд развива и система за компостиране, която намира широко приложение по цял свят. Ева Балфор, последователка на Хауърд добавя като практика в стопанствата цикличния сейтбооборот на земеделските култури. Балфор е една от вдъхновителките на създаването на „Почвената Асоциация“ (The Soil Association) през 1949 г. във Великобритания, която и днес играе важна роля в IFOAM. В Швейцария през 1940 г. е създадено движение, водено от докторите Руш и Мюлер, наречено "биологично земеделие", като то пък е базирано на принципа на максимално ефективното използване на възстановяви източници на енергия. През 50-те години в Америка също започва популяризирането на условия и методи на органично земеделие. Първият етикет за био продукция (DEMETRA) е регистриран през 1954 г.

През 70-те години биологичното земеделие започва да привлича все по-голямо обществено внимание в резултат на влиянието на гражданските движения за опазване на околната среда. Както фермерите, така и потребителите започват все повече да се вълнуват от идеите на природо защитниците. Най-напред това явление се заражда в северна Европа, в Дания, Германия и Холандия и след това се разпространява в държавите от Средиземноморския регион – Франция, Италия и Гърция, а освен това и в Съединените щати. В резултат се създават и множество асоциации на фермерите, които се занимават с биологично производство.

В Париж през 1972 г. пет организации на биологични производители от Европа, заедно с екологични движения, създават Международна федерация на движенията за органично земеделие - IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements). През 1977 година IFOAM започва да дефинира и хармонизира технологичните принципи и операциите в биологичното земеделие. Федерацията си поставя задача да изработи кодекс на биологичното производство, който да бъде достатъчно гъвкав, за да може да обхване всички школи в това направление. В същото време стремежът е кодексът да се основава на съвременните научни изследвания, да дава ясна информация на потребителите, да има унифициран контрол и да се приемат действия срещу измамите и нелоялната конкуренция. До края на 1987 година броят на асоциациите - членки нараства и надхвърля 100 броя в 25 държави. През 1980 IFOAM публикува първия стандарт за биологично производство и преработване на биологични продукти, който очертава основните насоки за всички нейни членове и сертифициращи органи. В момента IFOAM наброява около 500 члена в 100 държави. През 80-те години фермери и консуматори започват да упражняват натиск върху правителствата за регламентиране на биологичното земеделие. През 1991 г. методът на биологичното производство става официално признат чрез приемането на Регламент (ЕИО) 2092/91 на Съвета, в който е дефиниран като метод за производство с набор от правила, насоки и процедури. През месец юни 1992 г. Комисията Codex Alimentarius взема решение да обсъди и разработи „Насоки за производството, преработването, маркетинга и обозначаването с етикети на биологичните хранителни продукти”, който излиза през 1999 година.

В България

Основа за развитието на биологично земеделие у нас се поставя още през 1965 г., когато към Института за защита на растенията се създава първата секция за проучване на биоразнообразието на агроекосистемите. През 1975 г. тази дейност се разширява и се приема петгодишна програма, в резултат на което се изграждат първите биолаборатории за отглеждане на насекоми за биологична защита на растенията вместо химия. Няколко години по-късно се поставя началото и на програма, насочена към производство на детски хани с използване на методите на биологична защита – в село Априлци, Ловешка област – за мляко и млечни продукти, и в Асеновград – за растителни продукти. Високата цена на биопрепаратите не е проблем, тъй като селското стопанство е държавно субсидирано. В този период секцията към Института за защита на растенията прераства в самостоятелно звено, което разработва цялостни технологии за отглеждане на редица култури. Изгответи са методични указания и е обучен екип от 24 консултанти. Дейността се развива до 1998 г., когато се прекратява субсидирането от страна на държавата.

Първата биологична ферма в България с площ 8 ха е създадена в Аграрния университет, Пловдив през 1993 г. Агроекологичният център на университета е създаден още през 1987 година. През 90-те години центърът, заедно с асоциацията за екологично земеделие "Екофарм", работят по проект за създаване на две демонстрационни биологични ферми и учебно-научни бази към тях. Едната е в

Аgroекологичния център на Аграрния университет в Пловдив, а другата – в с. Руня, община Дряново. През 1996 г. се създава също и фондация за биологично земеделие "Биоселена". От началото на 2000 г. тя е член на IFOAM.

Днес в страната има стотици оператори на биологична продукция – производители и търговци, а много от тях са обединени в няколко браншови организации. Кооперация „Био България Ойл“ е създадена през 2004 г., а членовете ѝ са биологични фермери с богат дългогодишен опит, като общо сертифицираната земя е около 600 дка. Сдружението на органичните земеделски производители „Агролинк“ съществува също от 2004-та, като задачата му е да защитава интересите на производителите, занимаващи се с биологично земеделие, да координира националната мрежа от производители, преработватели и търговци на биологични продукти, научни институции и неправителствени организации. Българска асоциация биопродукти (БАБ) е създадена в края на 2009 г. като в нея членуват над 80 биологично сертифицирани фермери, институти и фирми. Асоциация на биотърговците в България (АБТ) е основана през 2010 г. и обединява търговски дружества, които работят за развитието на пазара на биологични продукти в България.

IV. Разрастване на биологичното земеделие в ЕС и България в последните години

1. Данни на Европейската комисия за 2018 година

Биологичният сектор е най-бързо развиващият се сектор в земеделието, търсенето на био хани в Европа расте постоянно - към момента годишните продажби в ЕС са 30,7 млрд. евро – от собствено производство и внос. Най-много биохани се потребяват в Германия – 9,5 млрд евро и Франция – 6,7 млрд. Общо в света пазарът на биологична продукция се изчислява на около 78 млрд евро, като на първо място по потребление са САЩ с 38,9 млрд. По данни на Европейската комисия от януари 2018-та за т.нар. контекстни показатели на Общата селскостопанска политика, в ЕС се обработват над 11,9 млн. хектара площи с органично производство (дял от 6,7% от всички обработвани земи), като 54,4% от тези площи са в 4 страни – Испания (16,6%), Италия (15,1%), Франция (12,9%), Германия (9,5%). Нарастването на биологичния сегмент е забележително - в периода между 2010 и 2016 г. е регистрирано увеличение от над 30%, като годишният темп е 4,4%.

Данните на Европейската комисия за 2018-та показват, че България е държавата, в която има най-голям процентен ръст на биопроизводство. В посочения период увеличението на площите в страната ни е с 35%, като сходен, но малко по-нисък показател има и Хърватия. Следващите две държави с най-силно увеличение са Франция и Кипър, където то е в рамките на около 10% според данните на ЕК. Единствено Великобритания отбележава спад на площите за биологично производство. Намалението там е сериозно - около 30%. Най-голям дял от площта на културите, предназначен за биологично земеделие, е регистриран в Австрия, където повече от една пета – 21,3% или 571 хиляди хектара от общата селскостопанска площ, е отделена за отглеждане на биопродукти. Следват: Швеция – 18% или 553 хиляди хектара, Естония –

също 18% или 181 хиляди хектара, Италия – 14% или 1 796 хиляди хектара, Чехия – 14% или 489 хиляди хектара, Латвия – 13% или 259 хиляди хектара. Данните показват, че за четири години сертифицираната земеделска земя за биопродукти у нас се е увеличила 4 пъти - през 2012 г. е била 40 хиляди ха, а през 2016-та - 161 хиляди хектара. Страната ни е на 23-та позиция с 3,2 процента обработваема земеделска земя за биокултури. По показателя "използвана земеделска земя за биопродукти" от общите селскостопански площи, зад нас се нареждат страни като Холандия - 2,9% или 52 хиляди хектара, Великобритания - 2,8% или 490 хиляди хектара, Ирландия - 1,7% или 77 хиляди хектара, Румъния - 1,7% или 226 хиляди хектара и в дъното на класацията е Малта - с едва 0,2% за биокултури или 24 хиляди хектара. Около половината от тези площи (45,1%) са пасища и ливади, използвани за храна на биологично отглежданите животни, 44% са площите с обработвани култури – предимно житни, пресни зеленчуци, фураж и 10,9% са трайните насаждения - овошки, маслини и лозя.

Същевременно обаче, ръстът на този сектор от селското стопанство не се отразява върху заетостта в Европа - наетите в това производство намаляват, независимо от разрастването на площите с биопродукция. Данните показват и че заетостта общо в селското стопанство леко се е понижила - през 2016 г. в сектора са работили 8.9 млн. души, докато година по-рано броят им е бил с 200 хил. повече. Спадът е характерен и за биологичното производство. Работната сила в него е била 3.9% от всички заети в земеделието, докато година по-рано този дял е бил 4.2%. Най-много работници, заети в биологичния сектор, има в Румъния, Гърция и Полша, където техният дял варира между 10 и 22%.

2. Данни на отдел „Агростатистика“ в МЗХГ за биологичното земеделие в България

В България биологичното земеделие се развива с бързи темпове и има добри предпоставки и голям потенциал за развитие. Сред положителните фактори са разнообразните агроклиматични условия – природно, климатично и почвено разнообразие, както и големият брой запазени от екологична гледна точка райони. Развитието на сектора е стимулирано и от отварянето на пазарите в целия ЕС, различните механизми за финансово подпомагане по ПРСР и други ОП, както и от партньорството между бизнеса, държавните органи и НПО в сектора за популяризиране на ползите за производителите и потребителите на този вид продукти и хани. Нарастващият брой на производителите, преработвателите и търговците, които се присъединяват към системата на контрол и сертификация за биологичното производство показва, че все повече хора осъзнават ползите от този вид земеделие.

По данни на МЗХГ понастоящем в България има над 7 хил. сертифицирани производители и преработватели. При влизането на България в ЕС през 2007 г. сертифицираните биопроизводители са били само 600. Така, след прилагането на евро субсидии този брой се е увеличил над десет пъти. Все повече земеделски производители се насочват към биологично производство, както и все повече потребители търсят здравословна и незамърсена с изкуствени торове и други

химически съставки продукция. Мотивацията и на производителите, и на потребителите е следствие от грижата за екологичното равновесие на земята и за собственото здраве. Непрекъснато нарастващият брой на площите, културите, животните и хората, заети с органично земеделие, е характерен за последните две години, за които има данни – 2015-та и 2016 г. По данни на МЗХГ през 2016-та се увеличават значително всички показатели, свързани с биологичното производство.

Брой оператори в биологичното производство	7262 бр.
Общо култивирани площи/обработвани земи	88 710 ха
Постоянни ливади и пасища	38735 ха
Свободна земя/угар	8074 ха
Всичко площи в система на контрол (в преход и преминали прехода)	162 320 ха
Диворастящи култури	30 7019 ха

Източник годишен доклад на отдел „Агростатистика“, МЗХГ

Към края на 2016 г. общо регистрираните в Министерство на земеделието и храните биологични оператори са 7262 броя – с 1089 повече спрямо година по-рано, а в сравнение с 2013 г. броят им е с 4139 повече. От тях, 6961 броя са производители, 3 броя производители на аквакултури, 177 броя преработватели на биологична продукция и 121 броя търговци (вносители, износители, търговци на едро и дребно). Броят на подизпълнителите и 1068, при 1145 през 2015 г.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Брой оператори в биологичното производство в система на контрол	1054	3750	3995	4092	6173	7262

Източник годишен доклад на отдел „Агростатистика“, МЗХГ

Броят оператори, в това число и подизпълнители (производители, преработватели, търговци) в биологичното производство сравнени с общия брой на регистрираните земеделски производители регистрирани по Наредба № 3 от 29 януари 1999 г. за създаване и поддържане на регистър на земеделските стопани са:

Година	Брой регистрирани земеделски производители	Брой оператори в система на контрол	Дял на биологичните производители от Брой регистрирани земеделски производители
2015	97 267	6 173	6.35
2016	98 303	7 262	7.39

Източник годишен доклад на отдел „Агростатистика“, МЗХГ

През 2016 г. площите в система на контрол заемат дял от 3,2% от общата използвана земеделска площ в страната и 3,0% от общите площи, декларириани по СЕПП, при съответно 2,4% и 1,9% през 2015 г. Към края на 2016 г. 36149,67 ха или 22,3% от общите площи в система на контрол за годината са преминали период на преход. През 2015 г. площите, обхванати от системата на контрол на биологично производство, достигат 118 571 ха, което е с близо 60% повече спрямо предходната година. За 2016-та общите площи са 162 320 ха, което е нарастване с още 45%. Най-много се

сертифицират ливади и пасища. При биологичното растениевъдство най-голямо увеличение има при трайните насаждения - орехи, лешници, бадеми, кестени, следвани от зърнено-житните и техническите култури - етерични масла, медицински растения и подправки. Най-малък ръст е отчетен при пресните плодове и зеленчуци, отглеждани по биологичен начин - пъпеши, ягоди, култивирани гъби и др. България е на **първо място в света** по износ на биосертифицирана маслодайна роза и лавандула. По размер на сертифицирани площи за събиране на диворастящи плодове, билки и гъби България е на **второ място в ЕС**, а по брой на сертифицирани пчелни семейства е на **четвърто място**. Поради повишения интерес към производството на биовино, през последните няколко години има увеличаване на площите с винени сортове грозде, отглеждано по биологичен начин.

Групи култури	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Зърнено-бобови, протеинови култури за производство на зърно	106	48	0	404	1257	523
Кореноплодни култури	6	96	98	78	103	91
Технически култури - общо	5846	7909	10924	12878	20873	30 512
Култури за зелено/фуражни култури от обработвани земи	995	2044	2881	5215	8330	14 911
Пресни зеленчуци, пъпеши, ягоди, култивирани гъби (оранжерийно и полско производство)	670	1421	1037	1445	1866	3 678
Трайни насаждения	6442	10959	16885	18213	25946	34 873
Постоянни ливади и пасища	4491	7957	15476	21831	31796	38 735
Угар	1513	2315	2905	2205	6209	8 074
Други култури от обработвани площи	32	96	232	22	16	10
Общо площи в система на контрол	26622	40379	58107	74351	118571	162 352
Диворастящи култури*	543655	472700	678025	694251	901617	307 994

Източник: МЗХ, по данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство

От данните на агростатистиката се вижда, че от зърнено-житните култури по биологичен начин се отглеждат основно пшеница, царевица, ечемик и овес. През 2016 г. площите с тях са нараснали с над 28% в сравнение с предходната година. Техническите култури - маслодайна роза, ароматни, медицински растения, подправки в система на контрол през 2016 г. нарастват с около 9639 ха спрямо 2015 г. Най-голям дял от тази група заемат лавандулата, кориандър и резене. С почти 50% в сравнение с 2015 г. са се увеличили площите с пресни биозеленчуци като артишок, лук, моркови,

марули, карфиол и броколи, дини, пъпеши, ягоди и култивирани гъби. Най-значими са хектарите с артишок – 741 и тикви - 1418. Отглежданите по биологичен начин нетрадиционни за нашата страна култури като артишок и киви, макар и на малки площи, показват тенденцията биологичните производители да разнообразяват предлагането на повече видове и така да отговорят на търсенето на пазара. Трайните насаждения, отглеждани по биологичен начин, също бележат ръст - през 2016 г. те са с 8928 ха повече в сравнение с 2015 г. Увеличават се най-вече площите с костилкови и семкови овощни видове, ядки и лозя. През 2016-та нарастват и площите с насаждения на орехоплодните - орехи, лешници, бадеми и кестени, като достигат до 18 484 ха, при 15 366 ха през предишната година. Биологичните лозя през 2016 г. стават 5390 ха, а през 2015 г. са били 4199 ха. Агростатистиката отчита намаление при зърнено-бобовите биокултури - през 2016 г. площите с тях намаляват в сравнение с предходната година. Групата на кореноплодните - картофи и цвекло също бележи лек спад. Почти 50% увеличение има и при постоянните ливади и пасища. Разрастват се и площите с фуражни култури от обработвани земи - резултат от засиления интерес към биологичното животновъдство. Сертифицираните екологично чисти площи, от които се събират диворастящи плодове, билки и гъби през 2015 г. са в размер на 901 617 ха, което е с над 200 хил. ха или почти 30% повече в сравнение с предходната година.

Секторът на биологичното животновъдство в България остава по-слабо развит, но през последните години се наблюдава тенденция към увеличаване и на отглежданите по биологичен начин животни. По биологичен начин в страната се отглеждат основно говеда, овце, кози и пчели. При биоживотновъдството най-голям ръст от 24% е отчетен при пчеларството - от 46 хил. през 2010 г. пчелните семейства се увеличават до 178 хил. през 2015 г., като през 2016 г. отглежданите по биологичен начин пчелни семейства достигат 236 462 броя – с 33% повече на годишна база, като вече представляват 31,4% от общо отглежданите пчелни семейства в страната.

През 2016 г. говедата, отглеждани по методите на биологично производство, нарастват над два пъти спрямо предходната година – до 9718 броя, което представлява 1,7% от общо отглежданите говеда в страната. При броя на овцете и козите, отглеждани по биологичен начин, също се отчита чувствително увеличение в сравнение с 2015 г. – съответно с 43%, до 26809 (2% от общия брой овце в страната) и с 53%, до 8242 (3,5% от общия брой кози).

Животни	Брой животни, отглеждани по биологичен начин		Общ брой животни, отглеждани през 2016 г.	Дял от животните, отглеждани по биологичен начин от общия брой животни за 2016
	2015	2016		
Говеда	4 209	9 718	557 900	1.7%
Овце	18 792	26 809	1 360 100	2,0%
Кози	5 381	8 242	237 500	3,5%
Пчелни семейства	178 331	236 462	754 105	31,4%

Източник МЗХГ, по данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство

През 2016 г. желанието на фермерите за въвеждане на видово разнообразие на отглежданите по биологичен начин животни продължава като тенденция. В система на контрол през годината се отглеждат пуйки 3726 броя, гъски 200 броя, еднокопитни (коне) 307 броя и други животни 120 броя. Органичното отглеждане на животни и производство на био продукти от животински произход в България изостава значително в развитието си спрямо растениевъдния отрасъл. То се практикува в единични, малки стопанства, които дори съвкупно имат символичен дял в общото производство на животинската продукция. Причини за това са както трудности за животновъдния сектор като цяло, така и по-късното му включване в обхвата на подкрепата по ПРСР.

3. Пазар на биопродукти

Производството на биопродукти в България също е в постоянен подем през последните години. - през 2016-та у нас се отглеждат 407 млечни крави, от които се добиват 967 141 литра суворо биомляко годишно, преработено в различни млечни продукти. В преход към биопроизводство са други 2499 млечни крави, които дават 5 803 109 литра суворо мляко. Суровото овче мляко е 267519 тона, а суровото козе мляко - 664926 тона. От биологичното пчеларство са произведени 1490 тона пченен мед, което е с 64 тона по-малко от предходната година и представлява близо 15% от общо произведения мед в страната през отчетната година (10218 тона).

В България пазарът на биопродукти, макар и нарастващ с бързи темпове, е все още малък, като голяма част от произведеното се изнася, а друга пък част от биопродуктите, особено по-екзотичните, се внасят от чужбина. Продуктите, които се предлагат на пазара са основно биохрани. Сред най-застъпените артикули са билки, мед и пченни продукти, ядки, подправки, лютеница и конфитюри, зърнени – лимец, елда, различни брашна от ориз, овес, семки и др., както и хляб и хлебни продукти. Други продукти, които могат да бъдат открити сравнително лесно по магазините са био-сирене, био-кашкавал и био-кисело мляко. Все още слабо застъпени са пресните био-плодове и зеленчуци, както и месото и месните продукти. Напоследък пазарът им се разширява предимно по интернет чрез продажба от различни сайтове, обединяващи био-производители от цялата страна и доставящи продуктите директно до домовете на потребителите. От храните все още преобладават вносните продукти – соя и соеви производни – тофу, пастети, соеви колбаси, киноа, чия, амарант, кокосови масла и млека, различни растителни млека от ядки и зърнени, екзотични билки и хранителни добавки, както и био-бисквити, консерви, сокове. От нехранителните продукти най-разпространени са био-косметиката, етеричните масла, и по-малко дрехи и друг текстил, както и бебешките стоки с биологичен произход. Органичната продукция и заетите в тази сфера нарастват отчетливо. Увеличава се броят на специализираните магазини, както и броят на големите търговски вериги, които се включват в дистрибуцията на биологични храни.

По-голяма част от българските биологични храни и продукти обаче са предназначени за външни пазари. България е традиционен производител на различни видове

биологично сертифициран пчелен мед с отлични качествени показатели, като голяма част от продукцията се изнася не само в ЕС, но и на световния пазар. Българските биологични пресни плодове и зеленчуци, мляко и млечни продукти, сладка, лютеници, сушени плодове и ядки имат превъзходни вкусови качества и са високо ценени в много други държави. По отношение на маркетинга и пазарните проучвания на органични продукти обаче, страната ни изостава в сравнение с ЕС, тъй като последното изследване за потребителските нагласи е проведено през 2009 г. Липсва постоянно наблюдение на пазара на биопродукти, официалната статистика също не отчита този сегмент. Въпреки че няма официални данни за размера на пазара в България, неофициално се смята, че **годишните продажби на биопродукти са в размер около 16 млн. лв.** като преобладаващата част от продуктите са вносни. Так според неофициална информация търсенето на биопродукти расте с около **20% годишно**. Обичайно органичните продукти са с около 30% по-скъпи от техните конвенционални еквиваленти. В някои категории продукти вече има сериозна конкуренция между производителите - млечни, зеленчуци, консерви, брашно. Налице са и новорегистрирани компании, които работят за износ – изнасят се основно сировини - пчелен мед на едро, замразени плодове и зеленчуци, етерични масла, зърно, сушени билки. По данни на неправителствените организации в сектора през 2016-та г. се отчита нова тенденция – досега 95% от производството на биопродукти в страната е било предназначено за износ, но сега този процент намалява до 80%, което означава, че търсенето на сертифицирани храни на вътрешния пазар нараства. Излизането на био- и натуралните продукти от профилираните магазини и засилващият се интерес на търговските вериги към тях е една от трайните тенденции в последната година. Фермерските пазари са друг канал за продажба, разширява се и онлайн предлагането.

Във връзка с пазара на биохраните трябва да се отбележи, че през последните години българските потребители постепенно променят хранителните си навици като започват да избират по-здравословни и по-качествени храни. Потребителите показват силно предпочтение към пресните, богати на витамини храни, както и към диетични или здравословни продукти. Съответно все повече хранителни магазини, включително и веригите започват да поставят специализирани щандове за биопродукция. Важен е факторът, че доходът на средния български потребител е около 24% от средния доход за ЕС. Относително голяма част от доходите се изразходва за храна, като тези разходи възлизат на около 53,5% от общите разходи – това е 3 пъти по-високо, отколкото средните еквивалентните разходи в ЕС които се равняват на 15 – 17,4%. Най-ясно очертаната тенденция на пазара на храни за 2016 г е въвеждането и маркетинга на нови търговски марки биохрани. Потребителите развиват лоялност към търговската марка и търсят марките като гаранция за добро качество. Местните хранителни фирми също полагат усилия да насърчават местните търговски марки на чуждестранните пазари. Основният фактор, движещ навлизането на храните с етикети за запазена марка в България, е развитието във фаза зрялост на сектора за продажби на дребно.

V. Принципи на биологичното земеделие

Днес повечето стандарти и дейности на биологичното производство и практиките на биологичното земеделие са базирани на набор от международно признати принципи, определени от IFOAM. **Всеобщите принципи на биоземеделието са:**

Принцип на Здравето. Биоземеделието трябва да поддържа и повишава плодородието на почвата, растенията, животните и хората, като едно неделимо цяло.

Принцип на Екологията. Органичното земеделие трябва да се базира на естествените екологични системи и цикли, да работи с тях и да помага за поддръжката им.

Принцип на Честността. Органичното земеделие трябва да се гради на основата на взаимовръзки, които осигуряват честност по отношение както на природата, така и на жизнените взаимоотношения между хората.

Принцип на грижата Органичното земеделие трябва да се управлява с предпазлив подход, за да защити здравето и благодеянието на настоящите и бъдещи поколения и на околната среда. Предпазните мерки и отговорността са ключовите грижи в управлението, развитието и технологичните решения, но практическият опит, натрупаната мъдрост, традиционните и местни знания предлагат валидни решения, изпитани от времето.

За биологичното земеделие важат и следните **основни стандарти и практики**:

- ✓ Производство на храна с високо качество и достатъчно количество
- ✓ Хармония с природните еко-системи без да се доминира над тях, да се поддържат околните на стопанството зони, да се подобрява и биоразнообразието
- ✓ Човешкото въздействие върху околната среда да е сведено до минимум и земеделското стопанство да е организирано така, че цикълът да е възможно най-близо до естествения и природен цикъл
- ✓ Да се използват ефективно наличните земеделски ресурси и почвени условия и да се прилага сейтбообращение (редуване) на земеделските култури.
- ✓ Да се избират земеделски култури и породи животни, които са подходящи за местната среда и аклиматизирани към местните условия и климат, следователно и по-устойчиви към болести, за да не се налага употребата на медикаменти и химия
- ✓ Да не се използват (или да са силно ограничени) изкуствените торове, пестицидите, хербициди, инхибитори и др. в растениевъдството. Забранени са хранителните добавки и антибиотици в животновъдството. Да не се използват спомагателни вещества при преработка на храните, вкл. подобрители, оцветители, изкуствени добавки, консерванти и др.
- ✓ Забранено е използването на генно-модифицирани организми - нито като продукти за храна, нито като изходен материал за посев и сейтба, нито като хранителни добавки и спомагателни вещества.
- ✓ Да се използват наличните помощни ресурси – да няма транспортиране от далече на животински тор, фуражи и др, за да се намали замърсяването на околната среда и

- оскъпяването на продукцията. Да се предпочитат местни сировини, например животински тор, хумус и други сировини, произведени или добити в същата ферма
- ✓ Отглеждането на животни да става в значителна степен в открити пространства, в условия и среда близка до естествената. Да се осигури преобладаващо биологично (естествено) хранене.
 - ✓ Да се осигури хуманно отношение към животните и зачитане на специфичните им нужди. Да се следи съотношението между броя на животните и площите, които се обработват за тяхното отглеждане и изхранване.
 - ✓ Биологичното земеделие трябва да е базирано на енерго спестяващи технологии и максимално опазване на околната среда
 - ✓ Фермата да има минимално влияние върху селския ландшафт, даже да го подобрява
 - ✓ Да се поддържа буферна зона между фермата и съседните конвенционални ферми за предотвратяване на случайно замърсяване.
 - ✓ За продуктите, при които липсва цялостния процес на отглеждане и са диворастящи (билки, диворастящи гъби) , биологичен критерий са районите в които се събират да няма индустриски замърсители или химическо обработване. Важен критерий е и обработването им и съхранението им след събирането да става само с биологични методи, без изкуствени препарати и противоестествени методи.

Към общите практики, специфични за биологичното растениевъдство са:

Почвеното плодородие и грижи за почвата. Здравата почва е предпоставка за здрави растения, здрави животни и следователно за здравословни хранителни продукти. В биологичното земеделие в центъра на всички мероприятия е увеличаването на почвеното плодородие и съдържанието на хумус. Многообразната растителност и възможно по-пълното растително покритие са най- добрият предпоставки за това. Създаването на изкуствени пасища, подходящо зелено торене, използване на покривни култури в сейтбообръщението, както и прибавянето на органична материя служат за тази цел.

Минимална и внимателно осъществена обработка на почвата. Почвената фауна и почвената структура се взимат под внимание при извършване на всяко мероприятие. Дълбоката оран се пропуска при влажно състояние, а загубата на хранителни вещества при по-интензивна обработка и ненужното изразходване на енергия се избягват.

Торенето цели поддържането и увеличаването на почвеното плодородие. То се извършва единствено с органични торове. Подхранването с минерални торове е възможно само след почвен анализ, наблюдения върху стопанството и баланс на културите и трябва да е сведено до минимум. Забранена е употребата на синтетични азотни торове, като чилска селитра, карбамид и др, както и на торове с високо съдържание на хлор и калий. Използвани са органични торове, компост и почва не могат да съдържат допълнения, които не са разрешени в настоящите стандарти. За снабдяването с торове - произход, количество и употреба, да се води точен отчет. Интензивността на торенето трябва да съответства на климатичните условия и местонахождението. Количество на внесените хранителни вещества за хектар

(собствен и чужд тор, закупени органични средства за наторяване) не може да надвишава количеството от 170 кг./ха.

Избор на култури и сортове. Трябва да се използват култури и сортове, които са най-подходящи за местните агроекологични условия. Необходимо е да се подбират устойчиви на болести и неприятели сортове, които не са взискателни по отношение на хранителния режим. Трябва да се спазват и нормативните изисквания при производството на растения, растителни продукти и храни от растителен произход по методите на биологичното земеделие.

Специфични за биологичното животновъдство са:

Развъждане и селекция. Здравето и продуктивността на животните трябва да се стимулират чрез приспособени към техните нужди системи на отглеждане, чрез подбор на породите и адекватни методи на селекция. Спазвайки екологичните норми трябва да се избират животни, адаптирани към нуждите и условията на фермата. Генетични манипулации, трансплантиация на ембриони и хормонална синхронизация са абсолютно забранени. Биофермерите трябва да използват възможно по-често естественото осеменяване.

Отглеждане. Системата на отглеждане, животновъдените сгради и възможността за движение трябва да са съобразени с особеностите на съответният животински вид. При строителството на нови обори или големи реконструкции на вече съществуващи такива трябва да се предвидят дворчета за разходка, за предпочитане са системите за свободно групово отглеждане пред системите за индивидуално отглеждане. Броят на животните трябва да бъде съобразен с площта на обработваемата селскостопанска земя и с климатичните условия.

Животновъденни сгради. Леглата на всички видове животни трябва да се застилат със слама, добре да се подсушават и да бъдат добре изолирани. Единственото осветление през деня трябва да бъде слънчевата светлина. Материалите и боите, използвани при построяването и за поддръжката на обора трябва да бъдат безвредни за животните.

Хранене на животните. Основен принцип е животните да се хранят според техните нужди. По принцип те трябва да се изхранват само от фуражи, произведени във фермата. Фуражите, закупени отвън, трябва да служат само като допълнение към основния фураж, произведен във фермата и по възможност да идват от друга био ферма. Забранено е прибавянето на синтетични фуражни добавки - карбамид, стимулатори на растежа, ензими, сульфонамиди и др. Забранено е профилактичното използване на химиотерапевтични лекарствени средства - антибиотици, хормони, кокцидиостатици, синтетични аминокиселини и др..

Произход на животните. Основен принцип е всички ново закупени животни трябва да произлизат от сертифицирани биологични ферми.

Ветеринарна медицина. Ранените или болни животни трябва да се лекуват по естествен начин. Хомеопатичните лекарствени средства и методи да се използват с предимство. Противопаразитни средства и синтетични ваксини се прилагат само със съгласието на ветеринарния лекар. Козметични и стопански операции, като например

рязане на опашки, обезроговяване и др. трябва да бъдат ограничени до минимум и да бъдат извършвани само от квалифицирани специалисти.

VI. Европейско и българско законодателство за биологичното земеделие

1. Стратегически документи

Биологичното земеделие е един от стълбовете на Общата селскостопанска политика на ЕС за периода 2014 – 2020 г , която е отразена в редица стратегически документи на българските правителства и се прилага най-вече чрез мерките на ПРСР и политиките на МЗХГ. Разширяването на биологичния начин на производство отговаря и на приоритетите на „Европа 2020“: Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“, които включват изграждане на конкурентна икономика, основаваща се на знания и инновации, стимулиране на икономика с високи равнища на заетост, която да доведе до социално и териториално сближаване, както и подкрепа на прехода към нисковъглеродна икономика с ефективно използване на ресурсите.

Основен документ, очертаващ принципите на развитие е „Националната стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България в периода 2014-2020“ , а по-точно Приложение 7 „Стратегически насоки за развитие на биологичното земеделие в България“. В него е записано че „Насърчаването на земеделските производители за преминаване към или поддържане на биологично земеделие допринася едновременно за: - опазване на околната среда - укрепва агроекосистемите, опазва биоразнообразието и предоставя възможност на бъдещите поколения да се възползват от съхранената природа; - производство на здравословни храни - тази форма на земеделие отговаря на нуждите на нарастващия брой потребители, тъй като използва безопасни и прозрачни методи на производство; - социален ефект - създава заетост в селските райони и повече работни места в сравнение с конвенционалното земеделие“.

Като основни цели на Стратегията до 2020 година са записани: **Стратегическа цел 1** „Увеличаване броя на биологичните производители и преработватели, по-ефективно и конкурентноспособно биологично производство“; **Стратегическа цел 2** „Българските биологични храни и напитки са познати и търсени от българските потребители и се продават добре на международните пазари“; **Стратегическа цел 3** „Ориентирани към практиката научни изследвания, образование, обучение и консултантска дейност в областта на биологичното земеделие“; **Стратегическа цел 4** „Всички заинтересовани страни участват активно в разработването и прилагането на националните политики в сферата на биологичното земеделие“

Крайните желани резултати, до които се очаква да доведе изпълнението на Стратегията са: **Стабилизиране и повишаване на доходите** на земеделските стопани чрез навлизане на нови пазари на качествени и здравословни хранителни продукти; **Развитие на селските райони** и предотвратяване на процеса на изоставяне на земите и обезлюдяване на селата; **Стабилизиране на екосистемите**, запазване и възстановяване на природните ресурси; **Модерен, устойчив и конкурентоспособен сектор** „Биологично земеделие“ в България.

Като общо може да се каже, че основната посока на развитието на биологичното производство е насочена към неговото разширяване – увеличаване на площите и производителите, постигане на по-висока ефективност и конкурентоспособност, по-добра разпознаваемост и по-високо търсене на българските биопродукти на вътрешния и международния пазар, засилване на взаимодействието между науката и практиката, опазване на околната среда и действия спрещу климатичните промени, участие на всички заинтересовани страни в разработването на националните политики и стратегии, включително и на такива извън земеделието – например туризма и по-специално селския туризъм, използването на високи технологии и иновации, валоризирането и опазването на зоните по Натура 2000 и др.

2. Европейски правила и регламенти

Нормативната уредба, регламентираща биологичното производство е европейското и национално законодателство. Регламентите на ЕС, които се прилагат задължително от всички биологични производители в рамките на Европейската общност са:

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 834/2007 НА СЪВЕТА от 28 юни 2007 година относно биологичното производство и етикетирането на биологични продукти и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 2092/91;

(този регламент е в сила до влизането на новия Регламент през 2021 г.)

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 889/2008 НА КОМИСИЯТА от 5 септември 2008 година за определяне на подробни правила за прилагането на Регламент (ЕО) № 834/2007 на Съвета относно биологичното производство и етикетирането на биологични продукти по отношение на биологичното производство, етикетирането и контрола;

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 1235/2008 НА КОМИСИЯТА от 8 декември 2008 година за определяне на подробни правила за прилагането на Регламент (ЕО) № 834/2007 на Съвета по отношение на режима за внос на биологични продукти от трети държави;

РЕГЛАМЕНТ НА КОМИСИЯТА (ЕО) – 1254/2008 година. Подробни правила по отношение относно биологичното производство и етикетирането на биологични продукти по отношение на биологичното производство, етикетирането и контрола.

РЕГЛАМЕНТ НА КОМИСИЯТА (ЕО) – 203/2012. Подробни правила относно производство на биологичното вино

На 17.06.2018 г. е приет **нов Регламент (ЕС) 2018/848** на Европейския парламент и на Съвета относно биологичното производство и етикетирането на биологични продукти и за отмяна на Регламент (ЕО) № 834/2007 на Съвета.

РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2018/848 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА

Регламентът ще се прилага от 01.01.2021 г., като с него се установяват принципите и правилата за биологичното производство, свързаното с него сертифициране и използването на обозначения, отнасящи се за биологичното производство при етикетиране и реклама, както и правилата за контрол в допълнение към предвидените в Регламент (ЕС) 2017/625. В Регламента са определени целите на биологичното производство, както и принципите, на които то следва да се основава. Дефинирани са понятия като "биологично производство", "биологичен продукт", "биологичен сорт", "генетично модифициран организъм" и т.н. Предвижда се по-строг контрол на биологичните храни, като целта е „да гарантира еднакво високи стандарти за качество в целия ЕС и да улесни малките фермери да преминат към биологично производство“. Новият регламент подчертават, че органичните фермери в ЕС трябва да използват отговорно енергията и природните ресурси, да настърчават здравето на животните и да допринасят за запазването на биоразнообразието, екологичното равновесие и качеството на водата и почвата. Новите правила обхващат растениевъдството, животновъдството и аквакултурите, създават по-добри информационни системи между държавите-членки и уеднаквяват отговорностите и системите за сертифициране.

Документът си поставя няколко цели:

Увеличаване на биоземеделието на територията на ЕС – чрез увеличаване на предлагането на семена и животни, отглеждани по биологичен начин, в отговор на нуждите на производителите, срокът на действие на изключенията, позволяващи употребата на конвенционални семена и животни в биологичното производство, следва да изтече през 2035 г. Създаване на **смесени стопанства** за настърчаване на преминаването към биологично производство – стопанствата, произвеждащи едновременно конвенционални и биологични храни, ще бъдат позволени, при положение, че двете дейности на стопанството са ясно и ефективно разделени. **Полесно групово сертифициране** за малките производители и преработватели – те ще могат да формират групи и да получават сертификати заедно, което ще им спести време и пари при преминаването към биологично производство и ще намали разходите им за сертифициране и инспекции.

По-строг контрол в полза на потребителите и срещу нелоялната конкуренция – стриктни проверки, базирани на рисковете, ще се извършват по цялата верига на доставки. Проверките остават на място и за всички оператори веднъж годишно, като срокът може да се удължи веднъж на две години, ако не са открити нарушения през последните три години. Напълно нови са правилата за използването на семена. В бъдеще доставчиците ще могат да предлагат повече традиционни видове, адаптирани към местните условия. Често те са по-здрави и устойчиви на болести. Досега, за разлика от САЩ, тези видове не можеха да се ползват или се продаваха при трудни условия в Европа. Органичното сертифициране за продукти, отглеждани в оранжерии или демаркационни полета, ще бъде преустановено в продължение на десет години от влизането в сила на новия регламент и няма да бъдат възлагани нови дерогации за такова сертифициране. Предвидена е и строга забрана за използване на ГМО в биологичното производство.

Вносът на биологични продукти ще тряба да е съобразен със стандартите на ЕС, независимо къде са произведени те. По света има повече от 60 органични схеми, сертифицирани като еквивалентни на ЕС, но те често толерират използването на химикали или практики, които са забранени в Европа и така стават нелоялна конкуренция на производителите в ЕС. Предвижда се да се прилага една система за всички земеделски стопани от ЕС и извън блока. Това ще предостави на всички потребители на ЕС една и съща гаранция за качество на храните, произведени по биологичен способ. Настоящите правила за еквивалентност, изискващи държавите извън ЕС да се съобразяват с подобни, но не идентични стандарти, ще бъдат постепенно отменени през следващите пет години. Специално внимание в новия регламент е отделено на етикетирането на органичните хани. Логото на ЕС за органичните хранителни продукти гарантира, че правилата на ЕС за биологично производство са били спазени. Това е задължително за всички предварително опаковани хани, не зависимо дали са местно производство или внос от трети страни.

Избягване на замърсяването – като превантивни мерки био земеделските производители и другите участници във веригата на доставки на хани ще тряба да прилагат редица нови мерки, за да избегнат остатъчно замърсяване – примерно в почвата или от съседен парцел, при подозрения за наличието на неразрешен пестицид или тор крайният продукт не тряба да носи етикет „био“, докато не бъде извършено допълнително разследване; ако замърсяването е умишлено или производителят не е въвел необходимите предпазни мерки, продуктът ще загуби своя биологичен статут. Държавите членки, които в момента прилагат допустими нива за неразрешени вещества в биологичните хани, като например пестициди, могат да продължават да го правят, при положение, че предоставят достъп до своя пазар на биологични продукти от други държави членки, отговарящи на изискванията на ЕС.

Ще се подобри **обменът на информация**. Производителите ще могат да предлагат продукцията си публично чрез платформи на държавите-членки. Фермерите и градинарите, както и държавите и Комисията, ще имат по-добър поглед върху наличието на чисто отглеждани растения и животни. Във връзка с подобряване на достъпа до био семена и животни – ще се създаде база данни във всяка държава-членка.

3. Национално законодателство

Българската нормативна уредба на биологичното производство е изцяло хармонизирана с европейската. В нея са включени:

[Закон за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз \(изм. и доп. ДВ. бр.19 от 11 Март 2016г.\), в сила от 1 април 2016 г.](#)

и

Наредба № 1 от 7 февруари 2013 г. за прилагане на правилата на биологично производство на растения, животни и аквакултури, растителни, животински продукти, продукти от аквакултури и храни, тяхното етикетиране и контрола върху производството и етикетирането (изм. и доп. ДВ. бр.49 от 28 Юни 2016г.), в сила от 28 юни 2016 г.

Наредба № 1 отменя: Наредба № 22 от 4 юли 2001 г. за Биологичното производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход и неговото означаване върху тях (Обн. ДВ. бр.68 от 3 Август 2001г., изм. ДВ. бр.13 от 10 Февруари, 2006г.) и Наредба № 35 от 30 Август 2001 г. за Биологичното отглеждане на животни и биологично производство на животински продукти и храни от животински произход и неговото означаване върху тях (Обн. ДВ. бр.80 от 18 Септември 2001г., изм. ДВ. бр.13 от 10 Февруари 2006г.).

Наредбата се прилага за растения, животни и аквакултури, растителни, животински продукти, продукти от аквакултури и храни, когато са произведени по правилата за биологично производство, преработка, означаване и търговия, в обхвата на Регламент (ЕО) №834/2007 и Регламент (ЕО) № 889/2008: 1. живи или непреработени земеделски продукти; 2. преработени земеделски продукти, предназначени за храна; 3. фуражи; 4. посадъчен и посевен материал; 5. дрожди, използвани за храна или фураж. Наредбата се прилага за всеки оператор, участващ в дейности на всеки етап на производство, преработка и търговия на продуктите по ал. 1. Продуктите от лов и риболов на диви животни не се определят като биологично производство. Заведенията за обществено хранене не попадат в приложното поле на тази наредба.

Изискванията към българските биопроизводители за финансово подпомагане по ПРСР са формулирани в **НАРЕДБА № 4 от 24 февруари 2015 г. за прилагане на мярка 11 „Биологично земеделие“** от ПРСР 2014-2020 г.

Основните цели на прилагането на биологично земеделие в земеделските стопанства в България са: 1. Подобряване управлението на водите, включително управлението на торовете и пестицидите; 2. Предотвратяване на почвената ерозия и борба с климатичните промени; 3. Насърчаване на растежа и създаване на нови работни места в селските райони чрез прилагане на методите на биологичното производство.

Други закони, които засягат биологичното производство са:

Закон за защита на растенията (обн., ДВ 61/25.07.2014 г.)

Закон за животновъдството (обн., ДВ 65/8.8.2000 г. и изменения)

Закон за храните (Обн., ДВ, бр. 90 от 15.10.1999 г.,изм., бр. 92 от 17.11.2017 г., в сила от 1.01.2018 г.)

Закон за ветеринарно медицинската дейност (Обн., ДВ, бр. 87 от 1.11.2005 г., изм., бр. 34 от 3.05.2016 г., в сила от 3.05.2016 г., бр. 58 от 26.07.2016 г.)

Закон за водите (обн., ДВ 67/27.07.1999 г. и изменения);

Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и препарати

(обн., ДВ 10/04.02.2000 г. и изменения);
Закон за защитените територии (обн., ДВ 133/11.11.1998 г. и изменения);
Закон за лечебните растения (обн., ДВ 29/07.04.2000 г. и изменения);
Закон за опазване на земеделските земи (обн., ДВ 35/24.07.1996 г. и изменения);
Закон за опазване на околната среда (обн., ДВ 91/25.09.2002 г. и изменения);

VII. Финансиране на биологичното производство

Развитието на земеделието в Европейския съз в новия програмен период 2014-2020 г. и финансирането му е все по-тясно свързано с темата екология и устойчиво използване на природните ресурси. Затова и при финансовото подпомагане на биологичното производство, реформите в Общата селскостопанска политика предвиждат 30% от директните плащания да бъдат отделени за т. нар. „**зелени директни плащания**“. Биологичните производители получават безусловно „**зелени директни плащания**“ за площите в система на контрол.

Съгласно разпоредбите на Европейския парламент и на Съвета относно подпомагане развитието на селските райони от европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, за новия Програмен период България е разработила отделна мярка: **11 „Биологично земеделие“** в рамките на ПРСР. По тази мярка се изпълняват две подмерки: Подмярка 11.1 Плащания за преминаване към биологично земеделие за хектар ИЗП; Подмярка 11.2 Плащания за поддържане на биологичното земеделие за хектар ИЗП.

Политиката за развитие на селските райони е много важен инструмент за подпомагане на устойчивото развитие на селските райони и земеделието, включително биологично земеделие. Новата законодателна рамка за програмния период 2014 - 2020 г. допълнително подчертава значението на биологичното производство чрез създаване на отделна мярка „**Биологично земеделие**“. Условията и редът за подпомагане на земеделски стопани, които извършват земеделски дейности, насочени към подобряване на опазването на околната среда по мярка 11 „**Биологично земеделие**“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 - 2020 г., финансирана от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), са регламентирани в **Наредба № 4 от 24 февруари 2015 г.** за прилагане на Мярка 11 „**Биологично земеделие**“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 -2020 г. Подпомагането на биологични производители се предоставя под формата на годишно компенсаторно плащане за земеделски стопани, които доброволно извършват агроекологични практики, като 75 на сто от средствата се осигуряват от Европейския съз, а 25 на сто – от бюджета на Република България.

Мярка 11 „**Биологично земеделие**“ стартира в нашата страна през март 2017 г. и включва следните направления: Биологично растениевъдство; Биологично пчеларство; Биологично животновъдство. Прилагането на направленията и подмерките се подпомага на територията на цялата страна. Един кандидат може да бъде подпомаган едновременно за извършването на дейности в повече от едно направление.

Бенефициентите по тази мярка трябва: Да отговарят на дефиницията за активен фермер съгласно чл. 9 от Регламент (ЕС) № 1307/2013 г. (38б от ЗПЗП); Да са земеделски стопани (физически, юридически лица и еднолични търговци); Да ползват земеделска площ въз основа на правно основание, регистрирано в ОСЗ, съгласно чл. 41 от ЗПЗП; Да бъдат регистрирани в ИСАК. Биологичните направления се изпълняват за период от пет последователни години. Минималният размер на заявената за подпомагане площ за съответното направление по реда на тази наредба е 0,5 ха при минимален размер на земеделския парцел 0,1 ха. Изключение относно размера на ползваната площ е допустимо за отглеждане на култивирани гъби, оранжерийни култури, посевен и посадъчен материал – 0,1 ха.

За съжаление, до края на Програмния период през 2020 г. вероятно няма да бъдат подпомагани нови биопроизводители, които правят първите си стъпки в биопроизводството. През май 2017 г. Държавен фонд „Земеделие“ (ДФЗ) обяви, че няма да поема нови ангажименти за финансиране на биологично земеделие поради изчерпан финансов ресурс. Заповедта на министъра гласи, че „През кампания 2017 да не се приемат заявления за подпомагане по мярка 11 „Биологично земеделие“ от ПРСР 2014-2020 г., с които се поема нов ангажимент, с изключение на заявления за подпомагане към подмярка „Плащания за поддържане на биологично земеделие“. Причината е, че броят на биопроизводителите е нараснал в пъти, увеличили са се площите и животните, а бюджетът, който е заложен през 2015 г се оказва недостатъчен за плащания през пет поредни години. Същото важи и за мярка 10 „Агроекология и климат“, по която през кампания 2018 ще се приемат заявления, с които се поема нов ангажимент само по направление „Опазване на застрашени от изчезване местни породи, важни за селското стопанство“, както и нови заявления само по мярка 12 „Плащания по Натура 2000 и Рамковата директива за водите“.

МЗХГ обяви намеренията си за осигуряване на нов бюджет за биологично земеделие. В края на 2018 година ще бъде направена международна оценка на ПРСР, в резултат на което в началото на 2019 година страната ни ще отчете пред Брюксел каква част от предварително заложените бюджети по отделните мерки се усвояват нормално от бизнеса. В случай на неизпълнение, остатъчният неизползван ресурс от някои мерки може да бъде прехвърлен към други, като неговият размер не трябва да надхвърля 6% от общия бюджет на ПРСР. Намерението на министерството е да прехвърли част от неусвоените пари към мерките за биологично земеделие и агроекология.

VIII. Сертифициране и контрол

Съгласно българската законова уредба, контролът и сертифицирането на биологичната продукция в България са поверени на юридически лица – търговци и сдружения с нестопанска цел, акредитирани от Изпълнителна агенция „Българска служба за акредитация“ и получили разрешение от министъра на земеделието, храните и горите. През 2017 г. био сертифицирането в България се извършва от 15 сертифициращи органа, по-голямата част от които са чуждестранни. Тези организации са изброени в регламента на ЕС 1235. Повечето сертификации се извършват съгласно Регламента на

ЕС за биологичното производство. Значително по-малък брой био оператори са сертифицирани съгласно NOP и други стандарти.

Пълният списък на сертифициращите и контролиращи органи се обновява ежегодно в раздел „биологично производство“ на сайта на МЗХГ.

Информационен регистър на лицата, получили разрешение от министъра на земеделието и храните да осъществяват контрол за съответствие на биологичното производство

Пак там има и пълна база данни за сертифицираните производители у нас.

Информационен регистър на производители, преработватели и търговци на земеделски биологични продукти и хани

Органите, които имат отношение към контрола на биопродукцията са:

Министерство на земеделието, храните и горите е основната институция, разработваща и прилагаша схеми за подпомагане на биологичното земеделие. Отделът „Биологично производство“ е създаден през 2010 г. в рамките на Министерството, за да отговори на законодателните въпроси и да координира развитието на биологичното производство. МЗХГ организира и спонсорира няколко публични международни събития за популяризиране на това производство - поддържа български национални щандове на Зелената седмица в Берлин и на международното изложение за био продукти в BioFach в Нюрнберг, а участниците в тези събития са около 15-20 по-големи фирми, но интересът към тях нараства.

Държавен Фонд Земеделие е разплащателната агенция, осигуряваща финансовите операции по подпомагането на земеделските производители, включително и биопроизводителите по ПРСР, директните плащания и др.

Българска агенция по безопасност на храните – БАБХ осъществява дейности, които допринасят за развитието на биологичното производство – контрол на здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях, безопасност на сировини и хани от животински произход, безопасност на фуражи и фуражни добавки, опазване на околната среда от вредните въздействия на животновъдството и свързаните с него производства, употреба на ветеринарномедицински продукти;

Националната служба за съвети в земеделието с нейните 28 регионални звена подпомага земеделските производители при осъществяване на конкурентно и ефективно земеделско производство чрез предоставяне на съвети, консултации, необходимата информация и научно-приложни разработки;

На сайта на МЗХГ има и

Електронна база данни на сортове посевен и/или посадъчен материал и/или семена от картофи, произведени по правилата за биологично производство на Регламент (ЕО) № 834/2007 и Регламент (ЕО) № 889/2008, налични на територията на Република България

Изпълнителната агенция по селекция и репродукция в животновъдството следи за изпълнението на селекционните програми и за определяне на развъдната стойност от развъдните асоциации, извършва контрол на продуктивните качества на животните, произвежда дълбоко замразена сперма, яйцеклетки и ембриони от елитни разплодни животни, координира създаването и подпомага МЗХГ в дейността му по признаването на нови породи и хибриди животни. Има водеща роля в селекцията на животни, отглеждани по биологичните методи;

Селскостопанска академия има водеща роля в научните изследвания, свързани с опазване на почвите и прилагане на методите на биологичното земеделие;

Института по розата и етеричномаслените култури има водеща роля в отглеждането и преработването на етеричномаслените и лекарствените култури и в научната тематика работи по теми, касаещи биологичното земеделие;

Министерство на околната среда и водите е институцията, отговаряща за цялостното опазване на околната среда в страната, включително и опазване на биоразнообразието.

За да може да продава продуктите си с означение „биологични“ и да използва съответното лого, всеки оператор, трябва да включи стопанството или предприятието си в система на контрол и да бъде проверяван поне веднъж годишно, за да се осигури спазване на изискванията на европейските и националните нормативни актове. Целта на сертификацията е да гарантира качеството на биологичните продукти и да предотврати злоупотреби при търговията им.

Процесът на преминаване от конвенционално към биологично земеделие отнема няколко години. В този процес участват производителят, контролиращите лица и сертифициращи орган.

Избор на контролиращ орган и срокове за преходен период е първата стъпка за всеки производител, след запознаване с действащото законодателство и изисквания по отношение на биоземеделието. Следва избор на контролен орган и подаване на заявка за контрол и сертификация на биологично производство, след което производителят влиза в т. нар. преходен период. В този период, въпреки че фермерът прилага всички правила и норми на биологично производство, продукцията не може да бъде продавана като сертифицирана, а само като конвенционална. Продължителността на прехода зависи от съответната култура – за едногодишните растения той е 2 години, за многогодишните – 3 години преди прибиране на първата реколта. При животните изискванията са 12 месеца за единокопитни и едър рогат добитък за месо, 6 месеца при дребни преживни и прасета, 6 месеца за животни за производство на мляко, 10 седмици за птици за производство на месо, 6 седмици за при птици за яйца, 12 месеца за пчелните семейства. По време на преходния период се извършват инспекции поне веднъж годишно. Могат да бъдат вземани проби и от почвата или растителния материал по договореност между производителя и контролиращия орган. Целта е да се проследят потоците на входящите и изходящите сировини и материали и полученната продукция от стопанството.

Включване в системата на контрол. Контролът на продукцията – била тя растителна или животинска, се осъществява от организациите, които са одобрени в регистъра на МЗХГ. На този етап се попълва инспекторски доклад „на място“, като се проверява фактическото състояние на стопанството и водената документация. Това се прави, за да се проследят потоците на входящите и изходящите сировини и материали и получената продукция от стопанството. Биологичните полета трябва да са отделени от конвенционалните с буферни зони, при производството и складирането е поставена подходяща маркировка. Проверява се и наличието на отделни обособени помещения или части от тях с означения за препарати за растителна защита и биологична продукция.

Издаване на сертификат и поддържане на сертификацията е последната стъпка към преминаване на биологично производство. След проверка на документацията и фактическото състояние на стопанството и попълването на инспекторския доклад, мениджър по сертификация изготвя мотивирано предложение до съответния орган, който се занимава с издаването. В сертификата се съдържат номерът на документа, името и адресът на оператора, името, адресът и кодовият номер на контролния орган, видът на продукцията – растителна, животновъдна или преработка, статусът на сертификацията – в период на преход или биологична, както и стандартът, за който се отнася полученият документ. Той има период на валидност, който е точно упоменат.

За да преминат от конвенционално към биологично производство или да стартират такова, производителите трябва да спазват няколко изисквания: **добро познаване на стандартите за биологично производство**, които регламентират всички детайли на стопанството и производствените процеси „от фермата до вилицата“, например съхранение, транспорт, означаване, продажби; **постигане и поддържане на съответствие** – стопанството, оборудването, производствените методи трябва да са в съответствие с изискванията на стандартите, което може да означава промяна на помещения, техника, доставчици и др.; **поддържане на документална отчетност** – изиска се поддържане на значителна по обем документация, в която детайлно е описано стопанството, историята на полетата, мероприятията, евентуални резултати от анализи на почви, води, растения. Ежедневно фермерът трябва да води записи, които се отнасят до всички извършвани в стопанството дейности. Обикновено те са под формата на дневници и е необходимо да бъдат на разположение по всяко време и особено по време на инспекция; **планиране** – необходимо е всяка година фермерът да изготвя годишен план за производство и да планира всички мероприятия от сейтбата/засаждането до продажбата на продукцията. Това включва доставчици на семена и посадъчен материал, сейтбообращения, поддържане на почвеното плодородие, мероприятия за растителна защита, прибиране на реколтата, помещения за съхранение на продукцията и т.н.; **проверки на място (инспекции)** – ежегодно се извършват инспекции на стопанството, по време на които се проверяват производствените площи и помещения и документацията на стопанството; **плащане на такса за контрол и сертификация** – размерът на таксата зависи от избрания контролен орган, спецификата на дейността, размера на стопанството и честотата на инспекциите.

IX. Анализ на настоящото състояние на територията на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“ с оглед перспективите за развитие на биологично земеделие

1. Обща характеристика

Територията на МИГ „Долна Митрополия – Долни Дъбник“ граничи с община Оряхово на северозапад, с община Искър и община Червен бряг на запад, община Луковит на юг, община Плевен на изток, община Гулянци на североизток, а на север с река Дунав. Територията е с непрекъснати граници.

Община Долна Митрополия е разположена в Централна Северна България. Тя е втората по големина община в рамките на област Плевен, като заема площ от 674321 декара (НСИ, 2016). Територията ѝ заема северозападната периферия на областта, като обхваща част от долините на реките Дунав, Искър и Вит. Община Долна Митрополия включва в себе си 16 населени места, от които 2 града и 14 села.

Община Долни Дъбник е разположена в Централна Северна България и средната част на Дунавската хълмиста равнина. Територията ѝ заема площ от 307248 декара (НСИ, 2016). Общината обединява седем населени места, от които общинският център гр. Долни Дъбник и шест кметства.

№ по ЕКАТТЕ	Населени места	Бр. жители	№ по ЕКАТТЕ	Населени места	Бр. жители
22215	гр. Долна Митрополия	2871	53655	с. Ореховица	1283
73359	гр. Тръстеник	4072	56865	с. Победа	418
02227	с. Байкал	406	57025	с. Подем	889
03993	с. Биволаре	559	62596	с. Рибен	640
05013	с. Божурица	1017	22407	гр. Долни Дъбник	3927
06210	с. Брегаре	561	07524	с. Бъркач	760
16345	с. Горна Митрополия	1662	16537	с. Горни Дъбник	1336
17364	с. Гостиля	182	17470	с. Градина	448
38145	с. Комарево	1069	40213	с. Крушовица	1353
40195	с. Крушовене	858	56201	с. Петърница	1476
68607	с. Ставерци	1542	65070	с. Садовец	1702
67012	с. Славовица	482			

Територията на МИГ „Долна Митрополия – Долни Дъбник“ има основание да бъде определена като богата на природни ресурси, подходящи за развиване на биологично земеделие.

2. Природни дадености

Климат. Познаването на микро-климатичните условия е един от най-важните фактори в биологичното земеделие. Местоположението на засаждане, средните температури и валежи, ветровете и тяхната посока и интензивност са от голямо значение за избора и отглеждането на всяка култура, както и са свързани с появата на типични за региона болести и вредители. Продължителността на слънчевото греење също е съществено условие за биопроизводство, както и изложението на терените за сертифициране, а също и влажността, сланите и проветривостта. На места с въздушна циркулация, защитени от силни ветрове, където по-рядко има слана, скреж или мъгли, за кратко се задържа въздушната влага и има повече слънчева светлина, има и по-малко болести по растенията. За различните климатични условия са подходящи различни видове и сортове растения за отглеждане, а едно от важните условия в биологичното земеделие са точно характерните местни сортове и породи.

Община Долна Митрополия заема територия с типичен умерено-континентален климат. Тук лятото е горещо, а зимата студена. Ниската надморска височина и равнинния характер на релефа на север създава предпоставки за свободно преминаване на въздушни маси от север и северозапад с континентален и океански характер. Най-студеният месец е януари, със средно месечна температура $-0,8^{\circ}\text{C}$. Най-топлият месец е юли, със средно месечна температура $-24,8^{\circ}\text{C}$. Средната годишна температура в района е $12,36^{\circ}\text{C}$. В тази част на Дунавската равнина се проявява една от най-големите за България средногодишни температурни амплитуди $- - 25,2^{\circ}\text{C}$. Средногодишните суми на валежите на територията на общината са около 550 mm/m^2 . В северните части на общината, по крайбрежието на река Дунав се наблюдава честа мъгливост, относително висока влажност на въздуха и др.

Община Долни Дъбник също заема територия с типичен умерено – континентален климат. Равнинно хълмистият характер на релефа е предпоставка за свободно преминаване на въздушни маси от север и северозапад, няма наличие на локални ветрове. Лятото е горещо, със средна температура на въздуха през юли от 24°C , а зимата е студена със средна януарска температура на въздуха от -1°C . Средната годишна сума на валежите е около 500 mm/m^2 . Максимумът на валежите е през лятото, а минимумът – през зимата. Относителната честота на годишната градобитност в този район е със средни до силни стойности $- 1,25$. Снежната покривка се задържа до 80 дни.

Климатичните особености на умерено – континенталната област позволяват отглеждането на редица земеделски култури – зърнени, зеленчукови, овощни, технически, маслодайни и фуражни култури и лозя, включително и биологичното им отглеждане.

Релеф. Релефът също е сред важните фактори за биоземеделието, тъй като от една страна има влияние върху микро-климатичните условия и видовете терени, използвани за производство или за паша, а от друга - определя спецификата на местните почвени условия и водите, на флората и фауната и съответно на местните културни сортове растения и видовете животни, предпочитани в биологичното производство. Подходящият релеф е условие и за цялостното развитие на селското стопанство в определен регион.

Във физико-географско отношение **община Долна Митрополия** заема част от Дунавската равнина и долините на реките Дунав, Искър и Вит, заедно с хълмистите възвищения около тях. Релефът на територията на общината е сравнително разнообразен, основните релефни форми са равнинни. Това позволява свободното проникване на въздушни маси с океански и континентален характер. На юг от Крайдунавските низини се простира Дунавската равнина, чиято обща топографска повърхност има slab наклон на север. Надморската височина е 50-75 метра. Долините на главните реки се характеризират със асиметричен напречен профил и добре развити речни тераси. Вододелните пространства между тях представляват обширни заравнени или хълмисти повърхности, покрити с льос. Може да се каже, че условията са благоприятни за развитие на земеделие, селищна и пътна инфраструктура. Важна роля играе границата с река Дунав. Освен че е естествен път, тя създава отлични предпоставки за разиване на международни връзки с крайдунавските градове по течението й.

Община Долни Дъбник заема част от Дунавската равнина и долината на река Вит, заедно с хълмистите възвищения около нея. Основните форми на релефа са равнинни и равнинно-хълмисти. Това позволява свободното проникване на студени въздушни маси от северните географски ширини. Площта на общината попада в централните части на Дунавската хълмиста равнина като граничи с Предбалкана. Разположението на морфоструктурните единици определя различия от север на юг по територията - надморска височина варира от 70 метра по долините на река Вит до 306 м (Бъркашките височини). Релефът е прорязан от множество дерета, реки и оврази, които са по-често срещани по южните части. И тук релефът благоприятства развитието на земеделие, както и улеснява изграждането на селищна и пътна инфраструктура.

Долна Митрополия е сравнително бедна на полезни изкопаеми. Сред подземните природни богатства общината се ограничават в няколко карieri за пясък, глина и баластириери по теченията на реките Искър и Вит, с обща площ от 28 дка. На територията на община **Долни Дъбник** се намират няколко находища на полезни изкопаеми. През втората половина на миналия век в района на град Долни Дъбник и село Горни Дъбник е разкрито най-голямото нефтено находище у нас, което все още се експлоатира. В същия район има добри запаси на природен газ. Други нерудни полезни изкопаеми в границите на общината са варовици при село Бъркач, които вълизат на 2 106 хил. куб. м. в категория C1 и 743 хил. куб. м. от категория В. Именно там е разположена кариера за трошен камък и настилка.

Наличието и най-вече експлоатацията на полезни изкопаеми имат отношение към биоземеделието, от една страна заради състава на почвите, а от друга – заради евентуалното им замърсяване. Методите на биологично земеделие са свързани с рекултивацията на площите, използвани за добив, като е необходимо да се предвидят решения за подобряване на ландшафта и възстановяване на екологичното равновесие в тези територии.

Водни ресурси. Тъй като биологичното земеделие разчита предимно на местните ресурси, съществена част от него включва напояването с чиста и без химически замърсявания вода в растениевъдството, а за биологичното животновъдство – наличието на достатъчно прясна питейна вода за животните. Едно от големите предимства на биоземеделието е и това, че водите, особено подпочвените се опазват от замърсяване с нитрати, пестициди и други химически вещества. Водата е основен ограничаващ фактор в селскостопанското стопанство по принцип, а и за в бъдеще оптималното използване на водния ресурс е най-важно за устойчивото развитие на земеделските райони. Затова биологичното земеделие залага на подобряване на начините и средствата за използване на водата, както и на напоителните системи с намален обем, правилно напояване, за да не се допуска загуба на вода поради изтиchanе и изпаряване, използване на култури, които са устойчиви на суши и разчита на естествените природни цикли.

Територията на община Долна Митрополия се характеризира с висок воден потенциал. В хидрографско отношение територията на общината спада към басейна на р. Дунав и влажните зони по нея. Въпреки, че река Дунав не е в непосредствена близост, тя има изключително важно значение за развитието на стопанството (земеделие, риболов, индустрия, транспорт, туризъм). Откъм водни ресурси общината е облагодетелствана и с богата хидрографска мрежа. Нейната територия включва в себе си реките Искър, Вит, Гостишка, язовир Вълчовец и други по-малки микроязовири и водоеми. Водите им се използват за напояване, риболов и добив на инертни материали. Водните площи са заемат общ терен от 18054 дка. В това число реките заемат 12233 дка, язовирите и водоемите - 1755 дка, останалите са езера, блата и рибарници. Освен гореспоменатите съществуват къси и малки рекички с дъждовно подхранване, които се пълнят основно през пролетта. Състоянието на хидрографската мрежа, в компилация с посочените климатични условия в района благоприятстват отглеждането на зърнени, някои технически култури (слънчоглед, соя и рапица), зеленчукови култури, захарно цвекло, лози, овошки и др. в равнинната част, горска и тревна растителност на юг.

Община Долни Дъбник попада в област с умереноконтинентално климатично влияние на оттока, като е с преобладаващо дъждовно подхранване на реките. Най-голямата река на територията е р. Вит, а по-малки реки са Садовска, Беглежка, Петърнишка и Дъбнишка бари. Река Вит, заедно със своите притоци, попадат в Черноморската отточна област като притоци на река Дунав. Тук се намира един от най-големите язовири в страната и най-голям за област Плевен – язовир Горни Дъбник. Неговата залята площ е 11 800 декара, заедно с няколко малки язовира, които поемат част от оттока при обилни валежи. От подземните води има широко разпространение на

артезиански води. „Езерото“ е най- големият карстов извор с дебит от 78-118 л/с, но за режима на подхранване от важно значение се явяват природно-географските компоненти климат и валежи. И тук хидрографската мрежа благоприятства развитието на земеделието – най-вече зъrnени и технически култури, овоощарство и лозя.

В землището на село Горна Митрополия е открит минерален извор. Въпреки това, община се счита за бедна на находища на минерални води. Край град Долни Дъбник има находище на термалните води, разположени на дълбочина над 1000 м. Минерални води има също в района на град Долни Дъбник, с дълбочина 200-300 м. и дебит 6 л/сек. По състав се доближава до Горнобанска.

Почви. Биологичното земеделие е един от методите, който помага за опазване на почвеното многообразие и възстановяването на естествения екологичен баланс на почвената покривка. В приетите в Европейския съюз документи и по-точно в Регламент (ЕИО) 2092/91 на Съвета, Регламент (ЕО) 834/2007 и Регламент (ЕО) 889/2008 се посочва, че плодородието на почвата трябва да се поддържа като се внасят органични вещества вместо синтетични химични торове. Органичните Регламенти на ЕС задължават земеделските производители да запазят или дори да подобрят почвеното плодородие, което включва наред с другото и контрол на замърсяванията и ерозията на почвата, причинени от различни фактори, включително и от конвенционалното земеделие. В биологичното земеделие отглежданите култури се поддържат само от почвата, която им осигурява хранителни вещества. Затова почвата и климатът са двете най-важни условия, и ако климатът не подлежи на управление от хората, то почвата е елементът от системата, за който трябва да се полагат специални грижи за поддържането на нейната продуктивност и стабилност в дългосрочен план. С цел да се намали ерозията, органичните производители се очаква да подобрят почвената структура и почвените условия за живот. Поддържането на здрав горен слой на почвата е един от основните принципи, но производителите трябва да разбират и какви са свойствата и как функционират различните видове почви, за да поддържат тяхното здраве и оттам здравето на отглежданите растения.

Основен природен ресурс и на двете общини е почвеното богатство. Почвеното разнообразие е голямо и типично за Дунавската равнина. Най-широко разпространени са карбонатните и типични черноземи, излужени и оподзолени черноземи, глиnest кафяв до тъмно кафяв лъос. Често срещани са лъсовидни и глинесто-песъкливи сиви горски почви и сиво-кафяви горски почви. На места се са изразени слабо каменисти кафяви горски почви ирендзини. Поради наличието на богата хидрографска мрежа е високо наличието и на делувиални и алувиално-делувиални – ливадни почви. На места черноземите са с деградирана структура поради неефективно използване. Не са регистрирани засолени и вкислени земи и почви. Почвите на територията на МИГ се отличават с високо естествено плодородие и в съчетание умерено-континенталния климат, създават благоприятни предпоставки за интензивно развитие на земеделски дейности, като отглеждане на зъrnени, зеленчукови, овощни, технически, маслодайни и фуражни култури и лозя. По-голямата част от земите и в двете общини са обработвани.

Растителен и животински свят. Поддържането на естественото биоразнообразие е важен фактор в биологичното земеделие. При конвенционалното производство, освен отглежданите култури, се игнорират всички останали живи същества, но при биологичното стремежът е да се развиват колкото може повече видове живи организми, освен растенията - насекоми, птици, малки бозайници и дори малки хищници, които се грижат за естествения биологичен кръговрат и осигуряват борбата с вредители и болести по естествен път. Един от начините за справяне с болести или вредители в биоземеделието е привличането на диви птици, насекоми и всякакви естествени врагове на причинителите. Това става чрез познаване или дори създаване на естествени местообитания на тези видове в близост до или в рамките на самите биопарцели.

Флората на територията на община Долна Митрополия е представена от дървесна храстовидна растителност, пасища и ливади. Общината е сравнително бедна на горски масиви. Тук преобладават представителите на широколистната растителност. Най-чести представители са тополата и акациите, които се отглеждат и за промишлени нужди. Също добре разпространени са дъб, липа, върба и други. В земеделските територии горите и полезащитните пояси заемат 24370 дка. Животинският свят в рамките на общината е типичен за този край на България. Негови представители са зайци, чакали, диви прасета, катерица, златка, белка, сърни, пор, язовец, полевка, врана, фазан, пъдпъдък, яребица, гугутка, врабец, ластовица, щъркел, патици, влечуги, насекоми и др. Често в границите на общината гнездят белият щъркел, къдроглав пеликан и др. Във водните басейни се срещат: клен, шаран, каракуда, щука, сом, кротушка, мряна, платика и др.

Растителният свят на територията на община Долни Дъбник е представена от дървесна, храстовидна и тревна растителност. Общината е сравнително бедна на горски масиви – само 16668 дка. По-голямата част от земите в Община Долни Дъбник са обработвани и поради това по-голяма част от флората е съставена от широко разпространени в страната “плевели” и “рудерали”. Сред тях са синята метличина, средната звездица, полската ралица, щир и троскот, голям живовлек и др. Сред тревната растителност, която е вторична по произход, доминират ксеротермните ливади на стръмни терени или утъпкани крайселски мери. В състава им масово участват и някои лечебни растения - мащерка, червеното подъбиче и бяло подъбиче, ветрогон и много други. Сред редките и застрашени видове в района се срещат Елевзиево кокиче, Дегенов порезник и Обикновена пърчовка. Сред храстите доминират тези на скалисти и варовити терени – драка, трънка, люляк, а край река Вит растат папури, тръстики и камыш. Горската растителност е представена от дъбови гори и техните производни на келяв габър. Най-големите дъбови гори в района се намират в землищата на селата Петърница, Бъркач и Садовец. Гората “Исмаилово бранище” е една от най-големите в Област Плевен. Животинският свят в рамките на общината е типичен евросибирски и европейски тип. Фауната е съставена предимно от широко разпространени в страната видове. Сред бозайниците преобладават гризачите, прилепите (в карстовите райони) и обикновени видове като къртица, таралеж, заек, лисица, сърна, дива свиня. Редки са пъстрият пор, видрата и чакалът. Характерно е

участието на някои "степни" видове, особено сред насекомите – паяци, скакалци. Птиците се отличават с най-голямо разнообразие. Богатството им се дължи на големия изкуствен водоем-язовир "Горни Дъбник" и карстовия район около селата Садовец и Бъркач. За първия е характерно струпването, особено през периода на миграцията, на много водолюбиви видове, сред които и застрашени видове като малък корморан, белоока потапница, морски орел, ливаден дърдавец. За района на селата Садовец и Бъркач е характерно гнезденето на някои петрофилни видове, застрашени в национален машаб, като черен щъркел, белоопашат мишеволов, орел-змия, а доскоро и египетския лешояд.

Основните проблеми по опазване на биоразнообразието са свързани със замърсяването на въздуха, на почвата, липсата на адекватно обществено разбиране за биологичното разнообразие и за заплахите пред него, а също и с климатичните промени. Съхраняването на биоразнообразието зависи от всички стопански дейности на човека на дадена територия – строителство и урбанизация, промишленост, конвенционалното селско и горско стопанство. Този комплекс от негативни влияния изисква комбинирани мероприятия при спазване на съответното законодателство и регламентираните способи за въздействие, включително възстановяване на биоразнообразието и екологичния баланс чрез методите на биологичното земеделие.

3. Защитени зони и територии

Според Европейските регламенти, биологичното земеделие по дефиниция е в полза на качеството на екосистемите като цяло. Биологичните производители трябва да разработят и прилагат мерки за поддържане и подобряване на ландшафта и подобряване на качеството на биоразнообразието чрез поддържане на местообитания на диви животни или създаването им при липса на такива в рамките на стопанствата, което съвпада с целите на опазване на околната среда посредством създаването на защитени зони и територии.

В община Долна Митрополия съществуват няколко Защитени територии

Вятърница - защитена местност с площ: 52.78 хектара, до село Комарево и с цели на обявяване: Опазване на растителен вид вълнестоцветно сграфиче (*Astragalus dasyanthus* Pall.) и неговото местообитание.

Група вековни дървета - природна забележителност, цели на обявяване: Опазване на група вековни дървета

- БЯЛА ЧЕРНИЦА – с. Байкал „в двора на Симеон Данов”;
- БРЯСТ – с. Биволаре м. „Орманя” в близост до пътя
- ЛЕТЕН ДЪБ – с. Биволаре, м. „Орманя” (Крушите)
- ЛЕТЕН ДЪБ – с. Божурица м. „Стопански двор”
- БЯЛА ТОПОЛА – с. Крушовене м. „Стадиона”

- БЯЛА ЧЕРНИЦА – с. Крушовене, в центъра на селото (до двора на църквата)
- ЛЕТЕН ДЪБ – с. Ореховица, м. „Чолашки орман”
- ТРИ БРОЯ ЛЕТЕН ДЪБ – с. Победа „Конезавод”
- ДВА БРОЯ ЛЕТЕН ДЪБ – с. Подем, м. „Чешмата до пътя”
- ПЕТ БРОЯ ЛЕТЕН ДЪБ – с. Рибен, „До разсадника на пътя за с. Подем”
- ДВА БРОЯ БЯЛА ЧЕРНИЦА – гр. Тръстеник, в двора на у-ще „Хр. Ботев”

Коридорите - защитена местност с площ 27.49 хектара,: до с. Биволаре, цели на обявяване: 1. Опазване на влажна зона и прилежащите ѝ територии като местообитание на защитени и редки растителни видове, като: обикновена мехунка (*Utricularia vulgaris*); 2. Опазване на защитени и редки животински видове: голям гмурец-*Podiceps cristatus*, малък гмурец-*Tachybaptus ruficollis*, тръстиково шаварче - *Acrocephalus arundinaceus*, торбогнезд синигер-*Remiz pendulinus*, нощна чапла - *Nycticorax nycticorax*, малка бяла чапла-*Egretta garzetta*, гривеста чапла-*Ardeola ralloides*, голяма бяла чапла-*Egretta alba*, сива чапла-*Ardea cinerea*, ръждива чапла-*Ardea purpurea*, малък корморан-*Phalacrocorax rugiceps*, малък воден бик-*Ixobrychus minutus*, бял щъркел-*Ciconia ciconia*, бяла лопатарка-*Platalea leucorodia*, блестящ ибис-*Plegadis falcinellus*, ням лебед-*Cygnus olor*, поен лебед-*Cygnus cygnus*, сива гъска-*Anser anser*, бял ангъч-*Tadorna tadorna*, кафявоглава потапница-*Aythya ferina*, белоока потапница- *Aythya pygmaea*, малък нирец-*Mergus albellus*, тръстиков блатар-*Circus aeruginosus*, сокол скитник-*Falco peregrinus*, сокол орко-*Falco subbuteo*, речна чайка-*Larus ridibundus*, белобуза рибарка-*Chlidonias hybridus*, видра-*Lutra lutra* и лалугер-*Citellus citellus*;

Лъгът-Дрямката - площ: 40.82 хектара, до с. Божурица, цели на обявяване: Опазване на находище на уязвим вид - червен божур (*Paeonia peregrina* Mill.)

Находище на окременни стъбла и пънове от вековна иглолистна гора от сем. Таксодиеви в местност Калето - Природна забележителност, с. Ставерци, Цели на обявяване: Опазване на окременни стъбла и пънове от вековна иглолистна гора от сем. Таксодиеви.

Остров малък Борил - защитена местност, Площ: 99.07, с. Байкал, Цели на обявяване: Запазване на заливни гори от бяла върба и бяла топола

Чешмата - Защитена местност, Площ: 0.2 хектара, с. Байкал, Цели на обявяване: Опазване на находище на редкия вид гол сладник (*Glycyrrhiza glabra* L.)

Чолашки орман - Защитена местност, Площ: 82.5 хектара, с. Ореховица, Цели на обявяване: Опазване на находище на уязвим вид - червен божур (*Paeonia peregrina* Mill.)

Зашитените зони по Натура 2000 в община Долна Митрополия са:

РЕКА ИСКЪР, Площ: 9458.0 хектара, Местоположение: Община: Гулянци, Населено място: с. Искър; Община: Долна Митрополия, Населено място: с. Брегаре, с. Гостиля, с.

Крушовене, с. Ореховица, с. Славовица, с. Ставерци; Община: Искър, Населено място: гр. Искър, с. Писарово, с. Староселци; Община: Кнежа, Населено място: с. Бреница; Община: Червен бряг, Населено място: гр. Койнаре, с. Глава, с. Девенци, с. Телищ, с. Чомаковци;

Община Долни Дъбник са разположени следните **защитени територии** по смисъла на Закона за защитените територии:

Гинината пещера – природна забележителност - Заповед № 1427 от 13.05.1974г., бр. 44/1974 на Държавен вестник, в местността „Студенец“ (2,5 ха) (с. Садовец)

Карстово ждрело Чернелка – природна забележителност – Заповед № 1422 от 21.06.1969г., бр. 79/1969г. на Държавен вестник

Пещерите – защитена местност – Заповед № 4526 от 17.11.1975г., бр. 98/1975г. на Държавен вестник, (16 ха) при с. Петърница;

Студенец – природна забележителност – Заповед № 1799 от 30.06.1972г., бр. 59/1972г. на Държавен вестник, (350 ха) (с. Садовец)

Те са включени в проект за обявяване на Природен парк “Студенец”, който е с обща площ над 180 000 дка., от които 28 630,728 дка. са на територията на Община Долни Дъбник.

На територията на общината се намират следните **Заштитени зони** (33) по НАТУРА 2000 по смисъла на Закона за биологичното разнообразие:

Горни Дъбник – Телиш – 33 по Директивата за птиците – Заповед № РД – 557 от 05.09.2008г., бр. 84/2008 на Държавен вестник

Река Вит – 33 по Директивата за местообитанията – Решение № 122 от 02.03.2007г., бр. 21/2007 на Държавен вестник.

Студенец – 33 по двете директиви – Заповед № РД – 800 от 04.11.2008г., бр. 105/2008г. на Държавен вестник

Яз. Горни Дъбник – 33 по Директивата за местообитанията - Решение № 122 от 02.03.2007г., бр. 21/2007г. на Държавен вестник

Като цяло режимите на защитените зони и територии са общи и в тях няма значителни ограничения. От европейското и националното законодателство не произтичат преки забани по ползването на ресурсите им, а ако има подобни забани за определени дейности в земеделските земи или горите са предвидени компенсаторни плащания за съответния производител. Защитените територии са чувствителни към натоварване и тяхното стопанско използване все пак донякъде е ограничено. Те обаче, както могат да са известна пречка в стопанското развитие, така са и източник на доходи на местното население. Освен чисто защитни функции, зоните по Натура 2000 предоставят редица възможности за устойчиво развитие не само по опазването на околната среда, а и на

селското стопанство. Спазването на определени правила и ограничения, за да бъде запазено природното богатство, само по себе си е гарант за екологичната чистота на района и съответно за чистотата на произведената биологична продукция. Развитието на екологичния туризъм – наблюдаване на птици и други видове също създава потребителско търсене на биопродукция, която може да бъде предлагана в местните търговски или туристически обекти. Наличието на защитени територии и зони е предпоставка за развитие на биологичното земеделие и преминаване от конвенционално към биологично такова.

4. Баланс на поземлените ресурси

Балансът на поземлените ресурси на дадена територия предопределя и основните сектори за икономическо развитие: селско стопанство, горски сектор, промишленост, туризъм, включително и алтернативните му форми както е предпоставка и за развитие на биологичното земеделие. За сертифициране на биологичното земеделие на открити площи е много важно какви са съседните площи и граничещите парцели – гори, урбанизирани територии, обработвани земи за конвенционално селско стопанство и т.н., най-вече заради потенциалните рискове от замърсяване и заради поддържането на естествените екологични системи.

По данни на Националния статистически институт за 2016 г., общата площ на територията на **община Долна Митрополия** е 674 321дка, като е разделена според основното им предназначение, определено с концепциите и схемите за пространствено развитие и общите устройствени планове, на: урбанизирани територии (населени места и селищни образувания), земеделски територии, горски територии, защитени територии, нарушенни територии за възстановяване, територии, заети от води и водни обекти, и територии на транспорта. Близо 87% от цялата площ е земеделска земя, а 84% от земите от всички видове са обработвани или 599 653 дка.(ОДЗ, Плевен, 2017) Показателят за обработваема земя на човек от населението за страната е 6,3 дка/ч, а специално за Плевенска област той е 12,36 дка/ч. В община Долна Митрополия той е 26,28 дка/ч, което е по-високо от този за страната.

Равнинно-хълмистият релеф на **община Долни Дъбник** и наличието на благоприятстващи природно-географски характеристики са причината за големия дял на земеделски територии. При средно за страната 57,4%, а за областта 81,5%, тук в община Долни Дъбник, те достигат до 82,6%. Делът на обработваемата площ е също над средната за страната, като 91% от всичките земеделски площи или 263111 дка(ОДЗ, Плевен, 2017) се обработват. Едва 99 749 дка са поливни площи, като тези данни отразяват наличието на напоителни системи, без да се взима предвид амортизацията на съоръженията. Горските територии са едва 16668дка, което е 7,36% от общата площ на общината. За сведение средното за страната е 33,5%.

Област Общини	Общо	земеделска	горска	населени места и други урбанизирани територии	водни течени я и водни площи	за добив на полезни изкопаеми	за транспорт и инфраструктура
Плевен	4645297	3914170	324881	221213	156841	1511	26680
Долна Митрополия	674 321	598982	24370	30318	18054	128	2469
Долни Дъбник	307248	260694	16668	12148	14692	345	2701

Източник НСИ, „Районите, областите и общините в република България 2016“

Балансът на поземлените ресурси и превестът на земеделските земи дава основание да се счита, че на територията на МИГ като основен икономически отрасъл се очертава селското стопанство. До скоро то се развиващо само по интензивен път, но с оглед на новите приоритети на ОСП и националното законодателство, на потребителското търсене и начините на финансиране, вече в района има големи шансове да се отглеждат екологично чисти земеделски култури и отговарящи на Европейските стандарти месни и млечни продукти. В ресурсите на земята са включени и няколко защитени територии. Те са предназначени за опазване на биологичното разнообразие в екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, както и на характерни или забележителни обекти на неживата природа и пейзажа.

5. Екологично състояние

Биологичното земеделие дава възможност на земеделската система да се запази и да продължи да съществува неограничено във времето без да се уврежда околната среда. Важна е обаче и обратната зависимост – места с големи замърсявания, причинени от различни фактори не могат да бъдат избираны за биологично производство. Затова една от най-важните предпоставки за развитие на биоземеделие е екологичното състояние на територията.

Като цяло параметрите на околната среда в община Долна Митрополия са в рамките на приетите норми. Общината не принадлежи към териториите, определяни като рискови по отношение на екологичната обстановка. Основни източници на замърсяване на атмосферния въздух са битовите отоплителни източници, транспортният сектор и от производствената дейност на маслена фабрика „Звезда“ АД в гр. Долна Митрополия. Транспортният трафик на общината е слабо натоварен. Съществен фактор за влошаване на качеството на атмосферния въздух е използването на сравнително евтини твърди горива за битови нужди като брикети с високо сърно и пепелно съдържание. По отношение на водите, на територията на общината няма констатирани замърсени водни басейни. Хидрогеоложката мрежа включва реките Искър, Вит, Гостишка, язовир „Вълчовец“ и други по-малки микроязовири. Водни източници са основно подземните води, които отговарят на изискванията на стандартата. Питейна вода налага хиперхlorиране, за да се гарантират микробиологичните показатели. По тези причини е възможно да се увеличи количеството на трехалометаните, които имат канцерогенно действие. Съдържанието на нитрати е значително под нормата. Работещите предприятия не заустяват отпадните си води в р. Вит, а в пречиствателна станция на „В и

К”, гр.Плевен, намираща се в землището на с.Божурица. Водите на реките и язовирите се използват за напояване на земите по поречието. Селищата се водоснабдяват за питейни и битови нужди от 15 на брой водоизточника, намиращи се на територията на общината и водопроводна мрежа Долни Луковит. Стопанисването и поддържането им се извършва от „В и К” ЕООД, гр.Плевен. През 2012 г. община Долна Митрополия извършва дейности по подмяна на водопроводната мрежа. Подписан е договор с Държавен фонд „Земеделие” за финансова помош във връзка с изграждане на обекти „Реконструкция на водопроводната мрежа в с. Рибен” и „Реконструкция на водопроводната мрежа в село Подем”. На територията на общината няма изградена канализационна мрежа за битови отпадни води, което застрашава подпочвените води от замърсяване. Съместно с община Плевен продължава работата по одобряване от МОСВ и провеждане на процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помош по ОП „Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води в агломерации между 2000 и 10000 екв.ж.” BG 161PO005/11/1.12/02/25, приоритетна ос 1 „Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води” към проект „Интегриран воден цикъл Плевен – Долна Митрополия”. Община Долна Митрополия участва с два самостоятелни обекта: „Канализационна и водопроводна мрежа на град Тръстеник, помпена станция и довеждащ колектор” и „Водопроводна и канализационна мрежа на гр. Долна Митрополия и довеждащ колектор”. Почвите в близост до промишлената зона на гр. Долна Митрополия са замърсени с мазнини, сатурачна вар и други. Замърсяване съществува и от изхвърляне на битови отпадъци на неопределените за целта места. Земеделските земи са предпазени от замърсявания. Засолени и вкислени земи и почви на територията на общината не са регистрирани. Физически нарушените от стопански дейности земи са тези включени в жилищната и промишлена територии на общината. Събирането и извозването на битовите отпадъци се извършва съгласно всички нормативни изисквания на екологичното законодателство.

Екологичните параметри на **община Долни Дъбник** също са в нормите, определени от законодателството, на територията няма големи замърсявания. Основните източници на замърсяване на атмосферния въздух са битовите отоплителни източници и транспортният сектор, които не допринасят достатъчно значително, за да бъде констатирано замърсяване и поради тази причина, общината не попада в район, за който е необходимо да се изготви общинска програма за намаляване нивата на замърсителите. Като цяло, община Долни Дъбник се характеризира с много добро качество на атмосферния въздух. Водата от водопроводната мрежа е безопасна за пиеене и няма риск за здравето на населението. Единствено в две населени места е констатирано наднормено съдържание на нитрати в питейната вода – с. Градина и с. Петърница. В тази връзка е необходимо да бъде разработен план за изграждане на нови водоизточници съвместно с ВиК Плевен ЕООД, както и да бъдат заложени мерки за цялостното решаване на проблема. Подземните води на територията на общината са достъпни и водоснабдяването на всички селища е предимно от тях. Изградени са дренажи и шахтови кладенци за кватернерните води. Каптирани са няколко карстови извора и са изградени тръбни кладенци за горнокредните пукнатинно-карстови води.

Немалка част от кватернерните води се използват за битови нужди и поливане чрез малки водоизточници в дворовете. Липсата на канализационна система и локални пречиствателни станции в селищата на община е причина за изтичане на битови и промишлени води към р. Дъбнишка бара или просмукването им в подземните води. Наличието на биогенни елементи и органични вещества в кладенец 984 край с. Крушовица се обясняват с различните източници на замърсяване. Замърсяването с биогенни елементи е следствие от отпадъчните води от животновъдните ферми и стопанства, битово-фекалните води, смивните снежно-дъждовни води от наторяваните площи. За наличието на фосфатите, чийто източник са предимно изкуствените торове, е характерно значително по-бавното им разтваряне, като във времето се явяват с известно закъсление в подземните води. Желязото, разглеждано като биогенен елемент, в повечето случаи има естествен произход.

Като цяло може да се каже, че екологичната обстановка на територията на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“ в голямата си част отговаря на стандартите за биологично земеделие.

Х. Състояние на селското стопанство на територията на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“ с оглед перспективите за развитие на биологично земеделие

1. Обща характеристика

И в двете общини селското стопанство е основен отрасъл в местната икономика. На базата на природните ресурси, местоположението, транспортните връзки и историческото й развитие, икономическият профил на **Долна Митрополия** се характеризира с преобладаваща хранително-вкусова промишленост, селско стопанство и друга преработваща промишленост (дърво и текстил). Това е обусловено още от 19 век, когато стопанската дейност в областта е пряко свързана с Плевенския пазар на зърнени храни. Емблематична е производителна кооперация „Българска захар“, основана през 1930 г. от д-р Палаузов и проф. Асен Златаров. Кооперацията започва рафинирането на масла, и е инвеститор за изграждане на първия фуражен завод в България. В момента от особено значение е тясната връзка между земеделието и преработващата промишленост и успешната организация между сировини и пазари. Икономиката в общината се развива предимно от малки и средни предприятия. Това от една страна осигурява гъвкавост спрямо силно изменчивите външни условия, но от друга - липсва устойчивост и стабилност на икономиката, което е видно и от изоставащите икономическите показатели. Като основни проблеми могат да се посочат остатялата материално-техническа база, липсата на пазари, нуждата от инвестиции.

Приносът на **община Долни Дъбник** към икономиката на областта е основно в сферата на селското стопанство, което в Областната стратегия на област Плевен 2014-2020 година е определено като структуроопределящ отрасъл за общината. В последните години приходите от селското стопанство в община Долни Дъбник са силно преобладаващи над останалите като надвишават повече от двойно приходите от

търговия и от преработваща промишленост. Преработващата промишленост също е тясно обвързана с произведената земеделска продукция и е предимно в хранително-вкусовата сфера. Огромно значение за икономиката на община оказва близостта до областния център и нейното благоприятно транспортно-географско положение. Община Долни Дъбник е една от общините, които попада в хинтерланда на град Плевен и неговото развитие следва да се разглежда в пряка връзка със социално-икономическите отношения, които се съществуват с него. И тук преобладават малките и средни предприятия, а най-много инвестиции в ДМА в последните години са в селското стопанство. В голяма степен те са свързани със средства, получавани от европейските фондове. Този показател има важно значение за развитието на отраслите, за тяхната конкурентоспособност, за добавената стойност на продукцията.

2. Поземлени ресурси

Обработваемата земя в землищата на община **Долна Митрополия** по данни на ОД Земеделие, Плевен за 2017 година е 501162 дка, което е 84% от общата площ на общината. Зърнопроизводството е традиционно приоритетно направление. Добре развити са зеленчукопроизводството и отглеждането на трайни насаждения: лозя и овощни градини. За **Долни Дъбник** обработваемата площ е 241379 дка или 91% от общата площ, което е много по-високо от средното за страната (57,4%) и средното за област Плевен (81,5%). Отново превес имат зърнените култури, а ползването на потенциала на обработваемите земи трябва да бъде насочено към развитие на нови селскостопански производства в нискокатегорийните и хълмисти земи с възможности за развитие на нетрадиционни за района и алтернативни земеделски култури.

Населено място		Селскостопански фонд				Обработвани площи дка	Обработвани площи %	Необработвани площи дка	Горски фонд дка
	Общо	ниви	ливади	Пасища и мери	Трайни насаждения				
Долна Митрополия	599 653	525792	569	47625	1371	501162	84%	74195	24296
Долни Дъбник	263111	197174	6112	26124	13197	241379	91%	4416	17316

Източник ОДЗ, Плевен, 2017 г

Част от земеделските земи и в двете общини влизат в Държавния поземлен фонд – за Долна Митрополия това са 28338,956 дка, а за Долни Дъбник – 3217, 647 дка. От тях през последните две години предоставени за ползване на частни стопани са 24004,390 за Долна Митрополия и 2637,326 за Долни Дъбник – тоест почти всички. В тези площи са включени имотите за отглеждане на едногодишни полски култури, за създаване и отглеждане на трайни насаждения, за отглеждане на съществуващи трайни насаждения, пасища, мери и ливади, имоти предоставени на основание чл. 37в, ал. 10 от ЗСПЗЗ, както и имоти предоставени със заповеди по реда на чл. 24, ал. 2 и 246 от ЗСПЗЗ. С цел спазване на политиката за уедряване на земята и създаване на масиви, в ОДЗ Плевен през миналата година са подадени 297 заявления (по член 69 от ППЗСПЗЗ) и 546

заявления (по чл. 70) за Долна Митрополия и съответно 150 и 287 заявления по двата члена за Долни Дъбник, като са сключени 13 доброволни споразумения за създаване на масиви за ползване за землищата на Долна Митрополия и 7 споразумения за землищата на Долни Дъбник. Част от земеделската земя се използва и обработва от арендатори от други общини. И в двете общини преобладават смесените земеделски стопанства - регистрирани със земеделска земя и животни.

3. Растениевъдство

Сред отглежданите култури и в двете общини на територията на МИГ преобладават зърнените – на първо място пшеница, ечемик, ръж и трикатале, овес, соя, царевица, от техническите – слънчоглед, рапица и фуражен грах. От зеленчуците – пипер, домати, картофи, дини пъпеши и фасул, леща. През годините средните добиви в селското стопанство плавно се покачват – на пшеницата от 451 кг/дка през 2012 до 529 кг/дка през 2016, а през 2017та е 557 кг/дка; на царевицата – от 408 кг/дка през 2012 до 627 през 2016-та и 575 кг/дка през 2017 (заради по-лошите атмосферни условия през 2017). Средните добиви на ръж са 580 кг/дка, на ечемик – 500 кг/дка, на слънчоглед – 258 кг/дка, на рапица – 305 кг/дка. Произведената селскостопанска продукция се използва като суровина в местната преработвателна промишленост. Освен за задоволяване на нуждите на животновъдството, голяма част от зърно производството е за експорт. В повечето случаи растениевъдството е силно механизирано и се развива предимно от арендатори, като не ангажират много работна ръка. Субсидиите на ЕС в това направление имат структуроопределящо значение за развитието на сектора.

Растениевъдството е основен отрасъл в селското стопанство на **община Долна Митрополия**. Тук се намират някои от големите масиви на зърно-производителите в Северна България. По-известни от фирмите са „Агрокорект“, със седалище в Плевен, която има масиви с пшеница от над 20 хил. дка всеки в землищата на селата Комарево, Крушовене, Ореховица, Божурица, Брегаре. Фирмата е арендатор на земи и в селата Крушовица, Петърница, Бъркач и Горни Дъбник, община Долни Дъбник. Други дейности на фирмата са производство, преработка, съхранение и реализация на селскостопанска продукция, отглеждане на лозови масиви, преработка и търговия с продукцията им, производство и търговия с хранителни стоки, сладкарски изделия. Фирма „Агримарт“ ЕООД, обработва земи в с. Крушовене, с. Ореховица и с. Ставерици. „Агроком 2006“ се занимава с производство и търговия със зърнени храни в с. Комарево, а ЕТ „Рубин-Румен Иванов“ отглежда зърнени и маслодайни култури в село Подем. Фирма „Биотекс“ в село Ореховица обработва масиви от над 20 хил. дка всеки в землищата на Славовица, Тръстеник и Ореховица, като произвежда и пълнозърнести брашна от лимец, грахам, царевица, ръж и типово пшенично брашно, а от скоро има и собствена пекарна. ЕТ „Хелга-Светла Стоянова“ от гр. Долна Митрополия обработва земи в село Горна Митрополия - над 20 хил. дка, в землището на град Долна Митрополия и гр. Тръстеник. Фирмата е лидер в сферата на зърно производството в областта, продажби и сервис на селскостопанска техника и консултантски услуги в областта на земеделието, както и организира „Агро Арена“ край Долна Митрополия, на която се показват новите средства за борба с вредители и

нови сортове зърнени култури. Фирма „Алекс М“ ЕООД се намира в село Победа и произвежда и отглежда богата гама от зърнени и маслодайни култури. „Агротрейд комерс“ ООД, Плевен, обработва няколко хиляди декара в селата Комарево, Подем и Божурица. „Агро“ ЕООД, Плевен отглежда лозя в село Ореховица, лозя само че в село Славовица има и „Симов Стан“ ЕООД от Плевен. В село Крушовене две фирми се занимават с производство и търговия на селскостопанска продукция - „Dani и Светла“ ЕООД и „Желев и Човиков“ ООД. Арендатори на земи, на които се отглеждат зърнени и фуражни култури в село Байкал са „Сиби Илчовски“ ЕООД от Кнежа, който отглежда царевица, пшеница и ечемик, както и „Недкови“ ООД, Плевен. „Си Ко“ ООД е фамилна фирма в Долна Митрополия, която е свързана с производството и търговия с белен слънчоглед и слънчогледов чипс. Фирмата изнася за Холандия, Англия, Германия и Испания. Дейността на „Зърнени храни“ ЕООД, град Долна Митрополия е производство, покупко-продажба и съхранение на зърнени храни. „Агросервиз-Комтракт“ (регионален представител на КЛААС, Германия) в град Тръстеник се занимава с ремонт, сервиз и дистрибуция на селскостопански машини, както и с производство на зърнени култури. Дейност в областта на земеделието на територията на община развиват и „Слънчев дар“ АД, Варна - производство, преработка, съхранение и търговия на селско-стопанска продукция в град Долна Митрополия и „Плевен агро консулт“ ЕООД – производство и търговия със селскостопанска продукция в село Горна Митрополия. Голям производител е и „Ивапрес“, град Долна Митрополия. В областта на зеленчукопроизводството по-голяма фирма е „Проленд“ ООД в село Байкал, която е производител на плодове и зеленчуци и разполага със стотици декари производствени площи, на които се отглеждат избрани сортове по водещи европейски технологии. На територията на Долна Митрополия има и три земеделски кооперации, които се занимават със зърно производство. Земеделска кооперация „Нов Път“ е регистрирана в село Ореховица и отглежда предимно пшеница, царевица, ечемик, рапица и слънчоглед, като производството се осъществява върху собствени и арендувани земи. Кооперацията разполага с модерна селскостопанска техника, както и с екип от квалифицирани служители в областта на селското стопанство. Кооперация „Слънце“ в град Тръстеник се занимава с наемане и арендуване на земеделски земи, както и с тяхната обработка. ЗКПТУ „Златен Клас“ в село Ставерици отглежда зърнени култури - пшеница, царевица, рапица и слънчоглед, ечемик. Благодарение на екологично чистия район и дългогодишен опит, произвежданите и предлагани зърнени култури и селскостопанска продукция се характеризират с изключително високи показатели. Кооперацията разполага с нови, добре поддържани машини и нужен инвентар, за обработката на селскостопанските площи и прибирането на готовата продукция, както използва единствено селектирани семена с високо качество. Освен с производство, кооперацията се занимава и с преработка, съхранение и реализация на селскостопанска продукция.

Растениевъдството е по-силно развитият подотрасъл и в община Долни Дъбник, отново с отглеждането на зърнено-хлебни и зърнено-фуражни култури: пшеница, царевица, слънчоглед, а също така и трайни насаждения - лозя и овощни дръвчета, зеленчуци: домати, пипер, зеле, грах, лук, дини и пъпеши. От фирмите, които се

занимават със зърно-производство по-голяма е „Агриком“, която обработва хиляди декари в землищата на селата Бъркач, Градина, Петърница, Садовец и Долни Дъбник. Най-големи лозови масиви са създадени в селата Петърница, Бъркач и Садовец. Лозята са винени сортове – „Каберне“, „Ркацители“, „Мерло“, „Мавруд“ и др. В гр. Долни Дъбник, с. Горни Дъбник и с. Крушовица се отглеждат плодове и зеленчуци. От по-големите производители е „Розита 98“ ООД в село Горни Дъбник, която е специализирана в производството на зеленчуци: пипер, домати, патладжани, дини, грах, сладка царевица, зелен фасул. Производството на зеленчуците се осъществява върху обработвани площи между 5 000 дка и 10 000 дка., основната част с цел преработка. Фирмата е един от водещите производители на зеленчуци в България и работи в сътрудничество с водещи международни компании в областта на селското стопанство, с научни институти в Европа. Зеленчуковите полета на ЕТ „Мирена 99“ в местността „Пелков геран“, Долни Дъбник са мащабни - 3800 дка заемат градинският грах и зеленият фасул, 540 дка са доматите (полско производство), 250 дка е пиперът, 150 дка заемат зелето, малко броколи, сладката царевица е и първа, и втора култура. „Дарина 111“ ООД има оранжерия за домати в село Садовец. „Агро Йотови“ ООД, също в село Садовец се занимава с производство на вино, спиртни и безалкохолни напитки, а също и с производство на мед. ЧЗП Цветомир Найденов в село Садовец се занимава с производство на собствено грозде и качествени вина по стари български традиции за износ в Русия и Украйна. Так в село Садовец по-малки производители отглеждат вишни и култивирана шипка. На територията на общината е налице пазар за пресни плодове и зеленчуци, където е възможно директното предлагане на произведената продукция от производителите. В долни Дъбник се намира и една от малкото останали винарски изби в областта – „Мизия“. Дините и пъпешите произведени в Долни Дъбник се предлагат на пазарите в цялата страна. На територията на общината са регистрирани 8 броя кооперации и 30-35 сдружения и фирми които обработват 87% от земята. Най-голямата кооперация е ЧПК „Аренда“, членовете на която отглеждат предимно зърнени култури – царевица, пшеница, слънчоглед, рапица. Частната производствена кооперация се занимава се и с отглеждане на маслодайни семена, а оборудването на материално-техническата й база включва най-modерните видове земеделски съоръжения и машини.

4. Животновъдство

Животновъдството, макар и по-слабо застъпено от растениевъдството, е бързоразвиващ се подотрасъл на територията на двете общини на МИГ. Отглеждат се говеда, биволици, овце, кози, свине, птици, а най-много - пчелни семейства. Тенденцията е към увеличение на животните в сравнение с миналите две години.

В община Долна Митрополия животновъдството е застъпено предимно от малки производители, голяма част от които са частни лица. Разпространено е говедовъдството и гледането на свине, овце, кози, по-малко птици. ЕТ „Шкодра-Н Николай Петров“ се намира в село Комарево и има ферма за едър рогат добитък от черно-шарената и кафява порода. В момента фирмата разполага с около 85 броя животни, от които 55 бр. дойни крави, 20 бр. юници и около 10 бр. телета. Петър Тончев, производител-

физическо лице, също в Комарево има ферма за 60 крави. Фирма „ССБ“ е изградила ферма за крави в село Байкал. „Любесмо 88“ отглежда крави в село Рибен. „Анда 2012 – Анко Петров“ в село Комарево също развива производство, преработка и търговия на месо и месни продукти. По-дребни земеделски производители-физическими лица, които се занимават с отглеждане на едър рогат добитък са регистрирани в селата Горна Митрополия, Тръстеник, Брегаре, Байкал, Божурица, Подем. ЕТ „Инамар – Пламен Цонков“ в Долна Митрополия отглежда кози и овце за разплод. Фирма „Дитроникс ООД“ - Александър Дъков, се грижи за 40 хиляди кокошки носачки в птицефермата си в с. Горна Митрополия и съответно е един от най-големите производители на яйца в България. Птицефермата на „Пилигрим“ ТМ в село Горна Митрополия се занимава с отглеждане на бройлери. Фирмата има база и в село Ставерци, като общият капацитет е 490 хил. пилета годишно. Производителите на птици са общо 4, отглеждат се също и пуйки и патици. Производителите на свине са трима. В почти всички селища на общината е добре развито пчеларството, има и две пчеларски организации - Общинска пчеларска организация, Долна Митрополия и Пчеларско дружество „Нектар“ – село Горна Митрополия.

В община Долни Дъбник се отглеждат предимно едър рогат добитък, свине, овце, кози птици и пчели. Животновъдството се развива предимно в дребни, частно семейства. Характеризира се на този етап с ниската степен на механизация, незадоволително нарастване на средната продуктивност. Край самия Долни Дъбник се намира люпилня, както и единствената в региона ферма за месодайни овце от породата Ил дьо Франс, тук е и най-голямото у нас племенно стадо от френските овце. Собствениците стартират с вноса на тази порода преди 7 години и с това започва и развитието на месодайното овцевъдство в региона, като до този момент животни от тази порода са били отглеждани единствено в Стара Загора. Друга голяма фирма в региона е „Камелия-Васил Гетов“ 1, която се занимава с отглеждането на овце, включително и по биологичен начин. Регистрирани земеделски производители – частни лица, които гледат крави има в гр. Долни Дъбник и в селата Петърница, Крушовица и Садовец. В село Садовец се намира и фермата за коне „Дилчеви“, в която се грижат за 40 селектирани коне от породата Дунавски кон. Това е чисто българска порода, създадена в бившия конезавод „Клементина“ край Плевен, чрез кръстосване на жребци от породата Нониус с кобили Нониус, англо-арабки, полукръзвни ездови и местни подобрени. Породата принадлежи към впрегатно-ездитните породи. Фирма „ГСМ“ отглежда овце в село Петърница, Петър Минков има птицеферма за 1500 бройлера в село Градина. На територията на общината действа подразделение на фирма „Агритоп“ за внос на селскостопанско оборудване за животновъдни ферми – компанията работи за разширяване и модернизиране на стопанствата, придържайки се към най-новите тенденции на модерното животновъдство и земеделие. На територията на общината е силно развито отглеждането на пчели, като през последните години пчелните семейства се увеличават и вече са над 10 хиляди.

5. Хранително-вкусова промишленост

Преработващата промишленост на територията на двете общини на МИГ е предимно в хранително-вкусовата сфера и е тясно свързана с продукцията на селското стопанство.

Промишлените предприятия на територията на община Долна Митрополия са общо 33 на брой, като 10 от тях са в град Долна Митрополия, 6 в с. Тръстеник, 3 в с. Горна Митрополия по 2 в с. Комарево, с. Крушовене и с. Ставерци, с. Ореховица, с. Подем и едно в с. Славовица. 70% от предприятията работят в сферата на хранително-вкусовата промишленост като преобладават тези за производство на захарни изделия, преработка на зърнени култури, производство на слънчогледово олио и др. Напоследък се увеличават малките предприятия, които добавят стойност към земеделската продукция. По-големите фирми са кооперацията „Българска захар 2002“ ЕАД - за производство на захарни изделия, която от 2003 г. е правоприемник на старата кооперация. Произвежда различни по вид и вкус бисквити, вафли, локуми и бонбони, които се изработват от висококачествени сировини: брашно, захар, маргарин, сухо мляко, какао, печени фъстъчени ядки и др. За нуждите на производството дружеството разполага със собствен производител на пара, а освен това е сертифицирано по ISO 9001: 2000 и НАССР система. Една от най-известните му марки са бисквитите „Златна есен“. „Евамел“ ЕООД в село Ореховица произвежда висококачествено брашно от предварително подбрани и лабораторно тествани сортове пшеница. „Биотекс“, също в село Ореховица произвежда пълнозърнести брашна от лимец, грахам, царевица, ръж и типово пшенично брашно, а също и хлебни изделия. Предприятието „Слънчев дар“ ЕООД в гр. Долна Митрополия е за комбинирани фуражи за животновъдството. Маслената фабрика "Звезда" АД в Долна Митрополия е за производство на олио от слънчогледово семе, а през 2014 разширява дейността си с инвестиция от 6 милиона, за да може да преработва и други видове семена. Най-голяма част от новия капацитет на преработка е за слънчоглед – по 650 тона дневно, за рагица – 400 тона, а за соя – 300 тона. В град Тръстеник фирмата „БГ екопроджект“ изгражда площадка за червен калифорнийски червей и оползотворяване на органични отпадъци и утайки за производство на органична тор.

В община Долни Дъбник преработващата промишленост също се развива на база на продукцията от селското стопанство. В сектора функционират общо около 20 предприятия. Произвеждат се олио, вино, оцет, сущене на плодове, зеленчуци и тютюн, преработка на мляко и производство на млечни продукти. Сред основните предприятия в общината са винарска къща „Мизия“ в гр. Долни Дъбник и маслобойна - ЕТ „Боатин“ в гр. Долни Дъбник и в село Садовец. В град Долни Дъбник и селата Петърница, Горни Дъбник и Садовец има мелнични предприятия. Запазени са тютюносушилните в с. Крушовица и гр. Долни Дъбник. Фирмата-зеленчукопроизводител „Розита 98“ има база за преработка и съхранение на зеленчуци и плодове в село Горни Дъбник, а в град Горни Дъбник има съществуващ отпреди цех за сущене на зеленчуци и плодове. ЕТ „Мирена – 99 – Любомир Върбанов“ – също голям зеленчукопроизводител, в Долни Дъбник има предприятие за охлажддане и пакетиране на зеленчуци – прясна царевица, грах и боб. В Долни Дъбник е и

предприятието за месопреработка на „Фреш Мийд МД“ - предимно за производство на саждърма и хранителни мазнини с капацитет 5-10 тона на ден. „Петков Апис“ ЕООД е построил цех за преработка на въсъчни основи, предназначени за продажба на пчелари, също в град Долни Дъбник. ЕТ "Ескарго - Петя Кировска" е създадена през 2008 година в село Крушовица върху 10 хил. кв. м. и е една от малкото ферми за отглеждане на охлюви от вида Gros-gris в България. В село Горни Дъбник има и цех за преработка на пчлен мед и цех за преработка на пилета и пуйки.

6. Биологично земеделие

На територията на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“ биологичното производство се развива със сравнително бързи темпове. Поради липсата на промишлени производства, районът е екологично чист, а биологичното земеделие е неизползвана досега пазарна ниша в региона, с голем експортен капацитет. На територията на МИГ има няколко по-големи и десетки по-малки производители, които имат сертификати за биологична продукция или обработват стопанства в преход. Мнозина работят по различни проекти на ПРСР за биологично земеделие, или за проекти по агроекологичните мерки. По-голямата част от тях се намират в община Долни Дъбник.

Фирма “Герада – ГМ” ООД е с производствена база в с. Горни Дъбник и е регистрирана още през август 1996 година с основна дейност производство, съхранение, разфасовка, преработка и търговия на пчлен мед и пчелни продукти. Член е на Асоциацията на преработвателите и търговците на мед и пчелни продукти. Изнася за Германия, Англия и др. страни на Европейския Съюз. През 1999 г. фирмата започва процес на сертификация за биологично производство. В момента “Герада – ГМ” ООД притежава няколко сертификати съгласно различни стандарти за биологично производство: EU BIO – за Европейският съюз; NOP – за САЩ; Кошер – според еврейските диетични норми; BIO SUISSE – за Швейцария. Фирмата разполага със собствен пчелин, в който изцяло спазва принципите на биологично производство. Всички пчелари са обхванати от Програма за биологично производство, като са подписали договори с фирмата, че се задължават да спазват изискванията на Европейския Съюз.

Производствената база на Веда ООД е разположена в гр. Долни Дъбник. Благодарение на уникалните си високо-технологични разработки, фирмата е най-големият производител на органичен оцет в България, произвежда още натурален и обикновен оцет. Широката гама и високото качество на продуктите е високо оценено не само на българския, но и на международните потребителски пазари - Великобритания, Германия, Дания, Кипър, Латвия, Литва, Естония, Полша, Швеция, Русия, Румъния, Македония, Пакистан и Китай. Освен био винен оцет, Веда произвеждат био оцети от къпини, пчлен мед, арония, ябълки, като плодовете също са био сертифицирани. Фирмата разполага с най-modерното в технологично отношение оборудване, лаборатории за контрол и проверка на продукцията. Дружеството е член на Националната Лозаро-винарска Камара и на Българската Асоциация Биопродукти.

„Камелия-Васил Гетов 1“, град Долни Дъбник е сертифицирана за отглеждането на 632 биологични овце. Фирмата притежава сертификат и за биологични ливадно сено и люцерна в преход, както и за производството на биологично овче мляко. Тя е в списъка на одобрените за „Биологично животновъдство“ на мярка 11 „Биологично земеделие“, както и в списъка на фирмите отглеждащи говеда за мляко или месо, овце и/или кози, одобрени за подпомагане по дейностите от подмерки „Плащания за преминаване към биологично земеделие“ за още 668 овце. **Галина Мирчева**, село Петърница, регистрирана като земеделски производител-физическо лице притежава сертификат за отглеждане на биологични овце, както и за биологично производство на люцерна, обикновена/мека пшеница, пасища и ливади (с изключение на естествени пасища), слънчоглед, соя, царевица за зърно. Според списъка на ДФЗ за отглеждане на животни по биологичен начин, Галина Мирчева е одобрена по мярката за „Биологично животновъдство“ за още 567 и 231 овце в два обекта. **Веселка Пешева**, село Садовец, производител-физическо лице, е сертифицирана за биологично отглеждане на захарна царевица, корнишони, дини и пъпеши, както и за царевица и домати – в преход. **Христо Манолов**, също в село Садовец има сертификат за органично производство на череши и шипки и за пет парцела череши в преход. Най-много са биологичните производители в областта на пчеларството. **Диляна Тотова**, в село Петърница има сертификат за биологичен мед, произведен от 85 пчелни семейства, 2.8 тона за година. Също в село Петърница са биологичните пчелини на **Ивалина Караиванова** - биологичен мед от 100 пчелни семейства, 3 тона добив и **Христина Кръстева** - биологичен мед от 310 пчелни семейства, добив 5 тона. **Тодор Владимиров**, гр. Долни Дъбник, е сертифициран за биологичен мед от 170 пчелни семейства, с добив 3 тона, биологичен пчелин има и **Иван Василев** в село Крушовица.

В община **Долна Митрополия** биологичното производство се развива отново в направленията на растениевъдството, животновъдството и пчеларството. **Фирмата Си Ко**, която произвежда и изнася слънчогледово семе е сертифицирана за износ на 47 720 кг биологичен слънчоглед, има и сертификат за търговия с биологична спелта. ЕТ "Инамар - Пламен Цонков - Катя Цонкова", в село Рибен има сертификат за производството на 16 тона биологично овче мляко и 120 тона биологично козе мляко. Фирмата притежава сертификат за биологично отглеждане на 150 кози и 138 овце. Тя е в списъка на одобрените за биологично животновъдство по мярка 11 за още кози и овце, както и за мярката по преминаване към биологично производство. **Игнат Димитров**, в град Търстеник, е сертифициран за производство и търговия с 66 тона биологични шипки и 1,4 тона шипки в преход. От пчеларите **Станимир Тодоров** има биологичен пчелин в село Рибен, където произвежда биологичен мед от 200 пчелни семейства, с добив 2 тона, а ЕТ "Медения - Божидар Миразчийски" има биологичен пчелин в село Крушовене. **Иван Христов** има сертификат за биологично добити люцерна, ечемик и царевица за фураж от пасище. „**Екобиофарм**“ се намира в село Подем и отглежда калифорнийски червеи, които превръщат биологичните отпадъци във висококачествени протеини и се използват за наторяване в биологичното производство.

По данни на ДФ „Земеделие“, интересът към биологичното производство на територията на МИГ „Долна-Митрополия-Долни Дъбник“ расте. За миналата 2017 година **бенефициентите са общо 15 по мярката за биологично земеделие**. За Долна Митрополия – 4 проекта за биологично растениевъдство (Иван Христов, Игнат Димитров, Пламен Петров, ЕТ ШКОДРА-Н- Николай Петров), 2 за биологично животновъдство (и двата на ЕТ Инамар - Пламен Цонков - Катя Цонкова) и 1 за биологично пчеларство (Станимир Тодоров). За Долни Дъбник – 7 бенефициента по биологично растениевъдство (Камелия-Васил Гетов 1 ЕООД, Веселка Пешева, Христо Манолов, Цветомир Нечев) и един за биологично животновъдство (Камелия-Васил Гетов 1 ЕООД).

Тъй като биологичното земеделие е тясно свързано с опазването на околната среда, в новата селскостопанска политика е въведен и задължителен компонент „екологизиране“ на директните плащания, които подкрепят селскостопанските практики, благоприятни за климата и околната среда и които се получават от биологичните стопани без други условия и със строги изисквания към производителите, които не са сертифицирани за биологично производство. За миналата 2017 г. в община Долна Митрополия по **Схемата за плащане за селскостопански практики, които са благоприятни за климата и околната среда - зелени директни плащания (ЗДП)** пари са получили общо 276 земеделски производители, част от които биологични, а в община Долни Дъбник плащанията са за 125 земеделски производители. По другата мярка от ПРСР, свързана със щадящите околната среда земеделски практики – „**Агроекология и климат**“ и по която могат да кандидатстват и биологичните производители, за 2017 в община Долна Митрополия има общо 13 бенефициента – 9 за Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност (ВПС-1), 2 за Контрол на почвената ерозия, един по мярка 214 Агроекология - Въвеждане на сейтбообращение за опазване на почвите и водите, както и 1 плащане по Натура 2000. В община Долни Дъбник проектите са общо 53 – 6 за Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност (ВПС-1), 11 за Поддържане на местообитанията на зимуващите видове гъски и ливаден блатар в обработвани земи с орнитологично значение (ВПС-4.1), 8 за Опазване на застрашени от изчезване местни породи, важни за селското стопанство, 25 плащания по Натура 2000 и 3 по Въвеждане на сейтбообращение за опазване на почвите и водите.

Като извод може да се каже, че земеделието и свързаната с него преработвателната промишленост на територията на МИГ трябва да развият потенциал за работа в условия на нарастваща конкуренция. Секторът се нуждае от мащабни инвестиции, за да адаптира производството си към строгите хигиенни, ветеринарни и екологични изисквания на европейското законодателство. Приоритет е подобряване на управлението и повишаване на конкурентоспособността на селското стопанство в съответствие с Европейските аграрни стандарти. Усилията трябва да се съредоточат и към създаване на условия за развитие на биологичното земеделие, тъй като търсенето на биологични продукти нараства както в България и ЕС, така и в световен мащаб. От изключителна важност е да се достигнат високи стандарти и нива на конкурентни

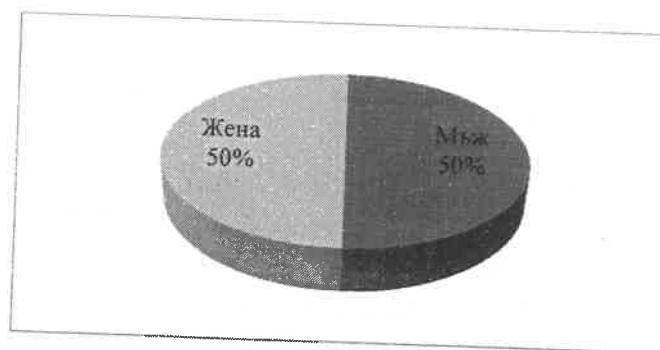
земеделие и хранително-вкусова промишленост, които да прилагат устойчиви земеделски практики, произвеждат качествени продукти с висока добавена стойност, използват пълноценно природните и човешки ресурси на селските райони и допринасят за увеличаване на доходите на земеделските производители.

XI. Анкетно проучване на нагласите сред местната общност относно развитието на биологично земеделие на територията

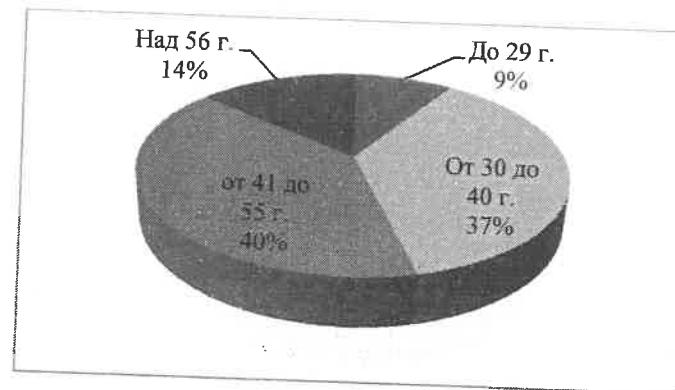
Проведеното анкетно проучване е сред членове на МИГ, както и сред жителите на двете общини – Долна Митрополия и Долни Дъбник. Анкетираните са поравно мъже и жени, като по-голямата част от запитаните са работоспособни и в активна възраст - 37% между 30 и 40 години и 40% между 41 и 55 години. Повечето от половината от участниците са с висше образование, една трета са регистрирани земеделски производители, биологичните производители са 3%, като това горе-долу повтаря и сътношението конвенционално-биологично земеделие на територията.

Информация за анкетиранятия:

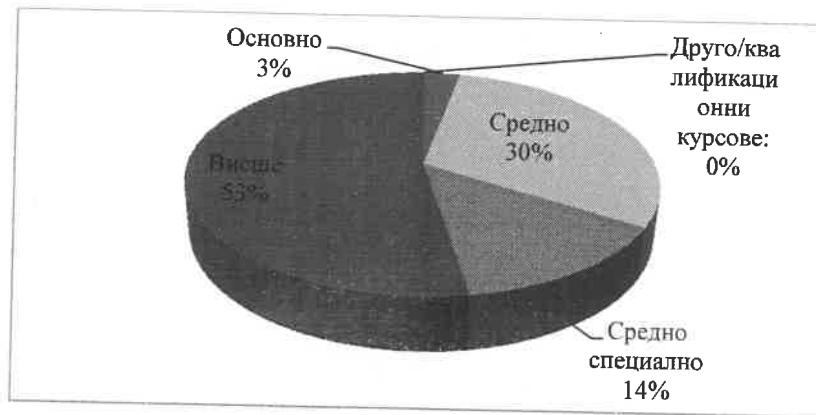
A: Пол

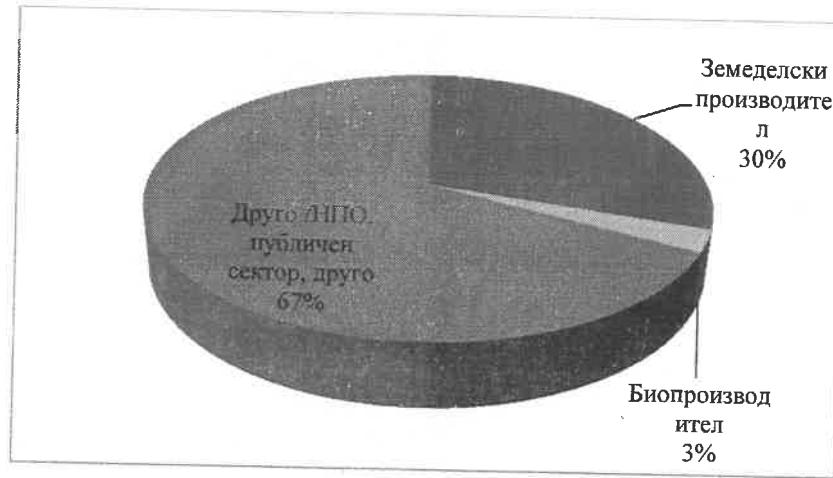
B: Възраст

В: Образование

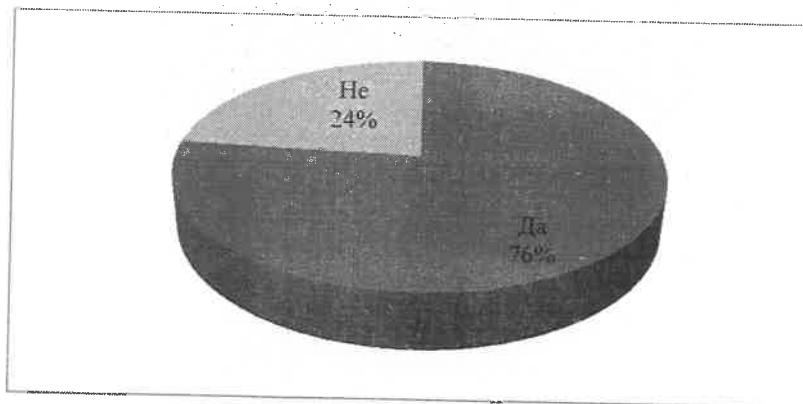

Г: Представител на заинтересованата страна

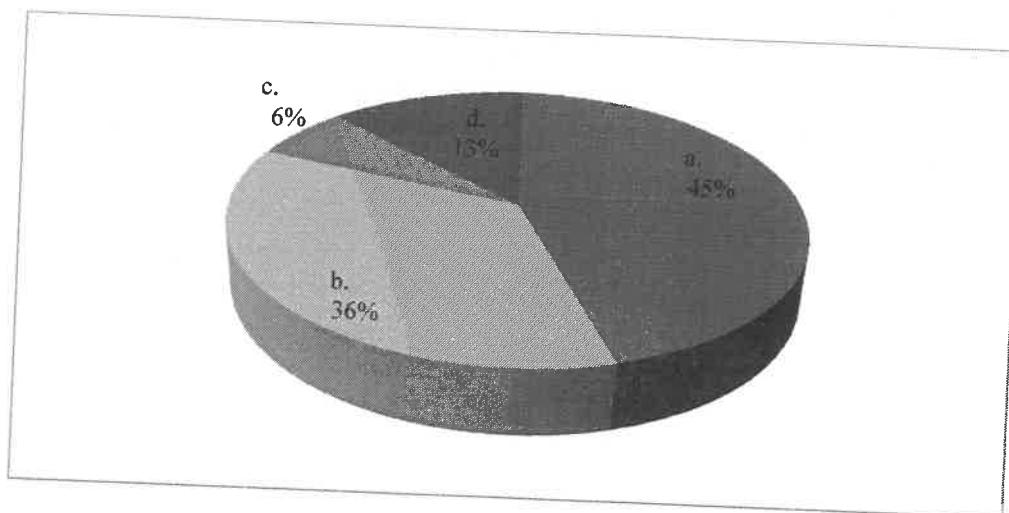

ВЪПРОСИ:

1. Знаете ли какво означава „биологично земеделие“?

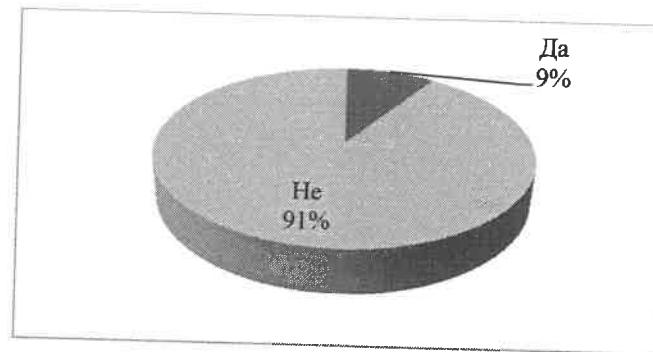
Ако „да“, моля отбележете какво е според вас:

- a. Цялостна система за управление на селското стопанство и производството на храна, в която се съчетават най-добрите практики за опазването на околната среда и природните ресурси, висока степен на биологично разнообразие и прилагане на високи стандарти за хуманно отношение към животните и високи стандарти за производство
- b. Специфичен метод на селскостопанското производство, при който се съхраняват и разширяват естествените отношения "почва-растение-животно-човек"
- c. Специфичен метод на селскостопанското производство, при който не се използват синтетични хербициди и пестициди, растежни регулатори и изкуствени торове, антибиотици и хормони.
- d. Специфичен метод на селскостопанското производство, при който се произвеждат продукти върху незамърсена почва, с естествено напояване и в райони без промишлено производство, предимно в селата или диви местности

Много голяма част от запитаните са отговорили положително на въпроса дали знаят какво представлява биологичното производство – 76%, като 45% са дали правилен отговор според последните определения в регламентите на ЕК, а 36% са близо до официалните дефиниции. Малък процент – 13% бъркат биологично и натурално земеделие, тъй като екологичната чистота на района не е достатъчна, за да бъде определен един продукт като биологичен. Макар че голяма част от селскостопанската продукция, особено в малките ферми, и днес се произвежда по естествени начини, близки до биологичните, разликата е в строгия контрол на качеството и необходимостта от сертифициране. Като общо може да се направи извод, че все пак общността е сравнително добре информирана относно принципите на биологичното земеделие.

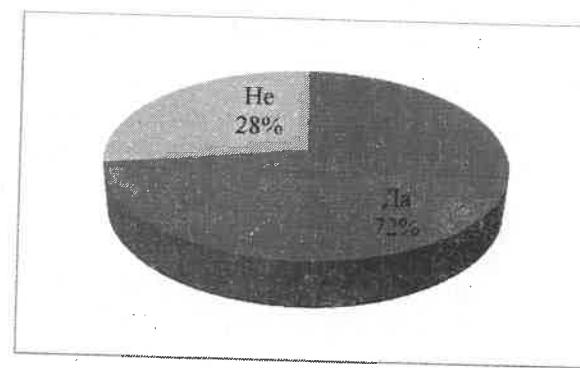
2. Познавате ли нормативната уредба за биологичното земеделие в България?

- a. Да. Моля, напишете в свободен текст закон, наредба, контролиращи или сертифициращи органи, за които се сетите:
- Наредба за биологично производство на растения
 - Закон за защита на растенията
 - Наредба 22
 - Закон за опазване на земеделските земи
 - Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и препарати

91% от анкетираните казват, че не познават законодателството, засягащо производството, етикетирането, сертифицирането и търговията с биологична продукция в България. Това се потвърждава и от свободно дадените отговори на този въпрос – нито един не е посочил новия Закон за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз (от 2016), нито новата Наредба № 1 от 7 февруари 2013 г. за прилагане на правилата на биологично производство (изм. 2016 и отменяща Наредба 22), хаотично са споменати различни закони и наредби, с които очевидно стопаните са се сблъсквали в практиката си. Изводът е, че в това отношение МИГ е наложително да повиши информираността на своите членове и на местната общност, особено на фона на непрекъснато променяната нормативна уредба, както и новия Регламент на ЕК, тъй като познаването на правилата, особено в областта на сертифицирането е особено важно за успешното развитие на практиките на биологичното производство.

3. Според вас, има ли перспектива развитието на биологично земеделие на територията на вашата МИГ като алтернатива на конвенционалното земеделие?

a. Да, защото:

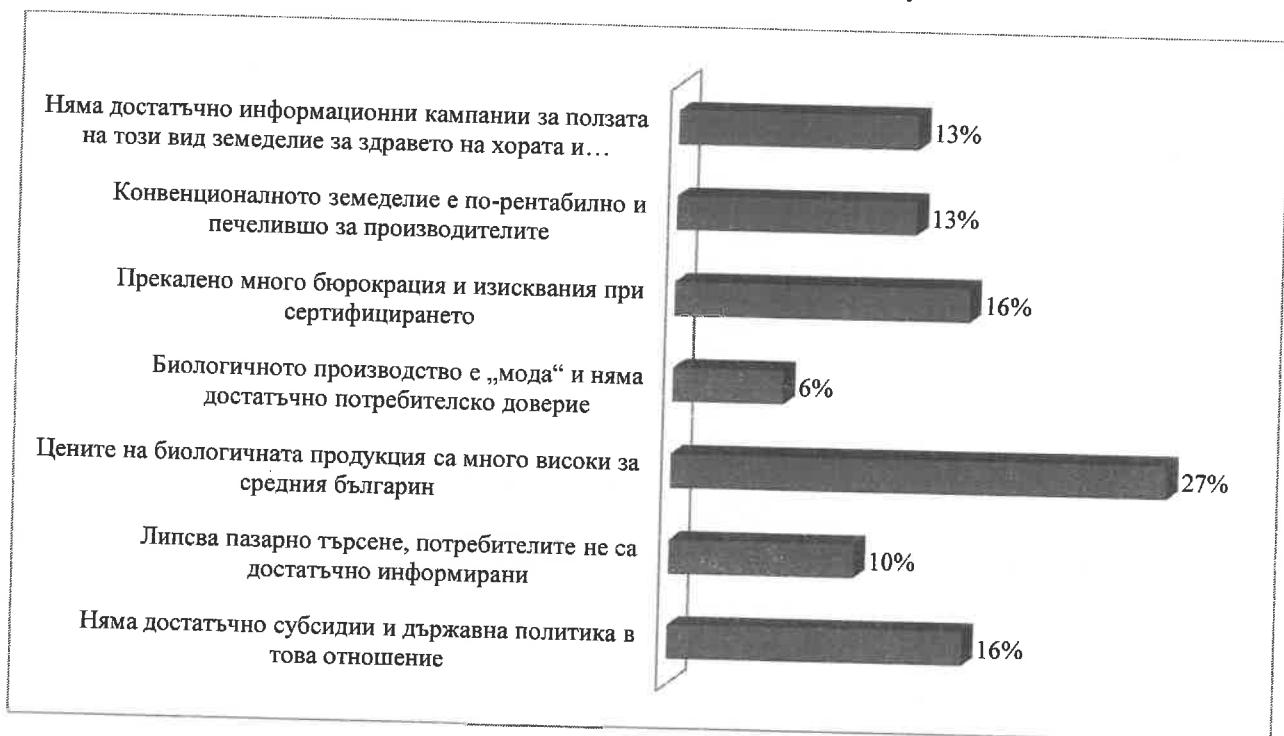
- Да, има условия
- Да, районът е селскостопански, без големи промишлени производства
- Разраства се пазара на биологични продукти
- Биоземеделието е важен приоритет в политиката на МЗХГ
- Има голям брой земеделски производители, чийто стандарт при производството е висок и финансите не са проблем
- Традиционен земеделски район
- Има търсене

b. Не, защото:

- Няма производители
- Скъпо е

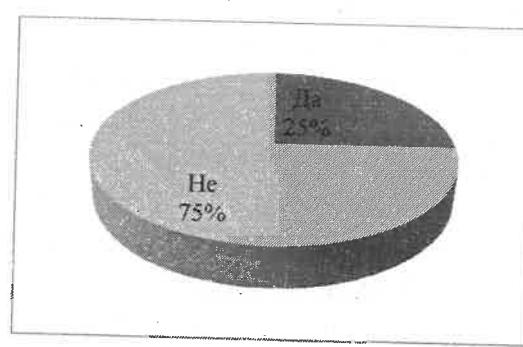
Според голяма част от запитаните (72%) биологичното земеделие има перспективи за развитие на територията на двете общини на МИГ. В свободен текст са посочени предпоставките, че районът е предимно селскостопански и няма промишлени замърсявания, биоземеделието е сред приоритетите на прилагането на ПРСР у нас, пазарът и търсенето на биологични продукти се разраства, както и че има редица стопанства, в които вече се поддържат високи стандарти на производство и преходът към биологично няма да е проблем. Както се вижда, анкетираните са се насочили предимно към пазарните предимства и не са отчели комплексния характер на този вид земеделие – опазването на околната среда, създаване на нови работни места, ползите за здравето на хората, валоризирането на природните ресурси чрез алтернативни форми на туризъм и т.н. МИГ трябва да работи в посока повишаване на информираността на населението и в това направление.

4. Какви според вас са проблемите на биологичното земеделие у нас?

При отговорите на този въпрос преобладава мнението, че главен проблем на биологичното земеделие са високите цени на продуктите (27%). Това се отнася не само за покупателните способности на средния българин, но и за средния европеец. Различни изследвания показват, че не само у нас, но и в Европа, хората по принцип заявяват, че са склонни да купуват екологично произведени храни, но не го правят именно поради голямата разлика в цените. Трябва да се има предвид, че колкото повече храни се произвеждат по биологичен начин, толкова по-бързо цените им започват да падат поради увеличената конкуренция, точно заради това е въведено и приоритетното субсидиране на биологичната продукция. Може би именно по тази причина на второ място (16%) проблемите се свързват с недостатъчните субсидии у нас (мярката е изчерпана, а желаещите – много), както и недостатъчно дефинираната държавна политика относно биопроизводителите. Една от задачите на МИГ е разяснителната кампания по какви други оперативни програми и мерки от ПРСР могат да кандидатстват те.

5. Вие лично бихте ли се занимавали с биологично земеделие?

a. Да – Защо?

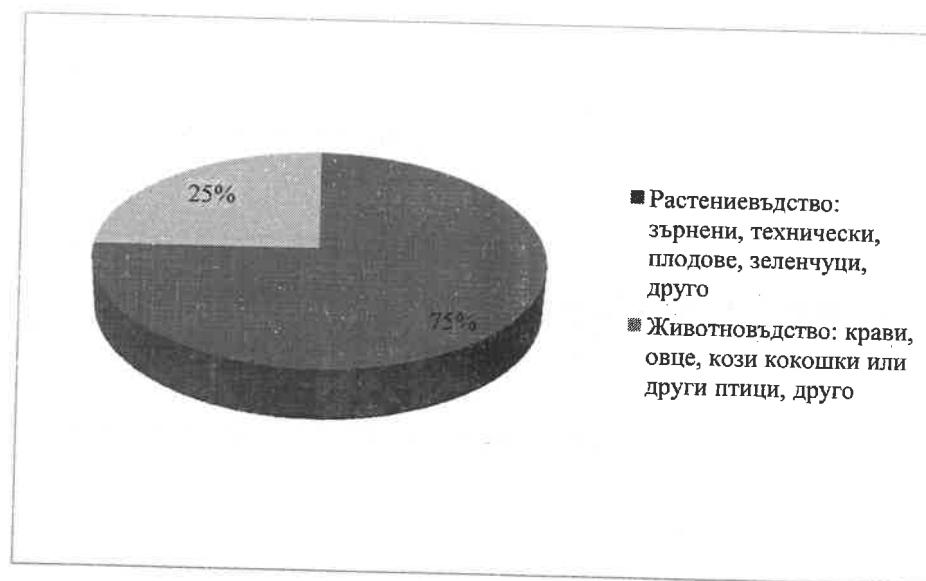
- Убедена съм в качеството на биологичните храни
- Има подкрепа за биопроизводителите
- Това е бъдещето

b. Не – Защо?

- Няма осигурен пазар
- Трудно е
- Не съм в този сектор
- Не се занимавам със земеделие
- Не съм запознат със сектора

При отговорите и на този въпрос личи липсата на достатъчно информация, както и на мотивация сред отговарящите – само 25% биха се захванали с биологично земеделие, като страховете на хората, посочени в свободен текст са свързани с липсата на пазари и на достатъчно подкрепа, както и с недоверие в сектора

6. Кой вид биологично земеделие е по-перспективен и евентуално бихте се заели с него?

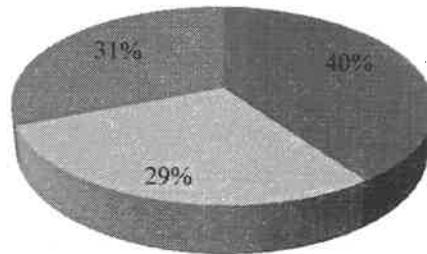
Отговори в свободен текст:

- a. Растениевъдство: зърнени, технически, плодове, зеленчуци
- Билки
- b. Животновъдство: крави, овце, кози кокошки или други птици
- Пчелни семейства

По-голямата част от анкетираните виждат перспективи в развитието на биологичното животновъдство (75%). Това се дължи на няколко обективни фактора – на територията на МИГ растениевъдството е добре развито предимно в областта на зърнените и фуражни култури и по-малките стопанства не виждат смисъл да се конкурират с големите в тази сфера. Вероятно така се търси и известна диверсификация на земеделските дейности извън зърнопроизводството, а и се знае, че в този програмен период животновъдството е обявено за „чувствителен“ сектор и ще бъде приоритетно подпомагано. Важно е и това, че на територията вече има доста биологични животновъдни ферми с крави, овце, кози и кокошки и особено в областта на пчеларството и производство на биологичен мед, както и няколко сдружения на пчелари, които развиват успешен бизнес. Затова и пчеларството е посочено в отговорите в свободен текст като предпочтен отрасъл на биологичното животновъдство. По отношение на биологичното растениевъдство (25%), освен в традиционните за територията производства, хората виждат алтернатива в неразвитото досега биологично отглеждане на билки и етерично-маслени култури.

7. Какво евентуално бихте произвеждали?

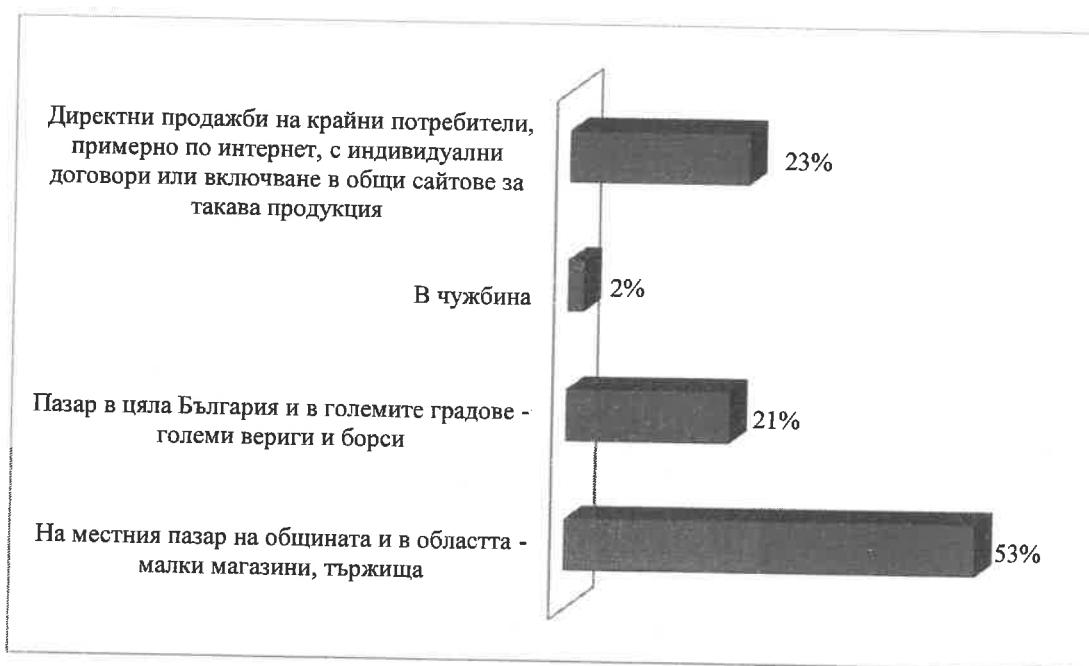
- Сировини (например мляко за сирене, което ще произвежда някой друг, пресни плодове и зеленчуци, месо, зърно)
- Готов биопродукт (сирене и кашкавал, колбаси, сладка, лютеници и т.н.)
- Най-добре затворен цикъл – сировина-готова продукция-собствен магазин

В отговорите на този въпрос преобладават желанията да се произвежда сурова биологична продукция (40%), което се дължи на по-лесната й реализация – изкупува се веднага, изнася се лесно в ЕС, не изиска допълнителни усилия и инвестиции за производство. 29% смятат, че преработката на храни е по-рентабилна, като тук основанията са обратните – няма да се занимават със земеделие и физически труд, преработвателните мощности се субсидират по няколко програми, цените на готовата продукция са по-високи. Все пак 31% са наясно с предимствата на затворения цикъл производство/преработка/търговия, тъй като това е един от приоритетите както на биологичното земеделие, така и на новата ОСП, добавя стойност към земеделската продукция и в частност към биологичната, повишава конкурентоспособността на предприятията и стопанствата, увеличава доверието на потребителите по отношение на качеството (всичко идва от едно място), съдейства за устойчивото развитие на

икономиката на селския район. МИГ трябва да положи усилия в посока повишаване на информираността на производители и преработватели.

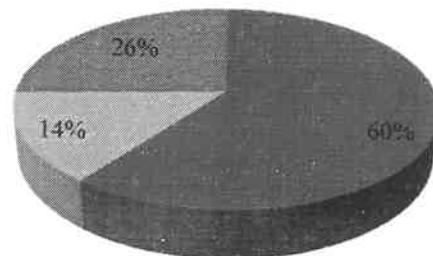
8. Къде бихте търсили пазар на вашата продукция?

Една от основните характеристики на биологичната продукция е, че тя се реализира най-вече на местните пазари и трудно се транспортира надалече, което е отразено и в отговорите на този въпрос – 53% биха търсили пазар в община и в областта и то в малки специализирани магазини или тържища. Друга типична реализация е чрез директните продажби на потребителите – т.нар. споделено земеделие с индивидуални договори или по интернет в общи сайтове за органични продукти. Това е и най-разпространеният начин на пазаруване по цял свят. Пазар в големите градове в България биха търсили 21% от анкетираните и то чрез посредници – в големите търговски вериги и чрез селскостопанските борси, едва 2% смятат, че могат да изнасят продукция в чужбина. По принцип, съотношението на отговорите е горе-долу същото каквото са и начините на продажба и маркетинг на биологичните продукти в държавите от ЕС. По-голямата част от потребителите купуват директно – на място от фермата или през интернет, или пък на щандовете на производителите по време на фермерски пазари, малка част се продава на специализирани щандове в големите търговски вериги. По отношение на продажбите МИГ може да подпомогне биопроизводителите като съдейства за преференциални условия пред публичните власти, или като ги стимулира за сдружаване за общи маркетингови и реклами действия, създаване на общи марки, обмяна на опит и др.

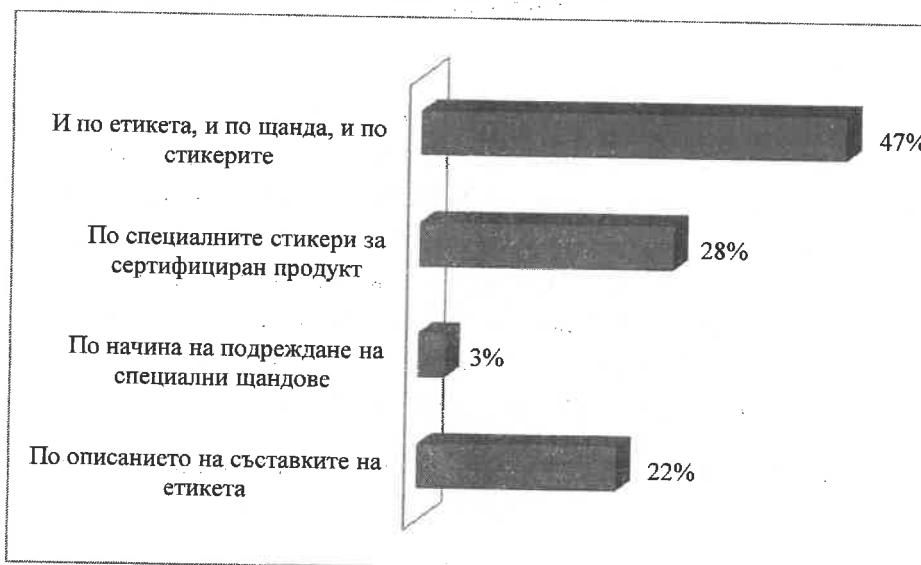
9. Знаете ли какво е „биологичен продукт“?

- Продукт, произведен и преработен без използване на синтетични химикали от какъвто и да е вид, в това число - торове, пестициди, растежни регулатори, антибиотици, хормони, изкуствени оцветители и хранителни добавки и помощни вещества
- Растителен или животински продукт, който е произведен в екологично чист район и при пълен контрол от страна на съответните органи върху начина му на отглеждане или преработка
- Продукт, при който съставките са единствено от растителен или животински произход и не съдържа „химия“ като консерванти, подсладители, оцветители и др.

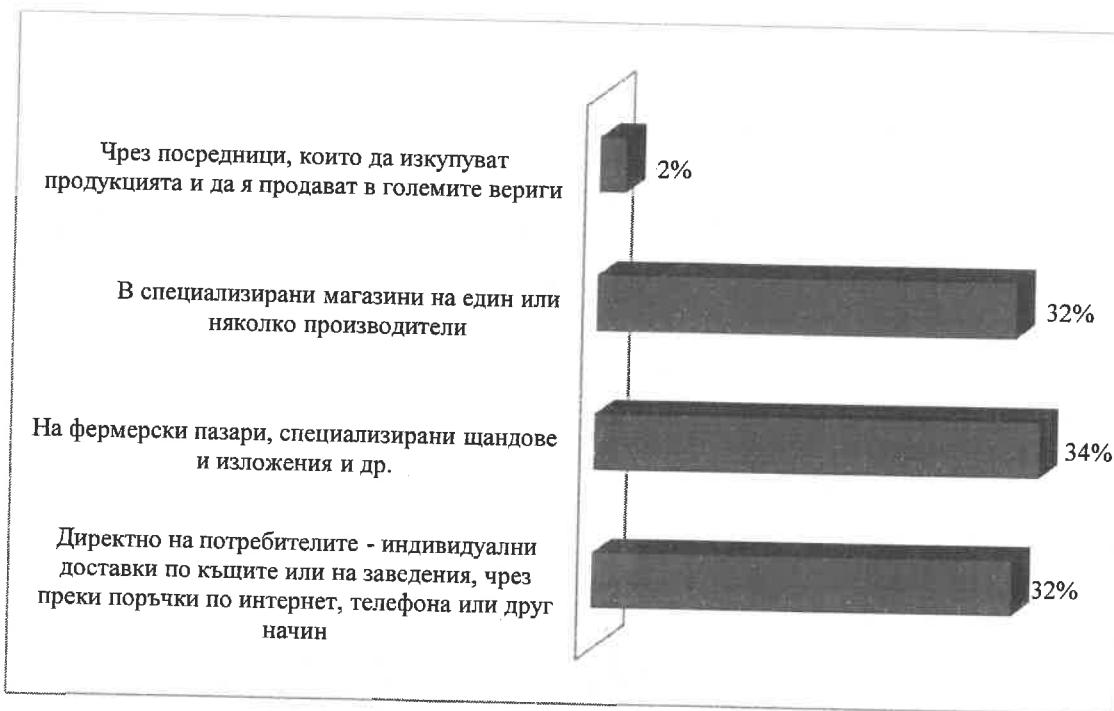
Както и при въпроса за биологичното земеделие, така и по отношение на продуктите му, анкетираните интуитивно налучват отговорите и очевидно не са достатъчно информирани, че биологичната продукция не само произхожда от екологично чисти райони и няма добавена химия, но е регламентирана със строги правила и подлежи на строг контрол (верен отговор са дали само 26%). Една от основните разлики между натуралните продукти, които също са вкусни, чисти и здравословни и биологичните продукти е в наличието на сертификат от специализираните органи. МИГ би трябвало да повишава познанията на производителите и потребителите и в тази посока.

10. По какво се различават биопродуктите от другите продукти в магазина?

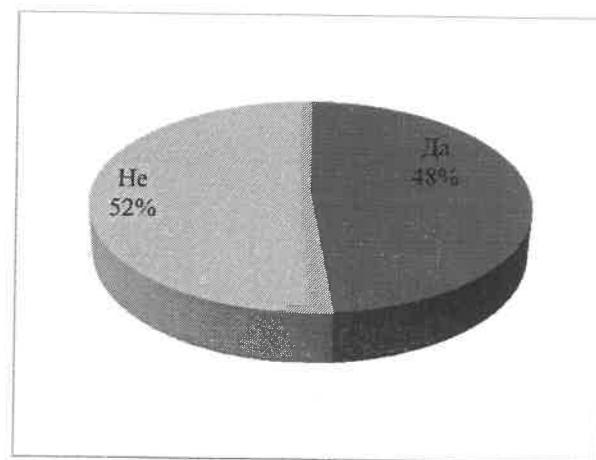
По отношение на продажбите на биологични продукти в търговската мрежа, очевидно потребителското търсене поражда много повече информираност, тъй като почти половината от анкетираните са отговорили правилно, че биологичната продукция се продава на специализирани щандове, обозначена е със специален знак и има подробно съдържание на съставките. 28% основателно биха търсили марката за сертификат, обща за ЕС, която гарантира качеството на продукта. Вярното описание на съставките е задължително за всички продукти, а не само за биологичните и такъв отговор са дали само 22%

11. Как, според вас е най-добре да се продават биопродуктите?

Отговорите отново показват добра информираност за продажбите на биопродукти, като личният опит на анкетираните отразява тенденциите, които се наблюдават на нашия пазар и които не са по-различни от тенденциите в европейските страни – 34% биха търсили биопродукция на фермерските пазари, 32% в специализираните „био“ магазини, 32% - от директни продажби, най-често по интернет. Едва 2% биха предпочели посредници. МИГ може да помага и в това отношение на биопроизводителите като ги ориентира към сайтове за органична продукция, към местни изложения и временни пазари или като съдейства за организирането на такива на територията на двете общини или на областта, или като ги поощрява да създават кооперации и общи марки за съвместно представяне на пазари от по-голям мащаб – в големите градове на страната или като износители в ЕС.

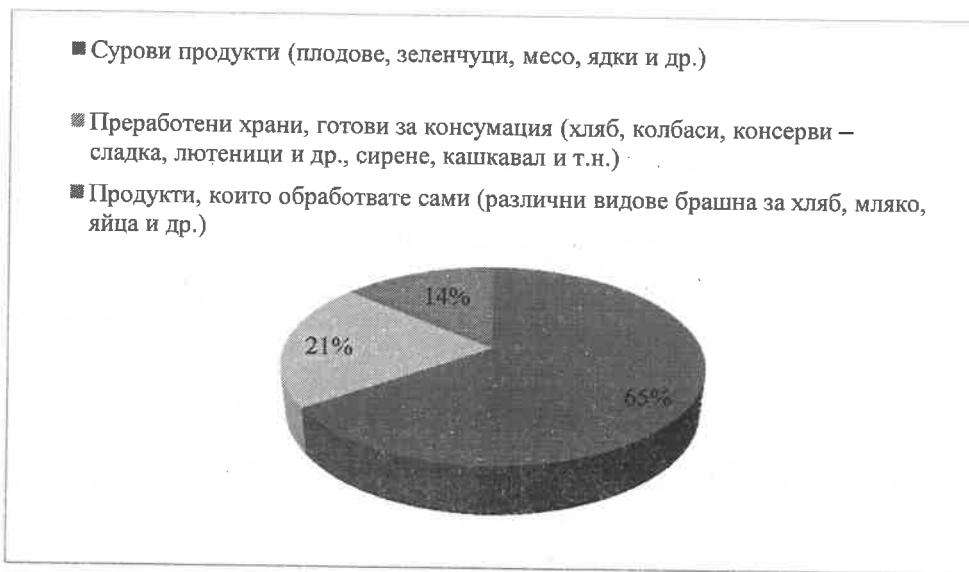
12. Вие самите купувате ли биопродукти?

- a. Да (моля напишете откъде ги купувате – търговски вериги, специализирани магазини, директно от производителите и др.)
- От производителя
 - От търговски вериги

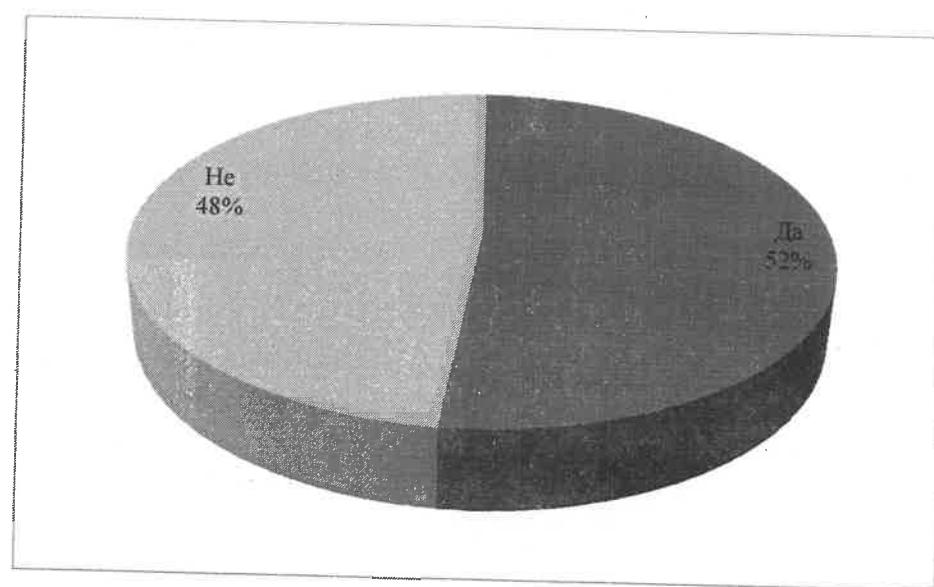
Потребителското доверие е разделено почти по равно – 48% купуват биологични продукти, а 52% - не. В свободните отговори откъде ги купуват, анкетираните са посочили: директно от производителите, което означава, че посещават откритите пазари и щандове, както и самите ферми; от търговските вериги, което пък значи, че на територията на МИГ няма достатъчно специализирани магазини и въпреки различните предпочтения, изразени в предишните въпроси, хората се съобразяват с наличното предлагане в големите магазини.

13. Какви биопродукти виждате преобладаващи на пазара?

Въпреки че на територията има и няколко по-големи преработващи предприятия на биологична продукция (оцет, хляб, месни и млечни продукти), преобладаващото мнение на аудиторията(65%) е, че на пазара в района преимуществено се предлага сурова биологична продукция – плодове, зеленчуци и месо. Това вероятно е свързано от една страна с неразвитата магазинна мрежа, специализирана за биопродукция, а от друга, с факта, че преработвателните предприятия предпочитат да продават продуктите си в национален мащаб, тъй като в големите градове клиентите са по-платежоспособни и търсено е по-голямо. Освен това, към преработената и опакована продукция има по-големи изисквания и контрол и те не биха могли да се продават на произволни места, нито пък е рентабилно да се предлагат такива продукти в малките населени места, където много голяма част от храната се произвежда в личните стопанства.

14. Имате ли доверие в биопродуктите, продавани в магазините, които са обозначени като био-, еко-, органични?

И тук съотношението е почти същото както при въпроса дали хората купуват биологични продукти, тъй като това е свързано преди всичко с доверието към тях. 52% казват, че имат доверие (същият процент купуват в предишния въпрос), а в свободните отговори преобладават мненията, че биологичната продукция подлежи на по-строг контрол, производството има по-високи стандарти, следователно е по-качествена. Отрицателните отговори са свързани повече с недоверие не в самото качество и полезност на биологичната храна, а с нивата на контрол у нас.

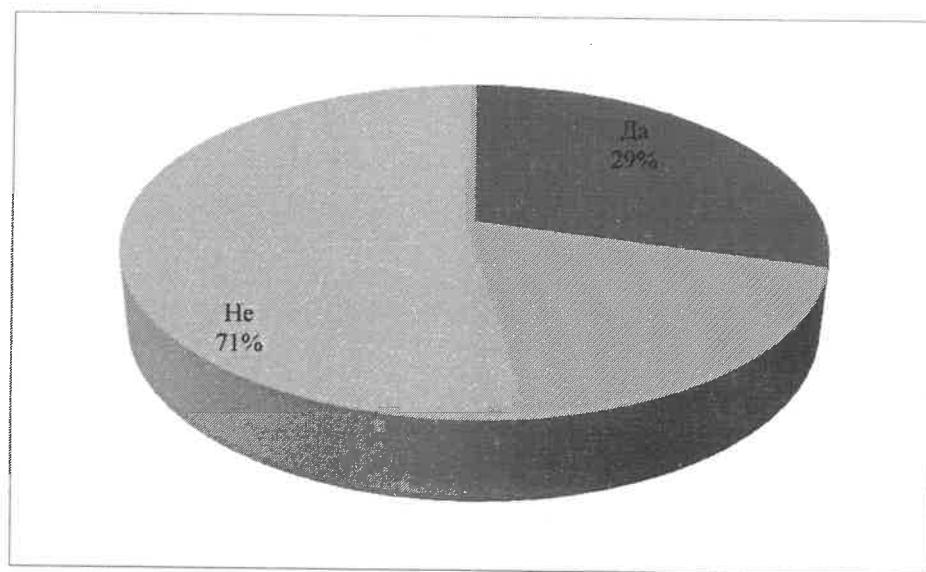
a. Да – Защо?

- Ежегоден контрол на произведената продукция
- Мога да проверя информацията в интернет
- Имат ясно обозначение и сертификат
- Има високи стандарти на качеството в производството

b. Не – Защо?

- Не смятам, че контрола от страна на сертифицираните органи е достатъчен.

15. Има ли потребителското търсене на биопродукти във вашата община?

a. Да – Защо?

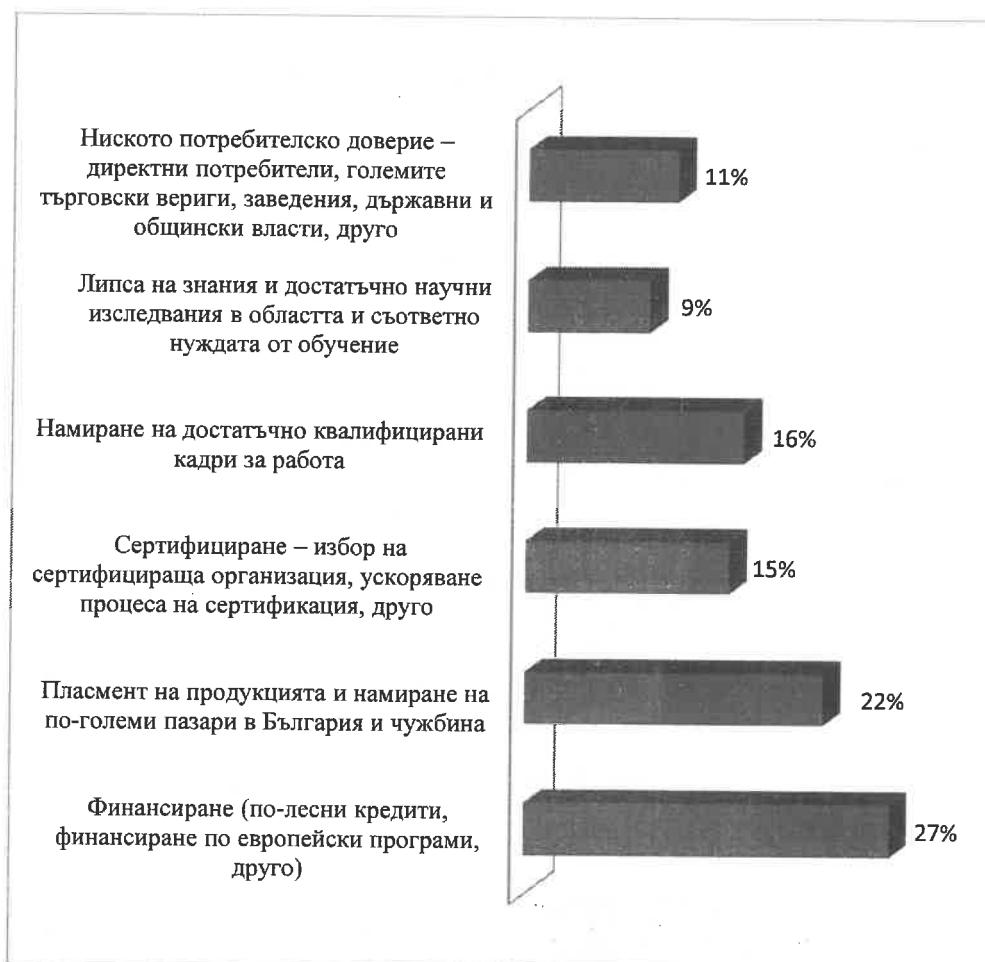
- Хората търсят вкуса на храната от едно време
- Хората търсят истинския вкус на храната

b. Не – Защо?

- Скъпи са
- Произвеждаме си ги сами
- Ниска покупателна способност на жителите

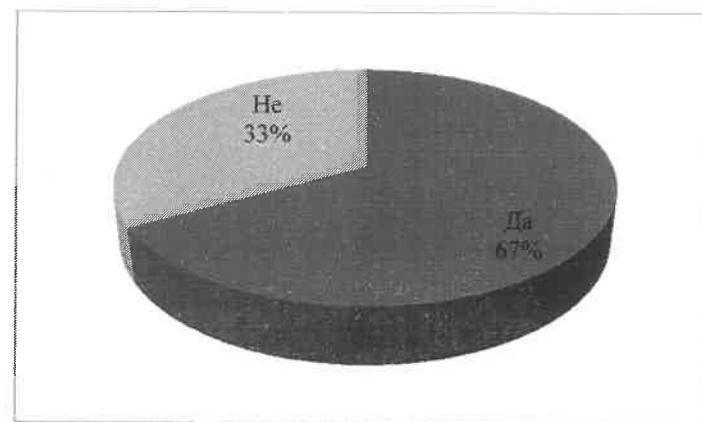
Въпреки че имат доверие на биологичните храни и заявяват, че купуват такива, голяма част от анкетираните смятат, че на територията на двете общини няма търсене на подобни продукти (71%). Основната причина до голяма степен се съдържа в свободния отговор „произвеждаме си ги сами“ – естествено е хората да имат доверие в продуктите, произведени в личното им стопанство и да ги считат за натурални, вкусни и екологично чисти, макар че не са сертифицирани. Дори тези, които са отговорили положително залагат не толкова на качеството, а на „истинския вкус на храната“, тоест представите за биологичното земеделие и селското стопанство „от едно време“ донякъде се припокриват в съзнанието на потребителите. На базата на тази информация МИГ би трябвало да насочва производителите към пазарите на градските центрове в общините или в областния център Плевен, тъй като по селата биопродукцията се реализира трудно – едно поради посочените причини и второ заради високите ѝ цени.

16. В каква сфера според вас, биоземеделието и производството на биопродукти има нужда от най-голяма подкрепа (може да се отбележат повече от един отговор)?

По отношение на проблемите на сектора, най-големите трудности са свързани с финансирането и съфинансирането на биологичните ферми (27%), а на второ място са поставени пласментът на продукцията и пазарите (22%). Това е така не само на местно ниво, но и в национален мащаб, а парите за биоземеделие са крайно недостатъчни и в този програмен период, въпреки големия интерес. МИГ трябва да разяснява на потенциалните бенефициенти, че те могат да кандидатстват и по други мерки на ПРСР, ако са в процес на преход (модернизация диферсификация, преработка), както и по други програми (ОПИК, ОПОС, РЧР) за подпомагане на дейността си. Също така да помага при намирането на пазари чрез вече споменатите регистрация на общи марки и създаване на обединения на производители.

17. Според вас, във вашата община, има ли природни, икономически и човешки ресурси за развитие на биоземеделие и производство на биопродукти?

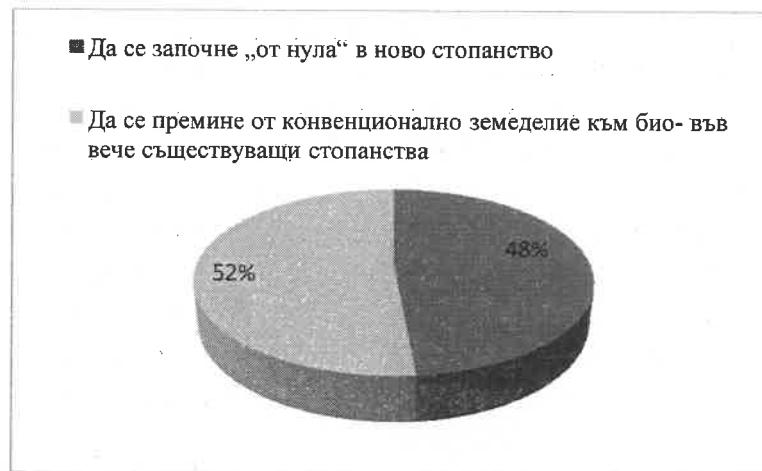

a. Да – Защо?

- Има условия
- Няма промишлени замърсители
- Има плодородна земя
- Достатъчно площи

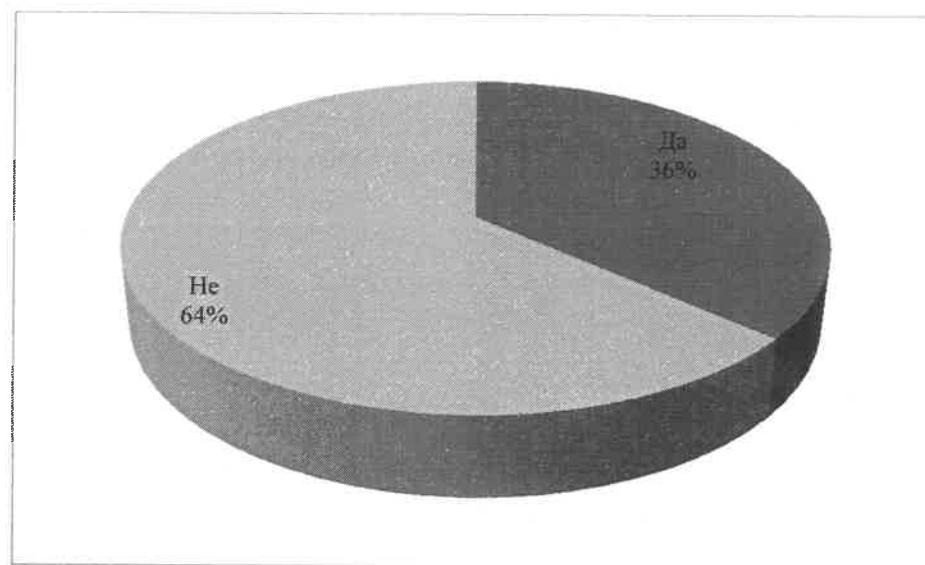
При отговора на този въпрос, реципиентите отново са посочили единствено природните ресурси като достатъчно условие за развитие на биологичното земеделие и до голяма степен са дублирали първия въпрос в анкетата. МИГ трябва да повиши информираността на местната общност, че успешното развитие на биологично производство изисква не само подходящи агроекологични условия, а е комплексен подход, който съдейства за опазване на околната среда и защитените зони и видове, изисква квалифицирани човешки ресурси и предприемчивост, развива други сектори от селската икономика (например туризма и преработвателната промишленост), създава работни места, съдейства за общото подобряване на средата и оттам за подобряване живота на хората, повишива здравната им култура и се отнася отговорно към наследството за бъдещите поколения.

18. Кое според вас е по-лесно?

Отговорите са поделени почти по равно – 48% смятат, че е по-лесно да се създават съвсем нови биологични стопанства, а 52%, че е по-лесно да се премине от конвенционално към биологично земеделие във вече съществуващите ферми. Това се дължи от една страна на създадения вече опит в биологичното производство на територията, а от друга – на високите изисквания и дългия период на преход, в който вложението са повече, а рентабилността по-малка. Важно е да се подчертава още веднъж, че биологичното производство подлежи на модернизация на мощностите и диверсификация на дейностите, както може да получава различен вид подкрепа.

19. Достатъчна ли е информацията, която получават потребители за биоземеделието, биопродуктите, законодателството, изискванията за сертифициране, начините на финансиране и т.н.?

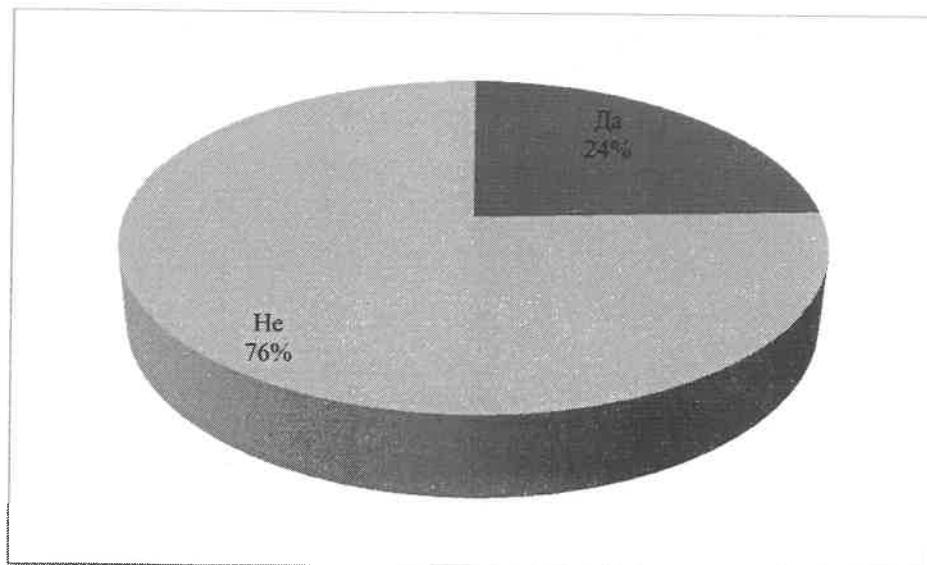

b. Не /Моля, напишете в свободен текст за коя област е необходима повече информация/

- За изискванията за сертифициране
- За процедурата по сертифициране
- Начините на производство
- За потребителите на биопродукти
- За начина на финансиране

Почти две трети (64%) от анкетираните смятат, че не са достатъчно информирани за най-различни аспекти на биологичното земеделие, като най-голямата липса, посочена в свободните отговори е относно бюрократичните процедури и продължителния процес на сертифициране, както и за начините на финансиране и намиране на пазари. Още веднъж трябва да се припомни, че повишаването на познанията, включително и по отношение на биоземеделието, на местната общност е сред основните задачи на МИГ.

20. Достатъчна подкрепа ли се оказва от държавните и общински органи на биопроизводителите?

b. Не /Моля, напишете в свободен текст за коя област е необходима повече подкрепа/

- Развитие
- Облекчаване на административната тежест

И тук по-голямата част от хората (76%) смятат, че биологичното производство, макар и обявено за приоритетно във всички национални и местни програми, свързани с развитието на селските райони, няма достатъчно подкрепа от публичните власти. Освен облекчаване на административната тежест и намирането на финансиране, тази подкрепа може да има най-различни форми, вече споменати в анализа на някои от въпросите по-горе – облекчени условия за наемане на общински площи за щандове и магазини, облекчени условия за реклама на общински площи, създаване на обща териториална марка, настърчаване на туристическите дейности в биологичните ферми, създаване на центрове за обмяна на опит (създаването на такъв център е записано в ОПР на Долна Митрополия и не е изпълнено), организиране на мрежи с други общини или други МИГ, връзки с НПО за опазване на околната среда, издаване на брошури и други обучителни материали, организиране на семинари и други мероприятия, свързани с биопроизводството и др.

XII. SWOT анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите

Силни страни	Слаби страни
1.Климатични и релефни дадености, благоприятни за развитие на биологично производство; висок процент земеделска земя, висок процент на обработваемата площ, почвено многообразие, добра осигуреност с водни ресурси	1.Лошо състояние на почвите на места, липса на контрол върху състоянието на ерозионните процеси, недобро състояние на поливните съоръжения и неефективно използване на водите за целите на селското стопанство; опасност от замърсяване поради липсата на канализация
2.Много добре представен селскостопански бизнес, високо развито растениевъдство, бързо напредващо животновъдство, особено пчеларството	2.Тенденция за монокултурност в сферата на земеделието; отминаяща криза в животновъдството, изразяваща се в намаляване на броя на различните видове животни
3.Добре развита хранително-вкусова промишленост, базирана върху селскостопанската продукция; опит в създаване на вериги производство/преработка	3.Технологична изостаналост и ниска конкурентоспособност на малките и средни земеделските стопанства и МСП в преработващата промишленост
4.Екологично чиста територия, липса на големи проблеми със замърсяването от битови източници на водите и почвите, зони в Натура 2000	4.Трайни и задълбочаващи се демографски проблеми – отрицателен прираст, ниска раждаемост, застаряване, миграция;
5.Добра транспортна позиция – близост до река Дунав и до областния град Плевен, осигурена транспортна връзка между населените места, добра свързаност с националната транспортна система	5.Високо равнище на безработица с трайна характеристика, особено сред младежите и жените, ниска квалификация и ниски нива на доходите; проблем с интеграцията на ромското население
6.Наличие на богато културно-историческо наследство и природни ресурси за практикуване на алтернативен и селски туризъм като комбинация с развитието на биологичното земеделие	6.Много слabo развитие на туризма, недостатъчно развити други неземеделски дейности - услуги, търговия, занаяти; неефективно оползотворяване на културното наследство и природните и екологични ресурси
7.Добро развитие на биологичното земеделие на територията на двете общини, вече изграден опит и мотивация на местното население в този сектор.	7.Труден достъп до финансови ресурси на малките и средни стопанства и фирми;
8.Съществуване на Местна инициативна група, обединяваща територията на двете общини, развит неправителствен сектор и добри контакти с публичните власти	8.Третокласната и четвъртокласната пътна мрежа между населените места е в лошо състояние.

Възможности	Заплахи
<p>1. Възможности за финансиране от европейските фондове за развитие на биологично производство, особено в сферата на уязвимите сектори – плодове и зеленчуци, мляко; възможности за финансиране и по други ОП или по други мерки от ПРСР</p> <p>2. Технологична модернизация на съществуващите биологични ферми; технологична модернизация на преработващите предприятия, занимаващи се с био продукция; въвеждане на екологични и енергоспестяващи производства и практики</p> <p>3. Диверсификация на биологичните ферми в неземеделски дейности, особено в сферата на селския туризъм</p> <p>4. Създаване на нови работни места чрез развитие на земеделски и преработвателни предприятия в сферата на биологичното производство, особено за жените и младежите; интеграция на уязвимите групи и ромското малцинство чрез включване в трудовата дейност чрез различни програми и финансови механизми</p> <p>5. Използване на фондовете на ЕС за образователните програми за местния бизнес, особено в сферата на биологичното земеделие; повишаване на квалификацията на човешките ресурси, обмяна на опит в биологичния сектор и запознаване с добри практики, мрежи и обмяна на опит с други МИГ</p> <p>6. Оползотворяване на географското местоположение на двете общини за подобряване транспортната достъпност до големите пазари за биологична продукция; или за активно участие в международни и национални програми за междурегионално развитие и трансгранично сътрудничество;</p> <p>7. Опазване, реставрация и поддръжка на местното културно-историческо наследство и популяризирането му с цел развитие на туризма и свързането му с биологичното производство в региона –</p>	<p>1.Продължаване на развитието на монокултурното земеделие в областта на зърнените и фуражни култури поради по-добрата им доходност и бърза възвращаемост на инвестициите и по-големите субсидии от европейските фондове</p> <p>2.Промяна в политиките на ЕС по отношение на биологичното земеделие, нова бюрократия, недостиг и спиране на средствата за финансиране</p> <p>3. Забавяне на темповете на технологично обновление на биологичния сектор в земеделието и преработвателната промишленост поради труден достъп до финансиране и недостатъчна информираност на производителите</p> <p>4.Трудности при намирането на местни пазари за реализация на продукцията, износ при неконкурентни условия</p> <p>5.Отпадане и отказ от производство на биологични стопанства в процес на сертифициране, поради загуба на средства, липса на мотивация, трудно намиране на работна ръка, липса на пазари, природни бедствия</p> <p>6.Задълбочаване на проблемите на заетостта и безработицата поради миграция и застаряване на населението, обезлюдяване на селата и оттам липса на работна ръка; продължаваща липса на квалификация и неадекватност към съвременните икономически изисквания на голяма част от населението;</p> <p>7.Екологични заплахи и природни бедствия, климатични промени</p>

<p>храни, вина, местно кулинарно наследство;</p> <p>8. Възможности за създаване на общи марки на биологичните производители на местно и регионално ниво с цел разширяване на пазарите; организиране на общи маркетингови и рекламни кампании, общо участие в национални и международни изложения, щандове и др.</p>	
---	--

XIII. Перспективи за преминаване от конвенционално и развитие на биологично земеделие на територията на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“

1. Причини за преминаване от конвенционално към биологично земеделие

Биологичното земеделие разчита предимно на местните природни ресурси, като ги използва разумно и съдейства за опазване на околната среда

Модерното селско стопанство е базирано на териториалния подход на използване на природните ресурси и разчита на климатичния, почвения, водния и т.н. потенциал за отглеждане на подходящите за тях земеделски култури. В равнините растат зърнени култури, в планинските райони се практикува животновъдството, край населените места има градини с плодове, зеленчуци и лозя, горските поляни се засяват с билки. Конвенционалното земеделие обаче, вече е почти изцяло механизирано и си служи с химически средства, за да увеличи добивите продукция, да стане по-рентабилно, а храната – по-евтина. Това го превръща в един от големите индустриски замърсители, които нанасят трайни вреди на околната среда, а в последствие и на човешкото здраве. Често пъти пък другият принцип на съвременното земеделие – субсидиарният, води до изкривявания на пазара, свръхпроизводство, монокултурно стопанство, липса на баланс между секторите. Биологичното земеделие търси равновесието между разумното оползотворяване на местните природни ресурси, опазването на околната среда, борбата с климатичните промени, устойчивото развитие на икономиката и здравето и добрия живот на хората. Затова и ЕС счита за приоритет въвеждането му и го подпомага финансово чрез различни инструменти, за да се намери баланс между необходимостта от достъпна и евтина от една страна, и чиста и здравословна от друга, храна за всички, тъй като цените на биопродуктите остават високи. Чрез подкрепата оказвана на биоземеделието, колкото по-голямо става биологичното производство в държавите на ЕС, толкова и екологично чистите продукти ще стават по-достъпни за средния европеец, а не само за елитен кръг потребители, както все още е у нас.

Тъй като в биологичното производство се разчита изцяло на местния потенциал, първата причина за развитието на биологично земеделие на територията на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“ са добрите природните дадености, оползотворени предимно в една посока – зърнени и фуражни култури. Природният потенциал е подходящ за развитие на много други земеделски дейности, включително и за

диверсификация на по-малките ферми, като така могат да бъдат подпомогнати и приоритетните за развитие сектори като животновъдство, плодове и зеленчуци, лозарство, пчеларство. В двете общини няма големи замърсители и те могат да бъдат определени като екологично чист район, в територията са включени и зони от Натура 2000, което създава допълнителни възможности за съчетаване на биологично производство с мерки по опазване на околната среда. Развитието на биологично производство би добавило стойност към продукцията на преработващата промишленост, която на територията на МИГ е обвързана предимно със селското стопанство. Заедно с алтернативните дейности – създаване на условия за селски туризъм, организиране на пазари, учебни посещения, различни събития, така ще се съдейства и за частично решаване на проблемите с доходите, както и на демографската криза и обезлюдяването на селата. Биологичното земеделие има комплексен подход за цялостното опазване на околната среда – почви, води, гори, растителни и животински видове, както и за устойчивото развитие на икономиката в селските райони и в този смисъл повдига качеството на живот на цялото население на територията, а не само на потребителите на биологична продукция.

Биологичното земеделие изисква по-малко инвестиции и съответно е по-лесно за започване и правене на бизнес.

Стартирането на биологично производство изисква по-малки парцели земя, особено в сравнение със зърнените култури и се нуждае от по-малък начален капитал, което го прави финансово достъпно за малките или начинаещите стопани. Производствените разходи са по-ниски, тъй като средствата за механизация и външни ресурси са сведени до минимум. Употребата на химикали, които са непосилни за голям брой дребни производители, е забранена. В много от биологичните ферми има затворен кръг на производство – сами си правят торовете и фуража, или пък използват животните за специфична вид оран или почистване на парцелите от гниещи растения, което спестява изцяло външните разходи. Така на практика, биологичното земеделие допринася за икономическата устойчивост на по-малките земеделски стопанства, както и на дребните предприятия от хранително-вкусовата преработвателна промишленост, които използват като сировини продукцията от биофермите. От друга страна, този бизнес все пак изисква вложения, по-сериозна организация на производството, повече квалификация на стопаните и повече работна ръка. Добивите от биопроизводството са по-ниски, печалбата – по-малка, но пък цените на стоките са по-високи. Подобни трудности има особено през първите няколко години на преход към сертифицирано производство и именно затова те се подпомагат финансово според политиките на ЕС. Държавните субсидии също са сериозна предпоставка за започване на такъв бизнес, макар че в момента българският бюджет е изчерпан. По отношение на бизнеса с биопродукти трябва да се отбележи и това, че на пазара на биологични храни има все още по-малко конкуренция и по-малко посредници, което е благоприятно за производителите – много често те продават продукцията си сами в специализирани магазини, на фермерски пазари или директно на потребителите. Друг фактор за по-малкото вложения е високият положителен имидж на биопродукцията, която има

нужда от по-малко реклама в сравнение с конвенционалните хранителни продукти. От изключителна важност са и иновативните канали на продажба – по интернет, чрез директни поръчки от сайтове или по телефона, или примерно потребителите посещават фермите и се договарят направо с производителите, доставки се правят по домовете без да се минава през магазин, реколтата понякога се плаща авансово от потребителите, което улеснява финансирането. Важен фактор в това отношение е близостта на територията на МИГ до областния град Плевен, в който може да се разчита за реализация на продукцията. Потенциален пазар има и чрез транспортните връзки на река Дунав, особено в съседна Румъния.

Парцелите за биологично земеделие са много по-малки и не изискват уедряване

Раздробеността на поземлената собственост е недостатък при конвенционалното земеделие, но може да се превърне в предимство за биологичното. Биопроизводителите се нуждаят от собствена земя в много по-голяма степен, отколкото конвенционалните, но в същото време, обработваемите площи и стопанствата са малки, по-скоро от типа семейни ферми, каквито са преимуществено стопанствата на територията на МИГ, с изключение на големите площи, заети от зърнопроизводителите. Не е без значение и това, че по-голямата част от земеделските площи на територията на двете общини на МИГ е частна собственост и стопаните могат да започнат дейност в каквато област желаят, извън общата специализация на региона в зърнените култури, включително животновъдство, пчеларство, овощни градини и лозя, зеленчуци – такива по-малки ферми изобилстват в региона. Обект на биологично сертифициране е именно земята, а първите 2 години на переход са и най-тежки за производителите във финансово отношение. През този период те не могат да продават продуктите си като биологични, защото се смята, че земята още не е изчистена от химикалите, използвани до тогава. По тази причина ЕС въвежда компенсиращи плащания за биоземеделците, които именно в първите години са и най-големи. Добивите в малките конвенционални ферми обикновено не са високи, а и плодородието на земята намалява бързо. С преминаването към биологично производство, добивите могат да се повишат без да се налагат големи инвестиции за външни сировини и торове, а само с повишаване на квалификацията на стопаните. Тъй като в биофермите могат да се гледат няколко култури, вкл. и допълнителни между основните, това понижава финансения рисков при унищожаване на една от културите примерно от болести или вредители.

Биологичното производство създава повече работни места

Естеството на биологичното земеделие го превръща във фактор за създаването на работни места по няколко причини: - по правило биологичните стопанства са по-малки от конвенционалните и се развиват екстензивно като най-често не разполагат с много техника, а разчитат на ръчен труд; - методите на биологично производство изискват повече физични и механични обработки, тъй като е забранено използването на хербициди и пестициди; - прибирането на реколтата също е ръчно и това създава

сезонна заетост; - използва ресурс на неквалифицирана работна ръка, за който няма работа в другите икономически сектори. В повечето случаи това са работници с ниска или средна специализация, които нямат възможност да мигрират или нямат мотивация да повишат своята квалификация и опит. Биологичното земеделие може да се окаже добра алтернатива, особено на фона на данните за територията на МИГ. Налице е трайна тенденция към намаляване и застаряване на населението – за 2017 г. коефициентът на раждаемост е 8.6, а коефициентът на смъртност - 18.8, миграцията е отрицателна, най-вече от страна на младежите, които търсят работа в града. Равнището на безработицата в община Долна Митрополия е 16.16 %., а в община Долни Дъбник - 16.32%, - стойности почти два пъти по-високи от средните за страната. Голяма част от безработните са младежи, жени и хора без образование от ромската група. Сезонната работа в биологичните ферми би била подходяща за тях, тъй като става дума предимно за ръчен труд и не изисква квалификация, както и ангажиментите са за няколко месеца в годината и не пречат на евентуални други занимания или друга постоянна работа. Съществуват и възможности за проекти за временна заетост - в много страни от ЕС по различни социални програми на биоземеделците се изпращат безработни хора по време на кампания по прибиране на реколтата. Тази практика е известна като „Зелени работни места“. По време на земеделската кампания държавата изпраща на фермера безработни на социални помощи или наети по програми за временна заетост, през което време той им плаща надниците и храната, а държавата – само осигурковите. Така едновременно производителят законно си е осигурил работници, а държавата икономисва от разходите за социално осигуряване.

Биологичното земеделие има добри икономически перспективи у нас и в ЕС

Биоземеделието е перспективна ниша за развитие на българската икономика. Единственият конкурентен в количествено отношение на световните пазари земеделски сектор у нас е зърнопроизводството, но то не е достатъчно. В останалите сектори на селското стопанство страната ни е подложена на остра конкуренция от държавите в ЕС, включително и на ценови натиск на готовата продукция, която е предимно вносна. До голяма степен това важи и за територията на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“, където зърненият сектор изпреварва в пъти останалите земеделски подсектори, но не е достатъчен за устойчиво развитие и диверсификация на икономиката на селския район. С добрите си климатични условия и екологично чиста среда, земеделските производители на двете общини могат да се ориентират към все още бутиковото производство на биохрани и суровини за износ, както и за задоволяване на местните потребности. Нещо повече – развитието му може да стимулира и други сфери от икономиката като например алтернативния туризъм – селски, екологичен, спортен, кулинарен, както и да бъде комбинирано с мерки по опазване на околната среда, особено в зоните по Натура 2000. От голяма важност е и фактът, че за първи път в историята си ЕС постави биоземеделието сред основните си приоритети в Общата селскостопанска политика (ОСП) 2014-2020 г. и то ще бъде приоритетно подпомагано във финансово отношение чрез различни програми и субсидии. Макар че финансовите възможности у нас вече са ограничени по мярката за

биологично земеделие по ПРСР, биопроизводителите могат да бъдат подпомагани и с други мерки – например за модернизиране на стопанствата си или чрез развиване на неземеделски дейности, както и по други програми, свързани с конкурентоспособността, туризма, трансгранично сътрудничество и опазване на околната среда. Също така МИГ може да бъде инициатор на сдружаване на биологичните производители от двете общини и различни форми на сътрудничество между тях – създаване на обща марка, общо представяне на изложения и пазари.

Пазарът на биохрани бързо се разства, потребителското доверие расте

Нарастващият пазар на биохрани е най-важният фактор за стимулиране на биологичното производство и всички ползи за хората и околната среда, до които води то. По данни на Европейската асоциация за свободна търговия (EFTA), потреблението на биологични продукти в страните от ЕС зависи и от тяхното производство - там, където производството на био продукти се увеличава, нараства и тяхната консумация. Не без значение е и ценовата разлика с конвенционалната земеделска продукция и нивото на доходи на населението. До миналата година вътрешното търсене на биологични храни у нас е свито, а 95% от нашите биопродукти отиват за износ като сировини, от което губят както производителите от ниската цена, така и държавата от липсата на нетни приходи. Както вече се каза, биологичното производство е един от малкото конкурентоспособни и адекватни на изискванията на европейския пазар земеделски сектори у нас и затова търси успешна реализация чрез износ. В последните години потребителското доверие към биологичната продукция у нас нараства, което предопределя и увеличаването на нейния пазар. Потребителите стават по-грамотни, по-информирани и по-предпазливи по отношение на собственото си здравето и храната, която ядат, както и по-загрижени за опазването на околната среда за бъдещите поколения. Според неофициално социологическо проучване, направено през 2016 г. от агенция Прагматика, над 50% от населението в България е здравословно ориентирано. Проучването е проведено сред хора между 18 и 60-годишна възраст, като половината от тях редовно консумират произведени у нас органични храни и напитки. 25% от тези хора редовно пазаруват от био магазини. В това число попадат: младежи, които се стремят да водят здравословен начин на живот; образовани хора, които са в час с модерните тенденции в света на здравословното хранене; родители на деца до 16-годишна възраст, на които се стремят да изградят навици за правилно хранене. С най-голямо доверие сред био храните се ползват кисело мляко, сирене, пчелен мед, яйца, пресните плодове и зеленчуци. Био преработвателната промишленост също се разширява, след като правителството прие промени в Наредбата за производството, преработката и търговията с храни, в това число и „био“, с които позволи на малките производители да оборудват на място домашни мандри, консервни и месопреработвателни цехове, без за тях да се прилагат най-строгите правила, изисквани от големите предприятия. Така малките производители ще могат да продават готови и опаковани храни и да ги изнасят за по-голяма печалба. Пазарът на биопродукти нараства и на територията на област Плевен, увеличават се специализираните магазини, както и щандовете за биохрани в големите вериги. През 2017 г. в мол „Плевен“ е открит

Био Свят – магазин за разнообразни био храни, сертифицирана био и натунална козметика, етерични и студено пресовани растителни масла, чай и билки, натунални пълнозърнести брашна, био хранителни продукти, растителни хранителни добавки и протеини, тахан, био вино. Някои от биологичните производители в двете общини на МИГ успешно продават продукцията си в съседна Румъния и участват в общи изложения с румънските си колеги.

Биологичното земеделие подпомага устойчивия растеж на селските райони

Биологичното земеделие представлява печеливша алтернатива за местния икономически растеж и устойчивото селско стопанство, тъй като производителите на биологична продукция от една страна имат повече условия за започване на малък бизнес, а от друга са склонни да продават повече на местните пазари. Биологичното земеделие създава местен бизнес, стимулира и хранително-вкусовата и друга преработвателна промишленост, взаимодейства с развитието на туризма и особено на алтернативните му форми, разширява местния пазар, създава допълнителни работни места и пази селата от обезлюдяване. Монокултурното земеделие не е позволено в биологичното земеделие и няма опасност от свръх производство на една култура, каквото се наблюдава и на части от територията на МИГ. Има отличната съвместимост на биологичните ферми с начинания в областта на селския и екологичния туризъм. Биоземеделието е свързано и с по-ефективно използване на енергията, като в биологичните ферми разходът на енергия се намалява с около 50 %. При биологичното производство по-ефективно се използват водните, почвени, растителни и животински ресурси и така се гарантира общото опазване на околната среда.

2. Предпоставки за развитието на биоземеделие или преминаване от конвенционално към биологично на територията на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“

Местните природни дадености – релеф, климат, почвите и водите са подходящи за развитие на биологичното земеделие. Във физико-географско отношение територията на двете общини заема част от Дунавската равнина и долините на реките Дунав, Искър и Вит, заедно с хълмистите възвишения около тях. Основните релефни форми са равнинни и равнинно-хълмисти и изключително подходящи за селското стопанство. Климатът е типичен умерено-континентален с горещо лято и студена зима, което е предпоставка за отглеждане на повече видове земеделски култури, както и за различни видове животновъдство. Откъм воден потенциал двете общини са облагодетелствани с богата хидрографска мрежа - освен река Дунав, през тяхната територия преминават още няколко реки, тук се намира един от най-големите язовири в страната – язовир Горни Дъбник. Важен природен ресурс е и почвеното богатство – разнообразието на почви е голямо и типично за Дунавската равнина, като преобладаващите типове са черноземно-типични, черноземно-карбонатни, черноземни-излужени и алувиално-ливадни и се отличават с високо естествено плодородие. Климатичните, почвени и хидрографски особености на областта позволяват отглеждането на всякакви земеделски култури – зърнени, зеленчукови, овощни, технически, маслодайни, фуражни култури и лозя,

включително и по биологичен начин. Макар че територията е бедна на горски масиви и естествени пасища, за развитието на животновъдството, предимство е наличието на изобилни фуражи от зърнените култури

Районът е екологично чист. Като цяло параметрите на околната среда в община Долна Митрополия са в рамките на приетите норми. Общината не принадлежи към териториите, определяни като рискови по отношение на екологичната обстановка. Екологичните параметри на община Долни Дъбник също са в нормите, определени от законодателството, на територията няма големи замърсявания. На територията на МИГ има зони, **включени в Натура 2000** – биологичното земеделие си взаимодейства много добре с други мерки по опазване на околната среда. От една страна, спазването на правилата и ограниченията на Натура 2000 гарантира екологичната чистота на района и съответно на произведената продукция. От друга страна, биологичното земеделие си служи с мерки, които или директно поддържат и подобряват ландшафта, запазвайки местните видове растения и животни, или действията им индиректно водят до подобряване на качеството на биоразнообразието, поддържане на местообитания или дори създаването им при липса на такива.

Селското стопанство е основен отрасъл на местната икономика. Много голяма част от площта на МИГ е земеделска земя, а над 80% от нея е обработваема. За местното население земеделието е традиционен поминък и жителите имат висока мотивация за развитието му, особено в селата. Макар че големите стопанства са заети със зърнопроизводство, в по-малките и средните се наблюдава възстановяване на зеленчукопроизводството, овошните градини и лозята, животновъдството – говеда, кози, овце и пчеларство - сектори, които са подходящи и за биологично производство, за разлика от зърнените култури. Биологичното земеделие също се разраства на територията на двете общини, броят на сертифицираните производители нараства, като потенциалът е по-голям, тъй като стопанствата, които използват методите на биологично земеделие, макар че нямат регистрации са повече. Преобладаващите стопанства са малки, като трябва да се има предвид е, че за да се получи подпомагане с европейски средства е необходима площ от минимум 5 декара.

Хранително-вкусовата промишленост е тясно свързана със селско-стопанската продукция и е добре развита на територията на МИГ. Тъй като първичната продукция на биологичните ферми е трудно транспортирана заради малкия срок на годност и редица хигиенни изисквания, важно е веригата с преработвателите да се осъществи в района на производството. В двете общини вече работят няколко големи преработвателни предприятия за био продукция – оцет, маслодайни култури, месо, яйца и млечни продукти, билки и най-много биологично произведен пчелен мед. В органичното производство късата верига между производител и преработвател е много важна и установяването на контакта между тях на местна основа е една от основните предпоставки за успех. Друг начин е затваряне на веригата – производителят сам преработва продукцията си и по този начин добавя стойност и гарантира по-високо качество, защото всичко излиза от едно място. Обвързаността между селското

стопанство като сировинна база и конкурентоспособността на преработващата промишленост е фактор с много по-висока стойност в сравнение с конвенционалното производство. Затова и подпомагането на малките и средни предприятия трябва да върви наред с развитието на биологичното земеделие.

Потенциалът за туризъм на територията на двете общини на МИГ не е добре развит. Биологичното земеделие може да стимулира алтернативните му форми и да спомогне за диверсифициране на селската икономика. От една страна, биологичните стопанства често се отвсят за посетители, не само с цел директна продажба, но и предоставят условия за селски туризъм. От друга страна, в община Долна Митрополия са обявени 32 археологически, исторически, художествени и архитектурно-строителни обекти обявени за недвижими културни ценности, от които 4 са с категория „национално значение“, а в община Долни Дъбник са регистрирани 44 обекти, обявени за недвижими културни ценности, като от категория с „национално значение“ са 8 обекти, потенциал за развитие на екологичен туризъм представляват и природните забележителности, защитените зони и обекти. Биологичното земеделие си взаимодейства отлично както с алтернативните, така и с традиционните форми на туризма. Освен директно във фермите, биологични продукти могат да се предлагат и в местните ресторантни, хотели и къщи за гости, пазари на биопродукти могат да се организират около културни забележителности, различни културни събития – събори и фестивали могат да се свържат с биопродукцията, биологичното производство може да се превърне дори в самостоятелна туристическа атракция под формата на няколко дена работа за туристите във фермите и т.н.

Близостта на река Дунав също е добра предпоставка, тъй като осигурява естествен транспортен път до крайдунавските градове по течението ѝ и достъп до по-големи пазари, най-вече на съседна Румъния. Използването на потенциала ѝ би осигурило бърза реализация, която е сред най-важните за биопродукцията. Близкото разположение на територията на МИГ до Румъния създава възможност и за използване на инструментите на трансграничните програми (създаване на общи марки, общи организации на производители и пазари), от които са се възползвали вече някои от МИГ и общините на област Плевен. Също и по програмите за транснационално сътрудничество между МИГ, като обмяната на опит може да засегне и биологичното производство в двете държави.

Други предпоставки, които са благоприятни за развитието на биологично производство на територията на МИГ са близостта на областния град Плевен и възможността да се използва магазинната мрежа там, наличието на пазар за пресни плодове и зеленчуци, където е възможно директното предлагане на произведената продукция, както и записаното в Общинския план за развитие на община Долна Митрополия намерение за създаване на агробиологичен център и пазар (което, за съжаление все още не е изпълнено). Също така важна е наличието на научни институции в областта - двета клона на Селскостопанска академия в Плевен – Института по фуражи и Института по лозата и виното, както и гимназията по селско

стопанство в долни Дъбник, тъй като органичното производство е тясно свързано с научните изследвания.

Биологичното земеделие използва ресурси, които не могат да се усвоят от други икономически отрасли. Това се отнася за земи – пасища, гори и ливади, които не се обработват или не могат да се обработват. Тук се включват и диворастящи растения, които иначе не се оползотворяват. Отнася се и за човешки ресурси – използва се нискоквалифицирана работна ръка, която трудно си намира заетост в други области. Биологичното земеделие може да се окаже добра алтернатива за намаляване на безработицата в региона и увеличаване на доходите на населението.

3. Проблеми и недостатъци на биологичното земеделие

Макар че има много предимства, биологичното производство има и редица недостатъци и проблеми, които трябва да се имат предвид и да се обясняват на стопаните, които имат желание да стартират или да преминат от конвенционално към биологично земеделие.

Въпреки че биологичното производство се разраства, площите се увеличават, а търсенето на такива продукти става все по-разпространено, биологичното земеделие не може да замести конвенционалното и **винаги ще остане относително малък сегмент** от общата селско стопанска продукция. За това има ред причини, сред които най-важната е изхранването на милиардите население, цените на продуктите, по-ниските добиви, многото ръчен труд и затруднена механизация, по-високите изисквания за качество и т.н.

Добивите в биологичното земеделие намаляват, особено през първите години на преход, тъй като системата навлиза в биологично равновесие – земята не е възстановена, а изкуственото й подхранване прекратено. По принцип в биопроизводството добивите на култури са между 10 и 30% по-ниски в сравнение с конвенционалното земеделие при същите природни условия. При някои култури се наблюдава и влошаване на качеството – примерно при биопшеницата съдържанието на протеини е по-ниско, отколкото при обикновената, въпреки че биологичната е по-чиста откъм химикали и добавени вещества. Рисковете реколтата да бъде унищожена от вредители или природни бедствия е по-голяма.

Себестойността на биологичната продукция е по-висока - ръчната работа е повече и разходите за труд се увеличават с 20-30%, има много стриктни изисквания за преработка, пакетиране и търговия, проверките за качество и бюрокрацията са по-строги, изиска се специална квалификация на собствениците и непрекъснато усъвършенстване на познанията. Реализираните приходи не покриват тази себестойност през първите години, тъй като стопанствата все още нямат сертификация и продават на цени на обикновените продукти.

Въпреки че по изложените по-горе причини за нерентабилност, има система на субсидиране от ПРСР, парите по мярка 11 „**Биологично земеделие**“ са изчерпани за

този програмен период, освен за стопанствата, които са вече в преход. Съществуват и други възможности за финансиране, но така или иначе, необходими са и лични инвестиции, както и предприемчивост за успешно развитие на дейността след приключване на субсидията; диверсификация на стопанствата в неземеделски дейности, коопериране за по-добро представяне на пазара, повече обмяна на опит.

Пазарът за биологичната продукция у нас все още не е развит добре – например, биопродукти не се търгуват на борсите, изискват се повече средства за откриване на собствени магазини или се работи с посредници. Няма достатъчно подкрепа на биологичната преработка на първичната биологична продукция. Това е причина добавената стойност от този вид производство да отива основно извън страната. Няма сериозни мерки на държавно ниво за маркетинг, реклама, промоции, социологически проучвания на нагласите и др. за развитие на вътрешния пазар на биологичните продукти. Биологичните продукти не са застъпени в национални програми като „Училищно мляко“, „Училищен плод“ или в обществените кухни.

XIV. Добри европейски практики в биологичното земеделие

Едно от големите предимства на новата селскостопанска политика и в частност на подхода ЛИДЕР е работата в мрежа и възможността на обмяна на т. нар. „добрите практики“ между различните страни-членки на ЕС. В областта на биологичното земеделие съществуват методики и дейности, определени като „добрите“, които могат да бъдат популяризириани и приложени и на други места. „Добрата практика“ означава имено обмяна на знания и умения, които могат да послужат за нестандартно решение или нов подход за разрешаването на съществуващи проблеми, споделяне на опит, постигане на по-добри резултати. Утвърдените и широко разпространени приоритетни „добрите практики“ на биологичното земеделие са общи за биологичните производители и подкрепени с различни примери на подпомагане от селските програми и подхода ЛИДЕР в различните държави.

1. Опазване на околната среда, подобряване на ландшафта, запазване на естественото биоразнообразие.

Биологичното земеделие има положителен ефект не само за икономиката и здравето на хората, но и за добрия вид и състояние на целия пейзаж - самите обработвани земи, реките, горите, растителността, дивите животни. Биологичните производители не се стремят специално да облагородяват прилежащия ландшафт, но начинът на управление и поддържане на природната среда, както и някои правила и доброволни дейности, с които фермерите си служат, довеждат и до по-доброто опазване на природата. Биологичното земеделие се стреми да намали ефектите на въздействие от човешката дейност до възможния минимум - идеалното биологично стопанство се "слива" със заобикалящата го среда, то е част от естествения пейзаж на района. Създава се по-привлекателен, естествен ландшафт благодарение на практики като: засаждане на жив плет и ливади; запазване на естествената флора и фауна; поддържане и подобряване на водните и почвени ресурси; използване на естествените за района растителни и

животински видове. Разнообразието от сортове и видове, използвани в биологичното растениевъдство и животновъдство, както и практикуваното сейтбообращение на културите, създават по-интересен и разнообразен пейзаж. Площите с дива растителност също биват запазвани, а някои диви сортове са засаждани специално, за да се привлекат естествените неприятели на вредителите.

Изоставена ферма се превръща в биологична градина за ябълки, Словения

Запустели земи стават цъфтящи овощни градини и облагородяват целия пейзаж около тях. Стопанство Блажевец се намира в малкото село Изгоржевец в планините на западна Словения, а основният поминък на населението е животновъдството. Семейството на Германа Пивк купува фермата, изоставена в продължение на 11 години от наследниците на чичо й. Самата Германа е агроном по образование и мечтата ѝ е да се занимава с биологично отглеждане на плодове. Въпреки необичайните за биологично производство условия в планините, тя започва да изучава състава на почвите, климатичните условия и различните сортове, традиционни за Доломитите, провежда консултации с различни експерти какъв сорт ще расте най-добре при местните условия и едновременно с това какъв вкус би бил най-привлекателен за потребителите. Инвестицията е направена чрез три последователни проекта. През 2009-та година са засадени първите 3000 ябълкови дръвчета с помощта на мярката за биологично земеделие на словенската ПРСР. През 2013 година по мярката за модернизация е построен склад за съхранение на плодовете и оборудването, изградени са мрежи за защита от градушка, а през 2014 са засадени нови 3000 дръвчета. Семейството полага извънредно много усилия за подобряване свойствата на почвата, използване на естествени материали за склада и оградите – те са направени само от дърво, както и за подобряване на зеления ландшафт около градините. Общата за трите проекти инвестиция по ПРСР е 206 хил. евро, изградени са 2.5 ха плодни овощни градини с 6000 ябълкови дървета, ежегодно се отглеждат и се продават главно директно в стопанството около 30 тона органични ябълки, а със собствени средства семейство Пивк обновява още 1.5 ха от ливадите около градината. Така, едновременно с разиването на собствен бизнес, Пивк съдействат и за подобряване на околната среда и ландшафта в района – вместо изоставени угари, сега хората там се радват на цъфтящи овощни градини и свеж зелен пейзаж около тях.

Консервационно земеделие в Баден-Вюртемберг, Германия

Цъфтящи цветни ливади през есента разкрасяват пейзажа на Баден-Вюртемберг. Това е една от провинциите в Германия, в която се прилага специална агроекологична мярка „Озеленяване в земеделието и градинарството“ (проектът FAKT) за фермери, които се занимават с биологично производство и използват така наречения „консервационен“ метод – подобряване на почвеното плодородие чрез нулева обработка, без напояване, чрез адекватно сейтбообращение и поддържане на постоянна растителна покривка от „покривни“ култури (обикновено царевица, соя; полски грах, детелина). Комбинация от най-малко 5 вида от тях се засаждат колкото е възможно по-скоро след прибиране на реколтата от полезните култури и остават върху площите през цялата зима. Чрез

отглеждането на покривни култури, хранителните вещества се съхраняват в почвения слой и се предотвратява отмиването им, намалява се водната ерозия, ограничава се допълнителното влагане на вещества в почвата. При засаждането на бобови растения се отделя азот, който служи за тор на следващите култури. Така се увеличава и биологичната активност и се подобрява почвената структура, а някои сортове покривни растения допринасят и за борбата с плевелите и патогените. Тъй като тези растения не са зимни, голяма част от тях умират на студа и образуват естествен мулч. От екологична гледна точка, биоразнообразието нараства поради многото видове покривни растения, използвани в смеските, увеличават се и видовете насекоми и дребни животни, които се хранят от тях. Цъфтящите цветни есенни полета вместо голата обработваема земя подобряват и местния пейзаж. През 2017 г. около 1 300 земеделски стопани с 13 000 хектара се включват в този проект, като за консервационното земеделие са похарчени общо 1,17 miliona euro.

2. Запазване на естествените системи.

Освен, че създава привлекателни за окото пейзажи, биологичното земеделие води до запазване и на местните екологични цикли и еко система, която е естествена за съответния регион. Това се постига чрез: - използване на местните ресурси (води, почви, торове, биологични видове), вместо доставянето им от далечни места; - предпочтение към местните видове растения и животни, които така ли иначе се срещат там; - практики, които допринасят за поддържането на естествените природни баланси.

В защита на птиците: фермерите на Аверон и Натура 2000, Испания

Биологичното земеделие често се практикува в защитени зони и в последните години доказва на практика, че опазването на биоразнообразието не е несъвместимо с развиването на земеделието и икономическия растеж. Компанията Riet Vell е създадена през 2001 г. по проект за управление на делтата на река Ебро – защитена зона по Директивата за птиците. Проектът има за цел да покаже рентабилността на производството на биологичен ориз, което пък води до подпомагане на запазването на местообитанията на птиците в района. Закупени са 52 хектара, от които 42 хектара за култивиране на ориз и 10 хектара за възстановяване на влажни зони – делтата на река Ебро е една от най-важните влажни зони в Европа. Местните фермери, повечето от които производители на ориз, смятат опазването на природното ѝ богатство за основна пречка пред социалното и икономическото развитие. Riet Vell опровергава този възглед, като произвежда ориз по начин, щадящ великолепната екосистема на делтата. Сега компанията продава около 45 000 кг биологичен ориз годишно. През 2003-2005 фирмата започва да изкупува и твърда пшеница от фермерите в степните защитени зони на Аверон - Белчите и Монегрос (долината на Ебро). Отглеждането ѝ също подпомага опазването на биоразнообразието в защитената зона, защото редуването на участъци с природна растителност и на участъци, в които се култивират зърнени храни и зеленчуци, съхранява мозаечния ландшафт на степите. Реколтата годишно е около 35 000 кг биологична пшеница, предназначена за правене на паста. Оризът и пшеницата се

продават с търговската марка Riet Vell, като на етикетите ясно е посочено значението на екологичното земеделие за опазването на биоразнообразието. Компанията провежда самостоятелно или в сътрудничество, различни изследвания и проекти за популяризиране на екологичните оризища в крайбрежните влажни зони в района на Средиземноморието, които допринасят за опазването на природните местообитания. Възстановената влажна зона днес се управлява със съдействието на доброволческа програма на Испанското орнитологично дружество. Създадени са пътеки за отид и наблюдение на птиците, както и малък туристически център, които се използват от около 5000 души годишно. Биологичното земеделие в делтата на Ебро е добър пример за устойчиво земеделие, от което печели както местното население, така и опазването на околната среда. Възприемане от страна на местните фермери на Натура 2000 не като пречка, а като нова възможност допринася за цялостното развитие на селския район и задържане на хората в него.

Възстановяване на традиционни местни сортове в Пулия, Италия

Зеленчукопроизводството, включително и биологично, е традиционен отрасъл в Пулия, като продукцията на фермерите се изнася в цяла Италия, както и в Европа. През последните две десетилетия обаче, стопанствата произвеждат само няколко вида зеленчуци, които имат гарантирани продажби и разширени пазари, като изоставят старите и типични сортове на региона. Това се дължи и на факта, че малките и средни производители нямат достатъчно информация за потенциала и качествата на старите традиционни сортове, както и че биологичното производство може да бъде рентабилно и да носи добавена стойност. Проектът е стартиран по инициатива на публичните власти в Пулия, които заедно с различни научни лаборатории започват процес на идентифициране на някои стари сортове артишок, които са ценен генетичен ресурс и евентуално имат пазарен потенциал. Първоначално са направени редица посещения на земеделските стопанства на място, а впоследствие са проведени лабораторни изследвания на генетичния профил на растенията и отглеждане на семена в генетична банка, някои сортове са подобрени, например чрез увеличаване на капацитета им за защита срещу вредители и в крайна сметка възстановените сортове са записани в националните регистри. Като втори етап са предприети мерки за повишаване на осведомеността сред земеделския сектор и обществеността за тези усилия и действия чрез уебсайта на проекта и различни медии, като маркетинговата стратегия и кампанията са насочени не само към производителите, но и към хората, които се интересуват от по-висококачествена храна. Като трети етап 20 фермери започват да произвеждат стари сортове в стопанствата си, генетично подобрени са 10 сорта артишок, регистрирани са 34 стари сорта в националните регистри. Фермерите установяват контакт и с организации на производителите на храни, както и с различни компании за хранене в областта на ресторънорството и кетъринга. Създаден е уебсайт и страница във Facebook с 13 500 последователи. През май 2017 и 2018 година са проведени и две "Седмици на апулското биоразнообразие".

3. Хуманно отношение към животните.

Практиките на биологичното земеделие, предназначени да подобрят хуманното отношение към животните, могат също да направят земеделието по-привлекателно за външни лица: - на всички отглеждани животни се дава свободен достъп до просторни пасища; - гъстотата на животните при паша е по-малка от тази при конвенционалното земеделие; - отглеждат се традиционни, характерни за района видове - биологичното стопанство се възприема от мнозина като приятна пасторална картина.

Био сирене „Кедар“, Шотландия

„Локхед и синове“ са традиционен производител на млечни продукти в Дръмфришър, южна Шотландия, а стадото им е унищожено по време на епидемията на шап през 2001 г. Вместо просто да заменят добитъка си с ново стадо, семейството вижда възможност да преориентира производството си към продукт с по-висока стойност в сравнение с млякото и да премине към правене на биологично сертифицирано сирене, тип моцарела. Фермерите осъзнават, че инвестицията в ново съоръжение за производство на сирене няма да бъде достатъчна. За да могат да имат достатъчно ресурс за правенето на сирене, трябва да се увеличи и капацитетът на процеса на доене - повече мляко, добито за по-малко време. С подкрепата на ЕЗФРСР се изгражда нов млечен цех и се инсталират машини за роботизирано доене. За да добавят още стойност към продукта си, „Локхедс“ купуват 150 кафяви крави от специална порода от Швейцария и така стават единствените производители на сирене от тази порода във Великобритания. Стопанството спазва петгодишния план за сертифициране на органично производство, като така постига допълнително предимство на силно конкурентния пазар на млечни продукти в страната. По проектите са изградени нов комплекс за 150 крави с кабинков формат (по изискванията на ЕС за хуманно отношение), три роботизирани доилни машини, нов бокс за отглеждане на телета и нов складов цех. Фирмата прави още една инвестиция в съоръжение за преработка и опаковане на сиренето. Първото био сирене е произведено през 2014 година, като замисълът е то да бъде последвано от други "планински марки" (швейцарски стил) сирена. Сиренето „Кедар“ се продава директно във фермата, на фермерските пазари в Единбург и Глазгоу, в местни магазини за био продукция, както може да се достави и онлайн в рамките на южна Шотландия.

Биологичната ферма за кокошки-носачки на семейство Обергер, Австрия

Кравефермата на семейство Обергер е с лоши финансни резултати, поради ниските изкупни цени на млякото и кризата в сектора през последните години. Семейството разбира, че бизнесът им вече е икономически неизгоден и започва да търси алтернативи, вместо да зареже стопанството си. След като виждат нарастващото търсене на биологични продукти, Обергер решават да се захванат с биологично отглеждане на кокоши яйца и започват процес на сертифициране през 2014 година. Допълнителен мотив е и желанието на собствениците да повишат качеството си на живот – с по-малко стрес и повече физическа работа, както и здравословен начин на хранене. Двамата минават курсовете за обучение на биологични производители и през 2015 година, със средствата на селската Програма на Австрия, на стойност 120 хиляди

евро е построена модерна сграда, със спазени всички екологични изисквания, която побира 6000 органични кокошки-носачки. Инвестицията включва и закрита външна площ с прахови вани за кокошките, както и транспортни ленти за събиране и опаковане на яйца. Фермата доставя по 5 500 органични яйца дневно на компанията "Schlögl Ei", която ги продава в магазинната мрежа за био продукти. Семейството добавя и още стойност към производството си чрез търговия с месо на биологични кокошки, както и с продажба на породисти кокошки-носачки на други ферми. Обергер са удовлетворени от дейността си и от финансовите резултати, въпреки че очакват инвестицията им да се изплати чак след 20 години, тъй като освен парите, получени от ПРСР, те са вложили и собствени средства от над половин милион евро.

4. Комплексност на биологичното производство.

Много експерти препоръчват на производителите, които се занимават с биологично растениевъдство, да включват в стопанствата си и отглеждане на животни, тъй като от това има икономически и екологични ползи. По отношение на икономическата ефективност, така се спестяват средства за външни сировини – растителните остатъци от нивите и градините са евтина и достъпна храна за животните, които пък произвеждат естествен тор за растенията. От екологична гледна точка се запазва и естественият биологичен цикъл. Продукцията на животните – месо, мляко, яйца, може да се ползва както за семейни нужди, така и за продажба. Добри практики в това отношение са: т. нар. „свинска оран“ – прасетата се пускат по обработваемите площи и ги разравят, търсейки храна; домашни птици, които се пускат след прибирането на реколтата в овошни градини или лозя, за да изчистят изгнилите плодове и плевелите; едрият рогат добитък се пуска да пасе в покривните култури между основните култури. Комплексното естество на практиките, използвани при биологичното производство и преработка, само по себе си създава високо ниво на професионализъм. Ограниченията върху използването на химия в биологичното растениевъдство или на фуражни добавки в животновъдството означават на практика, че биологичният производител трябва да има силно развити знания и умения, за да е в състояние да поддържа здравето и доброто състояние на отглежданите растения и животни. При биологичните земеделски системи превенцията е ключът към добрите резултати, тъй като биологичният производител не разчита на средства за "бързо решаване" на проблемите - вместо това той прилага уменията си, за да предотврати самата им появя.

Животни на Лизинг в Бавария, Германия

Малка семейна фермата в село Егелхам, Бавария, търси начин да направи по-ренtabилно биологичното производство на месо. През 2009 година те започват да предлагат услугата „животни на лизинг“ – клиентите могат да си поръчат във фермата да им отгледат „лично“ прасе, теле или агне за собствена консумация при спазване на всички правила за биологично животновъдство. Процесът включва и консултантски услуги за потребителите относно целия цикъл - от отглеждане до клане. Лизингът на животни се базира на стари местни породи, в сътрудничество с 2 други малки органични ферми и семеен касапин, който предлага индивидуално транжиране на

месото и преработка, в съответствие с желанието на клиента. Стопанството се намира сред красиви хълмове, туристическа пешеходна пътека и велоалея минават близо до него. Собствениците се стремят да създадат цялостна концепция за органично земеделие-природа-дива природа-човешка култура и едновременно с това да добавят стойност към продукцията си. Затова дейността на фермата, освен с биологичното производство на свинско, телешко и овче месо е разширена със селски туризъм, зеленчукова градина, лозя и ресторант. Изградена е „Вила срещу прегаряне“, в която хора от градовете могат да станат фермери за един ден, да опознаят принципите на органичното земеделие или просто да си починат на чист въздух. В ресторанта на фермата се предлагат само продукти, произведени на място – освен специалитети от месо, пушена шунка и бекон, органична бира и органично вино. Като допълнителна атракция за почиващите се организират и курсове по пиано и рисуване сред природата. Според собствениците, най-важно в биологичното земеделие е комплексното отношение към природата и хората, както и сближаването на техните нужди за отговорно отношение към собственото здраве.

Екоферма Палакария, България

Фермата се намира в село Ярлово, Самоков, в южните склонове на Витоша, откъдето извира едноименната река Палакария. Стопанството се държи от младо семейство, което отглежда крави и произвежда биологични млечни продукти. Животните пасат свободно по ливадите на планината, а зимно време се хранят с естествен фураж, добит от трева и билки. Всичко, което предлагат фермерите е приготвено по стари „бабини“ рецепти, без добавени стабилизатори, консерванти и други подобни, така че продуктите им нямат дълъг срок на годност. Фермерското семейството произвежда сирене, без добавен калциев хлорид, „кашкавал“ по рецепта от Родопите, прясно и кисело мляко, което правят с тяхна собствена закваска. В стопанството се предлага и луканка, приготвена в съседна ферма на приятел, производител на месни продукти, на когото доставят месото от техните животни. Семейството фермери са млади образовани хора. С производството на своите продукти по стари български методи и рецепти те допринасят за тяхното съхранение и разпространение. Техните умения не са само в екологично животновъдство, забележително вкусни продукти, но също така и в специално проектирани опаковки. Заедно с биологичната продукция на млечни и месни продукти, семейството произвежда по конвенционален начин мезета с чесън и чушки, изцедено кисело мляко със сладко от малини, прясно охладено говеждо месо, масло, доматен сос, къпо полу, лютеница, сирене в зехтин с босилек и сущени домати, сладка и сиропи от малини, сирене с маслини – всички с много високо качество. Цялата продукция се продава по интернет, но може да бъде опитана и в София – в „Домашница“ - органичен магазин и работилница.

5. Черпене на опит от традициите.

Биологичното земеделие е модерна система за производство на храни, но корените му са в традиционното земеделие през вековете, от което съвременният биологичен производител черпи изпитани знания и методи. Например, многогодишното

сейтбообръщение е било познато на земеделците от стотици години, също и използването на оборски тор за обогатяване на почвата и на култури, които могат да бъдат отгледани в стопанството без помощта на синтетични средства, прилагане на мерки за усилване на естествената защита на растенията и животните срещу болести и вредители, вместо да се разчита на ветеринарномедицински продукти или пестициди, поощряване на полезните видове - естествени неприятели на вредителите, осигуряване на възможност за движение и физическа активност на животните чрез достъп до качествен фураж и до пашуване на открито.

Кооперативът „Тера Ча“, Азорски острови, Португалия

Участниците в кооператива „Тера Ча“ подкрепят възобновяването на традиционни земеделски практики с цел подобряване на биоразнообразието и по-специално опазване на червеноклоната гарга в защитената зона “Пико да Вара / Рибейра до Гилерме”, като същевременно добавят стойност към местната икономика чрез биологично отглеждане на кози и развиване на природен туризъм. Запустяването на земеделски земи и пасища води до развитие на повече естествена растителност. Това обаче затруднява намирането на храна от някои видове като червеноклоната гарга, друго следствие е, че малкият брой пасящи животни намалява и количеството естествена тор – основен източник на храна за насекомите, с които се храни птицата. Създаването на допълнителни стада кози поддържа и развива районите на екстензивна паша, което подобрява хранителното местообитание на гаргата, а също така се подпомага и превенцията на горски пожари. През 2009 г. е създадено стадо от 150 кози и допълнително работно място за овчар, както и нов отдел на кооператива „Тера Ча“ – „Защита на околната среда и скотовъдство“, в който са включени шестима кооператори. Проектът постига успех и благодарение на значителния доброволчески труд, който кооператорите полагат, като изграждат временни съоръжения за стадото, косят ливадите и кастрят храстите в запустелите земи. В същото време, кооперативът продава произведеното по биологичен начин мляко. През 2012, с партньорството на земеделското училище в Сантарем, от 2012 г. организацията започва да произвежда и собствено сирене, регистрирано с търговската марка „Тера Ча Натур“, което е включено в менюто на местните ресторантни. Сертифицирането на продуктите цели да се създаде устойчиво развитие на проекта и след приключването му. „Тера Ча“ осъществява програма за природен туризъм, създавайки туристическия продукт „Бъди овчар за един ден“ – маршрут със стадото, опознаване на местообитанията, флората, фауната и културата на региона. Сега броят на козите е вече 200, подобрени са четири приоритетни местообитания, местната икономика е чувствително подобрена.

Пекарна за биологичен хляб по традиционна стара рецепта, Франция

Фермата Еспарсету се намира в природен парк в региона Окситен на югозападна Франция и е смесено земеделско и животновъдно стопанство, с 280 овце и 257 ха поле, мочурища и гора. Също така, отглежда и пшеница за собствена консумация. През 2013 г. дъщерята на земеделския производител решава да развие нов бизнес и да добави стойност към продукцията и се записва на курс за професионално обучение как да

произвежда биологичен хляб. Сред идеите ѝ са и разширяване пазарите за продуктите на фермата, подобряване на качеството и условията на труд. Между 2014 г. и 2016 г. Джъстийн Рос създава собствена мрежа от клиенти, продавайки директно около 70 кг органичен хляб на седмица, докато използва за печене фурната на свои приятели. В крайна сметка, Джъстийн решава да кандидатства за подпомагане чрез програмата ЛИДЕР и със средствата по проекта наема занаятчия, специалист в изграждането на традиционна пещ за хляб. Пекарната камера на такива пеци е изработена без зидария, използвайки само теракота и глинени блокове. Работата по пещта е предизвикателство и заради големия ѝ размер - 5 квадратни метра е само повърхността за печене. Освен това са необходими и малки съоръжения, като складови рафтове и машини за преработка на храни. Самата сграда, разположена до къщата на бенефициента, е построена с личен труд и за негова сметка с екологичен материал - слама, измазана с глина, с изключение на електрическата и водопроводна инсталация, изискващи професионален сертификат. Хлебарната е завършена през октомври 2017 година. и достига седмичен обем от 140 кг биологичен хляб, от които 30 килограма отиват в училищните столове. Предприятието работи по 30 часа седмично, с по два цикъла на печене, започващи от 5 часа сутринта. Джъстийн сама разнася хляба си до различни места за продажба: общественото кафене в Каняк, стол на синдикат и училищна кухня в съседни села. През лятото доставя предварително поръчан хляб и до близките ферми, има и щанд на местния пазар на Ливернон. Всеки петък хлебарната е отворена за директни продажби от 16:00 до 19:00 ч. и посреща средно по 30 клиенти, като предоставя на местната общност място за срещи и социални контакти. В този изолиран селски район, където къщите са сравнително далече една от друга, когато хората кажат "отивам за хляб", имат предвид, че ще посетят кафенето към пекарната, в което петъчната доставка е нещо повече от пазаруване, това е момент на солидарност и обмен, където се укрепват социалните връзки.

6. Въвеждане на иновации.

Биологичните производители, наред със стария опит, прилагат и модерни технологии и съвременни средства - резултат на научните постижения. Това например, може да включва: - анализ на почвата в лаборатория, - стриктен климатичен и астрономически календар за сейтбообръщение и използването на пасищата, основани върху научно знание, за да се осигурят оптимални нива на хранителните вещества за културите; - идентифициране и внимателно балансиране на правилните фуражни съставки на базата познанията по химия и биология; - използване и изобретяване на специално оборудване като уреди за механично отстраняване на плевелите, за да бъдат поставени под контрол, без употребата на хербициди; - запознаване с новите научни изследвания в областта, което помага например при избора на растителни сортове, подходящи за ротация на културите.

Инсталация за биогаз и торене с биомаса, Италия

Голяма ферма от 350 ха в равнината на Емилия Романия чрез два проекта въвежда няколко иновации – система за биогаз, чрез която се диверсифицират енергийните

източници и бизнеса, използване на сухите останки от производството на биогаз - биомасата за торене, оборудване за автоматично избиране и бране на органични домати, отглеждани на 70 ха от стопанството. Даниел е 23 годишен предприемач, който след като завърши биология, се връща на село, за да поеме семейния бизнес. До този момент стопанството, разположено между Пиемонт и Ломбардия, се занимава преимуществено с отглеждане на ориз. Тъй като рентабилността на тази култура намалява, Даниел убеждава семейството, с подкрепата на селската програма на Италия да създаде инсталация за биогаз, за да разнообрази дейността на стопанството. Създаването на инсталацията означава и промяна на структурата на посевите – площите с ориз значително намаляват, въведени са подходящи за производството на биогаз сортове царевица. В резултат се получават големи количества вторична биомаса, а фермерите решават да използват и този ресурс, като въведат нови практики за управление на почвата. Въведени са две практики – минимална оран за първите 12-14 сантиметра от почвата и засаждане на царевични редове на ленти от 20 сантиметра, което означава обработка само на 30% от почвата. На останалата част се разпределят остатъците от биомаса, които служат за естествено наторяване. Резултатите са повече от задоволителни – Даниел успява да намали разходите за гориво с 60%, прилага се минимален метод за обработка на почвата, което ѝ гарантира добро здраве и я прави подходяща за отглеждане на биокултури. Инсталацията за биогаз създава допълнителен и значителен доход за фермата от около 15 000 евро на месец. Биологичното производство на домати добавя още стойност – събира се висококачествен продукт от 6 500 тона от 70 хектара за 50 дни.

Нов метод за биопречистване на вода във винарна, Франция

Винарска кооперация във френския регион Юра използва финансиране от ЕЗФРСР за разработване на инновационна система за био пречистване на водата и за управление на отпадъците по екологичен начин. Кооперацията "Пещерите на Баярд" се намира в сърцето на френския регион Юра и включва 17 винопроизводители с обща продукция на 2 200 хл вино от 42 хектара лозя. Освен с биологичното производство на вино, кооператорите са ангажирани и с опазване на околната среда. През май 2012 фермерите реализират иновативен проект за оптимизиране управлението на отпадъчните води. Системата включва събиране на вода, използвана за измиване на пестицидни пръскачки и преминаването ѝ през запечатан контейнер, напълнен със смес от кал и слама. Микроорганизмите на екологичното легло постепенно погълъщат отпадните води. Методът позволява да се третират по-голям обем от отпадъчни води, което има положително въздействие върху околната среда. Въпреки че инвестицията е сериозна (90 хиляди евро, от които 36 хиляди от ЕЗФРСР), крайният резултат е минимализиране и оптимизиране на разходите за лозарите. Тази иновация вдъхновява и други фермери в Юра и още няколко такива проекта са реализирани в три съседни общини в региона.

Иновативен продукт – Херенс Марк, билкова добавка за жени, Дания

„Херенс Марк“ е микропредприятие, което има 50-годишна традиция в производството по биологичен начин на билкови екстракти, използвани в различни добавки за хани.

На полетата на фирмата се отглеждат най-вече глухарче и червена детелина. През 2016 г. компанията се обръща към университетската болница в Аархус, за да се изследва ефекта на екстракта от червена детелина върху намаляването на горещите вълни сред жените в менопауза и забавянето на развитието на остеопороза. Изследването протича в продължение на няколко месеца и е изключително успешно, като е публикувано в международни здравни списания през пролетта на 2017г. Предприятието кандидатства за подкрепа по европейските фондове и реализира два проекта – първият е по програмата за конкурентоспособност – за обновяване сградата на фабриката, а вторият по ЛИДЕР - за модернизация на оборудването и създаване на поточна линия за 320 хил. литра екстракт. Тъй като проектите са подплатени с научно изследване, освен субсидията, която увеличава производствените мощности, компанията постига и значително разширяване на търсенията на продукта ѝ. През 2017 г. фирмата увеличава печалбата си с 40%, а оборота – със 79%.

Origin Trail, Мобилно приложение показва произхода на храната, Словения

Земеделски кооператив, група биологични преработватели и няколко програмисти разработват бесплатно приложение за смартфони, с което може да се проследи пътя на храните от фермата до трапезата на потребителите. То стартира през 2014 г., а през 2015 е номинирано от „TP Organics“ (Европейска технологична платформа за изследвания на биологично земеделие и храни) в категорията "Нови бизнес модели с добавена стойност на местно ниво" по време на събитието Дни на биологичните иновации, проведено в Брюксел. Проследяването на хранителната верига става все по-важно за потребителите - хората искат да знаят откъде идват месото, плодовете, зеленчуците и млечните продукти, с които се хранят. Те също така търсят и добавената стойност, например специфичният произход като планинско земеделие, високи стандарти за хуманно отношение към животните, справедливи цени за местните фермери и т.н. Това обаче не е лесна задача – има „комплексни хранителни продукти“ от няколко различни доставчици: чаша с кисело мляко може да съдържа мляко от над 100 ферми. Също така, "мрежовите продукти" имат голямо разнообразие от доставчици – например, като производители на месо, домати и яйца, всички със своя принос за приготвянето на една пица. Затова оперативната групата „Origin Trail“ усеща предизвикателството да намери решение, което едновременно да бъде маркетингов и информационен инструмент за местните производители. Така се предоставя един ефективен начин да се диференцират въз основа на произхода на основната съставка. Потребителите могат да сканират етикета и да разберат къде е произведено говеждото месо, което искат да купят или ябълките, които харесват на кой производител или от кой регион са. Приложението също така разполага със система, където потребителите могат да дадат своето мнение за даден продукт на земеделския производител, което представлява пряко взаимодействие между купувача и производителя. В момента, OriginTrail дава възможност на потребителите да проследят продукти на три хранителни компании и на повече от 1200 местни фермери от Словения (месо, млечни продукти и зеленчуци), работи се за по-нататъшно включване на други преработвателни компании и 2 земеделски кооператива с около 400 фермера. Сега

OriginTrail се изследва от Европейския изследователски проект – „Здравословен растеж“ (HealthyGrowth), насочен към подкрепа на растежа на биологични хранителни вериги "с висока добавена стойност". Проектът HealthyGrowth е финансиран от ERA - NET Core Organic II - Координация на Европейското Транснационално Научно Изследване за биологични храни и технологии за земеделско производство.

7. Нови търсения и възможности за науката.

Както става ясно, чрез въвеждането на иновации, биологичното земеделско производство и биологичната преработка отварят пред научно-изследователския сектор ново поле за работа и нови възможности - например, създаване на алтернативи на синтетичните пестициди или нови системи за оценка на потенциала на различните варианти при сеитбообръщението за снабдяването на почвата със специфични хранителни вещества. Научни разработки се правят и във връзка с опазването на околната среда чрез методите на биологичното производство, влиянието на храните върху човешкото здраве, нови маркетингови подходи в продажбите и т.н.

Проектът OK-Net Arable, България и партньори от 13 страни на ЕС

Този проект е една от първите четири т.н. тематични мрежи, финансирали в рамките на Европейското партньорство за иновации за селскостопанска производителност и устойчивост. Фермерската иновативна група, която работи по проекта в България, включва 11 български био ферми, които отглеждат 939 ха полски, технически и фуражни култури. В него участва и българската фондация „Биоселена“, както и сходни организации от Австрия, Франция, Белгия, Италия, Естония, Унгария, Дания, Германия, Полша и Великобритания, а целта е да се повиши продуктивността и качеството на биологичното производство в Европа чрез съвместно за създаването на база данни със знания за биологичното земеделие. По проекта работят 17 партньори от 13 европейски страни, координиран е от IFOAM и се изпълнява с подкрепата на Хоризонт 2020 – основният инструмент на ЕС за финансиране на научни изследвания и иновации. OK-Net Arable има три главни цели: - да събере и обобщи наличните научни и практически знания за биологично земеделие и да определи най-добрите методи за обмен на тези знания; - да създаде европейска мрежа на фермери за обмяна на опит; - да създаде и онлайн платформа, която ще предлага консултантски материали с практически примери и ще улеснява фермерите да се учат един от друг. Платформата ще бъде и виртуално място за срещи и разговори на фермери, консултанти и изследователи, които нямат друга възможност да се срещнат. OK-Net Arable прилага иновативен подход във всички фази на проекта, тъй като фермерите не просто ще бъдат потърсени за съвети, а ще допринасят в целия процес на проекта за създаването на общите знания. Обмяната на знания и опит между фермери и научни работници и между самите фермери в цяла Европа може да допринесе за решаване на голяма част от проблемите пред биологичното земеделие. Проектът стартира през март 2015 и още не е завършен.

Прогноза за бъдещето в Саво, Финландия

Проектът "Прогнози" е посветен на повишаване конкурентоспособността и намаляване на въглеродния отпечатък на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост в региона на Южен Саво, Финландия, чрез анализ на алтернативни бъдещи сценарии до 2030 г. Основна целева група са млечните стопанства, зеленчукопроизводителите, биологичните ферми и преработващите предприятия. Основният проблем, който се разглежда, е търсенето на по-добра доходност за земеделските стопанства, при оптимално опазване на околната среда. Проведени са редица проучвания, интервюта със заинтересованите страни и семинари за участниците. Широкото включване на различни сектори и обмяната на информация между тях е от решаващо значение за съставяне на реалистични прогнози за бъдещето. Събрани са данни и изгответи анализи за фермите и предприятията от хранително-вкусовата промишленост, а резултатите са обработени от различни организации за научноизследователска и развойна дейност в региона. Включени са 80 земеделски производители и приемачи от преработвателната промишленост, 32 потребители и 60 човека от заинтересованите научни среди. Изводите са, че компаниите от частния сектор биха могли да се възползват успешно от целенасочените научни изследвания в сферата на биологичното производство и екологията.

Ефективно управление на почвата в мрежа за сътрудничество, Финландия

Фермерското ноу-хау за способността на почвата да се самообновява е един от най-важните научни ресурси на биологичното земеделие. Проектът OSMO предоставя на земеделските производители актуални познания за цялостното управление на почвите, като целта е да се увеличи ефективността на ресурсите в селското стопанство и производствения му потенциал. В проекта са включени нови научни изследвания за подобряване на методите за тестване на качеството и здравето на почвите; повишаване на ноу-хауто на фермерите в управлението на здравето на почвите; разработване на практически инструменти и учебни материали за планиране на управлението на ниво земеделско стопанство; информиране на широката общественост. Обхванати са четири финландски региона с различни типове почви - Южна Остробитния, Сatakунта, Югозападна Финландия и Уусимаа. Екипът е съставен от експерти в областта на селското стопанство, зеленчукопроизводството, управлението на почвите, учени от образователни институции и представители на консултантските услуги в селските райони. Методите за оценка на здравето на почвите са тествани и подобрени чрез проучвания на място в мрежа от осем стопанства в продължение на три години до 2018, когато приключва проектът. Нарочно са избрани парцели с ниска производителност, за да се изprobват различни възможности за подобряване, 5 ферми са с конвенционално земеделие, а 3 с биологично, отглеждат се зърнени култури, картофи и зеленчуци. Изследванията се извършват по веднъж през всеки вегетационен период, като всяко следващо е модифицирано според резултатите от предишното. Проведени са 28 различни събития - семинари, работни срещи, полеви опити на място и учебни групи с 810 участника от Финландия и международни експерти, а информацията е популяризирана и чрез статии в 23 медии. OSMO се развива и от

интерактивна интернет платформа за по-нататъшно обучение на още фермери, както и за поставяне на нови изследователски въпроси.

8. Пряк контакт с потребителя

Благодарение на високия професионализъм в биологичния сектор се създават възможности за преоткриване на връзката с потребителя - вместо "анонимен" продукт, биологичните производители и преработватели предлагат ясно обяснение на произхода на продукта и ползите от неговите място и начин на производство. Практиките, които допринасят за това, включват: - по-подробна информация за стопанството и производителя върху етикета на продукта, включително снимки и кратки разкази; - „отворени врати“ на биологичните стопанства – отваряне на стопанствата за външни посетители, за да се покаже привлекателността на естествения начин на живот на хора, растения и животни и предимствата на биологично чистите храни; - развиване на селски и екологичен туризъм с посещение на биоферми, който съчетава и подпомага тези две сфери на икономическото развитие.

Фермата Козя Поляна, Долна Силезия, Полша

Основната дейност на фермата е биологично отглеждане на кози, както и производство на козе сирене. През 2010 г. „Ломницко козе сирене“ е включено в списъка на традиционните продукти на Полша и представя официално полската кухня по време на полското председателство на ЕС. Стопанството се намира в планината, близо до „Желеня гора“, сред поля и гори, с прекрасна панорамна гледка, като площта му е 7,06 дка, което е среден размер за тази част от страната. Наред с няколкото вида биологично сирене (дълго козе сирене, прясно сирене, сирене Рита и Грил), както и прясно и кисело козе мляко, се отглеждат по биологичен начин и растителни култури, наред с градински насаждения и билки, фермата разполага и с постоянни високопланински пасища за добив на сено, използвани за хранене на животните. За няколко години дейност, собствениците разбират, че туристите, които идват да си купят от техните продукти искат да научат повече и за производството им по екологичен начин. Ето защо през 2014 година „Козя Поляна“ се присъединява към Мрежата от образователни ферми, с цел допълнително развитие на учебни дейности. Образователните програми, осъществявани на място, са предимно за отглеждане на кози и производство на козе сирене, а също и за популяризиране на екологичния начин на живот и опазването на околната среда. По време на посещенията всички участници могат да опитат произведените тук сирена и мляко, като групите, които достигат до 50 души са предимно от деца от предучилищна и училищна възраст, но също така има и доста възрастни. Програмата и продължителността на престоя се адаптират спрямо възрастта, нуждите и интересите на посетителите и включват разглеждане на фермата, хранене на козите и фотосесии с тях, различни състезания, дегустация на сирена и готовни ястия на базата на козе сирене, работилници за сирене. Собствениците подчертават, че образователната дейност е нещо като хоби към основната им дейност - производството на сирене и не е задължително да има рентабилност, но все пак добавя стойност към

дейността им. Част от програмите са фокусирани и върху популяризиране на културното наследство на региона и на традиционната органична храна.

Отваряне на фермата за посетители в Арсевия, Италия

Соня завършва селскостопанска академия и се връща в семейната ферма, в която земеделието е професия от поколения. Тя наема 37 хектара от баща си и започва биологично производство през 2016 като отглежда зърнени култури, зеленчуци и спанак. Тъй като стопанството е още в процес на сертификация и доходът от културите е доста ограничен, Соня решава да използва възможностите на ЛИДЕР и кандидатства за подкрепа за развитие на селски туризъм. Другият мотив е, че според младата фермерка, биологичното производство предполага близък контакт с клиентите, които искат да видят как точно се отглеждат техните зеленчуци и да ги купят току що откъснати от градината. Целта на проекта е цялостно обновяване и преструктуриране на основната сграда на фермата, така че да е удобна за туристи и посетители. Предвижда се и организирано посещение и учебни дейности за деца от местните училища. Ремонтът започва в началото на 2017 г. с частично разрушаване на къщата и трябва да бъде завършен тази година. Фермерската сграда е превърната в шест мини-апартамента, заедно с две стаи от съществуващата фамилна къща, което води до общ капацитет от 22 легла. Всеки апартамент е обзаведен със стари и типични за района мебели, а инсталациите са правят съгласно най-високите стандарти за енергийна ефективност. Соня очаква туристи най-малко 4-5 месеца в годината, а в останалото време ще развива учебните дейности за децата. Бизнес планът ѝ предвижда допълнителни приходи от 20% към основната дейност от производство на биопродукция.

9. Верига на производството и доставките.

Биологичното земеделие допринася и за по-активното участие на общността в процеса на реализация на земеделските продукти. Това може да стане чрез използването на своеобразни пазарни канали - например, продажби пред самото стопанство, чрез магазин в стопанството или на околните селскостопански пазари, както и чрез продажби, организирани по интернет, доставки по домовете, като при всички случаи контактът производител-потребител е пряк и в първо лице. Предпочитането на къси дистанции към пазара и без посредници създава нови и разнообразни възможности за маркетинг на биологичните продукти. Всъщност, заетите по цялата линия на производството и доставките на биологичните продукти нерядко участват в повече от една дейност. Например, производителите с голяма гордост и дори философски интерес към битието на продукта в много случаи участват и в етапите, следващи производството му, т.е. те са добре запознати или дори директно извършват преработката и маркетинга му. Това често означава, че производителите са в директен контакт с потребителите, помагайки им да разберат произхода на храните, които купуват, и широкия спектър от ползи от по-устойчивия модел за производство на хранителни продукти, какъвто е моделът на биологичното производство. По този начин

те повишават съзнанието на потребителите и нивото на познанията им за различните странични ефекти от производството на храни.

Концепцията LSPPC (Local and Solidarity based Partnership between Producers and Consumers)

Местно и солидарно базирано партньорство между производители и консуматори) или т.нар. „солидарно земеделие“ Това е форма на производство и продажба на биологични храни, разпространена във всички развити икономически страни в наши дни. Тази концепция включва: - нов работен подход за фермерите; - нов консуматорски подход за потребителите; - много тясно сътрудничество между фермерите и потребителите. Ядрото на партньорството обикновено е зеленчукова ферма с 2-3 ха обработваема земя. Около фермата се оформя постоянна група от потребители (60 - 80 семейства). Постепенно потребителите се самоорганизират в асоциация на доброволен принцип, поемайки цялата произведена във фермата зеленчукова продукция, разпределяйки я помежду си. Фермерът трябва само да я произведе, да я обере и да я достави (един или два пъти седмично) на определеното място. В началото на всяка година представител на потребителите заедно с фермера планира производството, представя се бюджета и се подписва договор, като членовете събират авансово необходимите пари. Постепенно към зеленчуците се добавят и други био продукти от други фермери в района - плодове, мляко, месо, хляб, вино. По този начин семействата, членуващи в тези асоциации успяват да си набавят почти всички храни в биологично качество от местни производители на ниски цени. Добри примери на тази система са: AMAP във Франция; CSA в англосаксонските страни; ASC в Квебек; Teikei в Япония; Reciproco в Португалия. Международната организация, обединяваща движения за солидарно земеделие от цял свят се нарича URGEnCI и е със седалище в Aubagne, Франция.

Мрежа за развитие на биологичния пазар, Словения

Група от 16 сертифицирани биологични фермери в североизточната част на Словения с подкрепата на ЛИДЕР създават организация на производителите, за да се представят съвместно на местните пазари. Кооперативът „ЕКО-район“ е регистриран през 2011 г. , като целта му, освен увеличаване на продажбите е доближаване на биологичната храна до потребителя и повишаване на осведомеността за ползите от консумирането на органична и местно произведена храна. Фермерите са убедени, че качеството и ползите на биологичните продукти не са достатъчно известни на потребителите и обществото като цяло. Същевременно, самите производители на биологични храни имат нужда да подобрят уменията си при представянето на продуктите си, обосновка на по-високите им цени, както и по-добър маркетинг на предлагането. Проектът има за цел от една страна да повиши видимостта на биологично произведените храни сред другите стоки на пазара чрез различни маркетингови подходи, а от друга да подобри познанията на клиентите за ползите от биологичното земеделие за околната среда и природата. Между 2012 и 105 година кооперацията взима участие в 41 национални и международни събития - търговски панаири, изложения, фермерски пазари, както организира и 55 собствени събития - посещения на ферми , които включват обучение и дегустация на

храни, семинари, лекции, дни на природата в училищата и детските градини. Произведени са реклами материали – брошури, видеоклипове, листовки, посветени на ползите от биологичното производство, създаден е общ уебсайт eko-podezelje.si, направена е обширна рекламна кампания в медиите. По отношение изграждането на капацитет у самите производители, фокусът е поставен върху директното общуване с крайните потребители. Като резултат са сключени договори за сътрудничество с магазини за биологично производство, фермерски пазари, местни пазарни центрове, училища и детскими градини, създадени са 3 чисто нови търговски обекти, Обемът на продажбите се е увеличил с 15%, а печалбата - с 17% в сравнение с началото на проекта.

„Лакомства от селото“ в Почунелие, Литва

Този литовски проект на ЛИДЕР дава възможност на жените в едно малко селце да създадат обща марка за своите органични плодове и зеленчуци и да увеличат доходите си чрез продажба на домашната си продукция. Почунелие е малко селце в Литва, а през последните години, типично за селските райони, населението му намалява - младите хора го напускат, за да търсят работа в града. Повечето от мъжете работят в земеделския сектор или горското стопанство, а това е свързано с тежък физически труд. Жените имат много ограничени възможности за работа, като основното им занимание е да отглеждат плодове и зеленчуци в домашни условия. Първият етап от проекта е започването на процес на сертификация за органично производство, тъй като условията са подходящи, природата незамърсена, а селото е далече от големите градове. Това обаче е и пречка, тъй като плодовете и зеленчуците стигат трудно до пазарите и повечето потребители и жените стигат до идеята за сътрудничество помежду си. Затова втората част на проекта инициира марката „Лакомства от селото“, за да помогне на жените да продават повече и по-добре биологичните си продукти. Създадена е опаковъчна линия, карти за поръчки, информационни брошури и уебсайт. Работните помещения са реновирани, за да отговарят на хигиенните изисквания и са закупени машини за производство на плодов сок и сушене. Оборудването за сушене е особено полезно, тъй като животът на биологичните продукти е относително кратък и сушенето може да удължи срока на продажба. След някои експерименти, жените в селото разширяват продуктовата си гама, включвайки билков чай, бонбони от моркови, цвекло и тикви. Проектът помага на жените да увеличат продажбите на биопродукцията си, да стигнат по-лесно и по-пряко до потребителите, както и създава 15 работни места за жени.

10. Повече контрол върху безопасността на храните.

По-високата информираност на потребителите относно свойствата на храните и разликата между биологичните и конвенционални земеделски продукти, води и до по-стриктен контрол върху качеството и безопасността на продаваните храни. От една страна, купувачите стават по-внимателни към това, с което се хранят, а от друга – държавите приемат строго регламентирани изисквания към съдържанието на продуктите, както и за изписването му върху етикетите. В допълнение, повишава се

осведомеността на обществото по отношение разрушаването на баланса в екосистемите и необратимите промени, съпътстващи конвенционалното земеделие и животновъдство, което играе роля в полза на опазване на природните ресурси и устойчивото им развитие. Често пъти биологичният сектор използва контакта си с публичните власти, за да убеди хората в предимствата на екологично чистата храна.

Доставяне на висококачествена храна в училищата, Словения

Кооперацията "Добрена" е създадена през 2011 г. в община Свети Йори в североизточна Словения и обединява 16 малки биологични ферми, които произвеждат органични пресни плодове, зеленчуци и традиционна местна храна. Продукцията им се продава на местните пазари в района на Марибор и Ленарт. Въпреки че обединяването им увеличава продажбите, те все пак остават недостатъчни, за да поддържат доброто финансово състояние на стопанствата. Затова кооперацията кандидатства по програма ЛИДЕР с проект за дейности за повишаване на осведомеността на потребителите и за изграждане на капацитет на самите производители по отношение на маркетинга и продажбите. Целта е и популяризирането на висококачествена прясна храна в държавните училища в региона и привличане на повече биологични ферми в организацията. Проектът осигурява на членовете на „Добрена“ обучение по технологични и производствени аспекти на биологичното земеделие, организирани са и редовни срещи помежду им за обмен на знания и добри практики. В същото време са организирани посещения в училищата в целия регион за проучване на възможностите за включване на местно произведена храна в училищните ястия. За да се стимулира интереса към биологичните храни, по проекта са организирани лекции и семинари за ученици и възрастни. Разпространени са и няколко брошури по темата, предназначени за училищата и местната общественост. Като резултат кооперацията увеличава членовете си от 16 на 26 производители, а храните от биологични ферми сега се предоставят на 30 училища вместо на 18, предвидени в началото на проекта.

Пакет от фермера, Полша

Група от 8 фермери в провинция Малополска се обединяват през 2010 г и правят по проект на ЛИДЕР общ интернет сайт с цел директни продажби на потребителите в цялата страна. Районът е обширен, фермите са малки и разположени, средният размер е около 3 дка, произвеждат се предимно плодове и зеленчуци. Реализацията на продукцията им е затруднена поради отдалечеността от големите градове, малката трайност на продуктите, липсата на средства и време за маркетинг и реклама. Сайтът odrolnika.pl предлага за продажба три вида храни: биологично сертифицирани, натурални и произведени по природен начин, но без сертификат, както типични за района местни храни. И в трите случая, сайтът гарантира произхода и качеството на храните. На него могат да се види къде са произведени селскостопански продукти, кратка информация за земеделските производители, както и мненията и оценките на потребителите. В момента сайтът обхваща производители от цяла Полша, като включва карта в коя от областите може да се пазаруват съответните продукти, като покупките стават по два начина – поръчани онлайн и доставени директно на клиенти в градовете

или закупени на място в съответните ферми в дните на „отворени врати“, за които има информация на сайта. Проектът odrolnika.pl дава начало и на други инициативи, като например селски туризъм. Избрани фермери от групата създават туристически пакети, включващи 10 ферми, които са приели да организират пътувания за хора, интересуващи се здравословния начин на живот на село.

11. Биологичното производство е свързано с алтернативните форми на туризъм.

Биологичното производство на земеделска продукция е много по-тясно свързано с потребителите от конвенционалното, тъй като в повечето случаи клиентът иска да знае произхода на храната си, начина по който е произведена и често пъти отива да си я купи в самата ферма. От друга страна, както вече стана ясно, биологичните фермери са склонни да отварят стопанствата си за посетители не само с цел продажба на продукцията, а и за да ги убедят в предимствата на биологичното производство за здравето не само на хората, но и на околната среда. Най-често стопанствата за биологична продукция диверсифицират дейността си като осигуряват условия за селски туризъм. Хората, които предпочитат природата и условията на провинцията, за да прекарат почивката си, обикновено са и активни в пешеходния и планински туризъм, опознават местната култура, бит и традиции; много от тях са природолюбители и съчетават ваканцията с наблюдение на интересни или изчезващи видове. Затова и се смята, че биологичното земеделие е тясно свързано с алтернативните форми на туризъм – селски, планински, екстремен, ловен и риболовин, еко, кулинарен и винен туризъм. По този начин индиректно биологичното производство съдейства за развитие на икономиката на селския район.

Био-регион Mühlviertel – бранд за органично земеделие и туризъм, Австрия

В района на северна Австрия биологичното производство се увеличава значително в последните години, там работят над 2100 биологични стопанства, както и много компании, преработващи продукция по биологичен начин. Проектът започва първоначално като мрежа от 7 партньора като идеята е да се използват общи маркетингови инструменти не само за продукцията на биологичните ферми, но и в областта на туризма и хранителната промишленост. Между 2010 и 2014 година мрежата чрез подхода ЛИДЕР се разраства до 124 партньора и се създава марката Bio Region. Разработена е програма за отворени „образователни“ ферми, както и такава за групови посещения на фермите от ученици. Направена е изложба за насърчаване на пешеходния туризъм, организирани са редица събития за общността, фокусирани върху здравето, цялостния начин на живот и развитието на икономиката на регионално ниво. Публикувани са брошури на органична тематика и ползата от здравословното хранене, както и брошюра за селски туризъм в района „Пътешествие в органичния свят“. Сключени са договори с местни ресторани и фирми за кетъринг, които предлагат продукти с марката Bio Region. Програмата „Училище във фермата“ се посещава от 30000 ученици годишно. По настоящем мрежата свързва ферми, ресторани, къщи за гости, местни природни и културни забележителности, различни събития.

„Новото тракийско злато“ , България

Целта на проекта е да създаде комплексен модел за партньорство между биоземеделието, еко туризма и дивата природа в Източните Родопи и да популяризира биологичното земеделие като средство за опазване на местното биоразнообразие. Той се развива в пет общини – Маджарово, Кърджали, Ивайловград, Крумовград и Стамболово. „Новото тракийско злато“ подпомага малки и средни производители и преработватели да преминат към биологично сертифицирано растениевъдство и животновъдство. Същевременно се поощрява дейности, свързани с опазването и възстановяването на популациите на дивите животни, естественото пашуване на редки местни породи овце и говеда, агробиоразнообразието, както и подобряването на туристическите услуги. В проекта са включени и регистриране на обща марка на биологичната продукция от региона, план за сътрудничество между производители на биопродукти и туристически предприемачи; идеи за приложение на местните биологични продукти като използването им при приготвянето на храна за туристите; изготвяне на списък на биологични стопанства с къщи за гости и списък на местни ястия, приготвяни с биопродукти и включването им в реклами материали и брошури. Като резултат приходите на биофермите и туристическите обекти са се увеличили с до 50%. След преминаването през първите фази на проекта, свързани най-вече с информиране на населението, обучение на земеделски производители, сертификация и разпространение на опит, през 2012 г. се взима решение да се извърши по-детайлно проучване върху аgro-био-разнообразието в целевия район, като се обхватят контролни територии в три от общините - Ивайловград, Маджарово и Стамболово. Резултатите показват, че териториите, върху които се прилагат биологични методи за производство, имат по-висок индекс на биоразнообразие от териториите с конвенционално производство. Това твърдение се подкрепя и от световния опит: много практики, които увеличават производителността в биоземеделието, по естествен начин подобряват условията за местните растения и животни. Например, използването на оборски тор увеличава концентрацията на организмите в почвата, те разграждат по-добре органичните вещества и корените на растенията поемат повече хранителни вещества. Използването на подходящо сейтбообращение и сортове, устойчиви на вредители и заболявания, подпомага развитието на желаните растителни видове и потиска плевелите. По-честото редуване на културите води до отглеждане на по-вече видове култури и оттам – до по-голямо естествено биоразнообразие.

XV. Препоръки към екипа на МИГ „Долна Митрополия-Долни Дъбник“

Една от основните функции на МИГ е да мобилизира местната общност и да повишава информираността и мотивацията на участниците в различни икономически активности на територията. Следователно, една от първите задачи е даването на всякаква информация относно предимствата и недостатъците на биологичното земеделие, както и за потенциала за развитието му, възможността за започване на бизнес в този сектор. Хората, които се заемат с биологично производство имат нужда от консултации с професионални лектори и експерти още преди да са взели

окончателно решение дали да развиват този вид стопанство, по време на евентуалното търсене на подкрепа – освен по мерките за биологично земеделие, те могат да кандидатстват и по мерки за модернизация, диверсификация или по мерки на други ОП, както и когато вече са в процес на сертификация и се нуждаят от квалифицирана, често пъти научна помощ. Организирането на семинари, тематични обучения, курсове и обмяна на опит с вече утвърдени производители на биологична продукция от други МИГ в страната и чужбина би било изключително полезно в това отношение. Могат да се отпечатат брошури, листовки и други материали за повишаване информираността на производители и потребители.

Изборът на сортове и породи, подходящи за местните условия в биологичното земеделие **трябва да се постави на научни основи**, за да се гарантира добра успеваемост, както и да е **съобразено с регионалните и национални приоритети**. В новия програмен период като приоритет са определени уязвимите сектори – производство на плодове и зеленчуци, мляко, животновъдство, маслодайни и етерично маслени култури и на стопаните трябва да се обяснява, че инвестициите са насочени именно към тях. От научна гледна точка пък, зърнените и технически култури са с по-дълъг и сложен преход им към биологично производство заради това, че по-трудно се осигуряват отстояния от съседните площи със същия вид култура, отглеждана по конвенционален начин. Така че, въпреки подходящите агробиологични условия и развитото зърнопроизводство, усилията трябва да бъдат в посока подпомагане на по-малките ферми и развитието на други сектори. В областния град и страната има достатъчно университети, частни фондации и организации, лаборатории и експерти, към които МИГ може да се обръща за консултации и анализи относно почвеното многообразие, подходящите и съвместими сортове, породи животни и т.н., както и за най-новите методи, подходи, препарати, изисквания за качество и др., прилагани в биоземеделието.

В растениевъдството трябва да се предпочитат **местните сортове плодове и зеленчуци**, които са характерни за климатичните и почвени условия на територията и съответно по-устойчиви на вредители и заболявания и за чието отглеждане вече има създадени традиции сред населението. Трябва да се има предвид и пригодността на културите – според доклада на ОДЗ, Плевен, най-високи са добивите от домати (3439 кг на дка), а най-много площи са засети с грах (9048.5 дка). Другите посочени култури, отглеждани успешно на територията са пипер, картофи, фасул, леща, дини и пъпеши. В по-малки количества се отглеждат и биологични ябълки, лозя, череши и шипки. В **биологичното животновъдство** също трябва да се предпочитат местните и пригодни за условията породи. Според данните на ОДЗ, Плевен за 2017 година на територията най-много са овцете, следвани от говеда и крави, прасета, кози и свине, а пчелните семейства са се увеличили няколко пъти. Биологичните ферми следват същото съотношение, като явно на територията има потенциал да се произвеждат по биологичен начин и отговарящи на европейските стандарти месни и млечни продукти, които са най-търсени на пазара не само в България, но също и чужбина. Като

приоритетно може да бъде разглеждано и биологичното пчеларство, тъй като пазарът на мед и пчелни продукти е доста добре развит.

Биологичното производство е **ефективно, ако е в малки ферми**. Именно те са приоритетни за подпомагане, защото произвеждат немасов и по-качествен продукт. Освен това са тип „семейни“ ферми и в повечето случаи осигуряват препитанието и работните места на цялата семейства. Малките ферми в много по-голяма степен се нуждаят от модернизация на оборудването, диверсификация на дейностите с неземеделски, обучение, затваряне на веригата продукция/обработка и изграждане на малки преработвателни мощности, както и намиране на нови маркетингови и търговски подходи. Други приоритети за такива стопанства са енергийната ефективност и прилагане на нови системи и технологии в напояването, обвързване на дейностите с такива за опазване на околната среда, осигуряване на достатъчно работна ръка, повишаване на конкурентоспособността и съответно те могат да бъдат насърчавани да се възползват извън мерките на ПРСР и от инструментите на други европейски програми – ОПИК, ОПОС, ОПРЧР, програмите за трансгранично сътрудничество.

МИГ може да положи усилия в **посока коопериране и различни форми на обединение** между биопроизводителите на територията. Малките и средни фермери по-трудно успяват да се справят сами на пазарите. За разлика от другите държави в ЕС, сдружаването на производители в България се посреща с недоверие и е на много ниско ниво засега. Действията могат да бъдат насочени към създаване на общ за региона местна търговска марка, общи маркетингови стратегии и такива за реклама на продукцията, участие в къси вериги за продажба на местно ниво, създаване на общ уебсайт за биологичните продукти, произведени на територията или включване във вече съществуващ на национално ниво, общи преговори с големи търговски вериги, общи участия в изложения и др.

МИГ може да окаже помощ в търсенето и намирането на **нови пазари и потребители**. Това, освен с вече споменатото създаване на общи марки, маркетинг и реклама, може да е под формата на сътрудничество с публичните власти (общински и областни) за изграждане на общи складове за съхранение и пакетиране на земеделска продукция, намалени наеми на общински помещения и щандове за производители на биологична продукция, изграждане на постоянен пазар, подпомагане на рекламата на биопродукцията чрез преференциални цени на общинските площи за реклама, договори на биопроизводителите с общински училища, детски градини, заведения за хранене и др.

МИГ трябва да насърчава проекти, които обвързват **биологичното земеделие с туризма**, особено алтернативните му форми – селски, екологичен, кулинарен. Една от най-разпространените европейски практики е биологичните ферми да разполагат и с къща за гости и да предлагат своята продукция директно на посетителите, както и да ги включват в селскостопанската дейност. Също така местни продукти с биологичен произход могат да се използват за зареждане на ресторани и кафенета, както и по време на културни събития.

Обмяната на опит с други биопроизводители също е от голямо значение за доброто развитие на бизнеса. Това сътрудничество може да става в рамките на няколко съседни общини, няколко МИГ на територията на страната или с МИГ от други европейски държави. МИГ може да работи и върху създаване на контакти и мрежи между биологични производители и търговски представителства, различни неправителствени организации, свързани с опазване на околната среда, социалното включване на маргинализирани групи, опазване на културната идентичност и др.